

ירחון תורני יתד המאיר

לזכרון עולם בהיכל ה'

ירחון "יתד המאיר" מוקדש לזכרו ולכבודו של
מו"ר עט"ה, פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים לאורו,
שר התורה ועמוד ההוראה, גאון ישראל ותפארתו,
מרח רבינו עובדיה יוסף זצוקללה"ה
רבן ומאורן של ישראל זיע"א

✧ התוכן ✧

- סימן קמד, קמה | פאר הדור והדרו, מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
 3..... אם יש לומר הלל ביום שחרור ירושלים
 5..... תפילה ב"פלג המנחה" בימי ספירת העומר
 סימן קמו | הרב שמעון דידי
 6..... תיקונים והוספות בספרי רבי משה זקן מאזוז זיע"א
 סימן קמו | הרב יוסף ליברמן
 7..... גדרי לועג לרש וכבוד המת - קיום מצוות בפניו
 סימן קמה | הרב דניאל פלבני
 9..... בן פורת יוסף - לכבוד מרן רבינו הגדול זיע"א
 סימן קמט | הרב יהודה ברכה
 11..... בדין ברכת "חכם הרזים"
 סימן קנ | הרב אברהם בן חיים
 18..... בדין מי שעתיד להפסיד יום אחד מהספירה
 סימן קנא | הרב ארז גבו
 20..... תפילה ב"פלג המנחה" בימי ספירת העומר
 סימן קנב | הרב עקיבא יצחקי
 22..... ברכת מאכל הנקרא "טורטיה"
 סימן קנג | הרב יעקב עטיה
 26..... ליקוט ציונים מספר "ענף עץ אבות"
 סימן קנד | הרב יעקב קארפ
 28..... הערות והארות בענינים שונים
 סימן קנה | הרב יעקב ישראל אברג'ל
 31..... והיו עיניך רואות את מוריד / הערות אחדות בענינים שונים
 סימן קנו | הרב שמעון ללוש
 36..... ביאור מידת "יראת ההוראה"
 סימן קנז | הרב אברהם ביטון
 42..... ביאור כמה מדרשי פליאה על דרך הפלפול
 43..... סימן קנה | יתדות - תגובות ומכתבים בנושאים שונים
 סימן קנט | "הערות בסידור התפילה" | הרב יהודה חטאב
 54..... המזמורים שאומרים אחרי "ספירת העומר"
 סימן קס | עמודי גולה | הרב אליהו תורג'מן
 56..... הגאון הרב משה זקן מאזוז זיע"א
 סימן קסא | הדרכה בכתיבה | הרב עובדיה חן
 58..... הכתיבה במשנתו של מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (1)

ירחון תורני "ירתד המאיר"

להצטרפות והרשמה, ולמשלוח מאמרים הערות ותגובות:

ת.ד. 114 צפת < פקס: 04-6925148 > 04-6923381 (שלוחה 5), בשעות לפנה"צ.

דואר אלקטרוני: 6925148@gmail.com | או: teshuva1@012.net.il

© כל הזכויות שמורות! < דמי מגוי לשנה: 50 ש"ח בלבד > לפרסום ספרים יש לפנות לכתובת הנ"ל

חיי עולם

מאמרים מתורתם של רבנים תלמידי חכמים שהסתלקו לעולם שכולו טוב, נ"ע. ונקרא שמו "חיי עולם" ע"פ הגמרא (יבמות צז). "אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בר יוחאי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר... מאי קראה דובב שפתי ישנים..". ופירש רש"י (בכורות לא): "הנאה היא לו שדומה כח"י"

סימן קמד

פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים לאורו

מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

אם יש לומר הלל ביום שחרור ירושלים

אסורה לנו מן התורה הכניסה לשטח הר הבית והכניסה למקדש, ויש בזה איסור כרת לדעת הרמב"ם ורוב ככל הפוסקים. ויש עוד כמה צדדים והוכחות שאין לברך על ההלל ביום כ"ח אייר. וכן מתבאר בדברי מרן החיד"א בחיים שאל חלק ב' (סימן יא) שכתב, שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו מה שאמר שמואל (נפסקים קיז), שנביאים תיקנו לישראל לומר הלל על כל צרה שלא תבא עליהן ונגאלו ממנה, משום דס"ל כשיטת התוס' והסמ"ג שתקנה זו היתה דוקא על נס של כל ישראל. והכי נקטי גאוני ישראל שבכל דור מן הדורות הראשונים והאחרונים שלא תיקנו הלל כלל בתשועת ה' שבימיהם. ע"ש. וכן פסק הגאון החזון איש (נסי' נז) שאין סמכות לשום גדול בזמנינו לקבוע תקנות לדורות ולברך ברכות. והנה אף על פי שלא יצא הדבר מידי מחלוקת בין גדולי הדור, מכל מקום כלל גדול בידינו ספק ברכות להקל. וכבר פסק הגאון ר' חיים פלאג'י בספר לב חיים חלק א' (סימן נא) שגם במקום שהרוב פוסקים לברך, ומיעוט אומרים שלא לברך, העיקר לפסוק כדעת המיעוט שלא לברך. וכן פסק בשאלות ותשובות דבר משה (מלק א סימן נא, ומלק ג סי' יד, דף טו ע"א). וכ"כ בשו"ת אשדות הפסגה (מאה"ע סי' יד דף נט ע"ג), ובשו"ת צל הכסף ח"ב (מאה"ס סי' ג, דף נו ע"ג), ובשו"ת אהל יצחק (נפשמות דף עמ ע"ג), ובספר זכור לאברהם ח"ג (דף כג ע"ג). וכן מוכח מדברי מרן הבית יוסף (סוף סי' רנ"ט) שפסק כרש"י, שאם לא

לעש"ק בחקותי תשל"ג.

שאלה מאת רבי מנחם הלוי מירושלים, ביום כ"ח אייר, שהוא יום שחרור ירושלים, האם צריכים לברך על קריאת ההלל, או לא?

תשובה אמנם ידוע שיש מחברי הרבנות הראשית הקודמת שאמרו לקבוע לומר הלל בברכה, אולם רבים מחברי המועצה התנגדו לזה בכל תוקף. וכן דעת הרבה גדולי תורה מגאוני זמנינו שליט"א, שהברכה על ההלל ביום זה יש בה משום איסור ברכה לבטלה. ומכל שכן לפי דעת הרמב"ם ומרן השלחן ערוך שאפילו ביום טוב דשביעי של פסח אין מברכים על ההלל, ומבואר הטעם בפסיקתא דרב כהנא (פסקא כט), שהוא משום בנפול אויבך אל תשמח. וכן כתבו מהרש"א בברכות (דף י' ע"ג), ומרן הבית יוסף והאחרונים (נסימן טז סעיף ד). וכן במלחמת ששת הימים ויום שחרור ירושלים, היו כמה הרוגים ופצועים, ומהם מטובי בנינו שחרפו נפשם למות על מזבח קדושת עיר הקדש ירושלים, ואין השמחה שלמה. וכשכבש דוד את ירושלים גם כן לא קבע את היום ההוא לומר בו הלל לדורות. וכל שכן בזמנינו זה שבית המקדש עודנו חרב לעינינו, ושועלים הלכו בו. ואם כי זכינו לכותל המערבי, הרי עדיין

* תשובות אלו נמסרו בהשתדלות תלמידו הג"ר אליהו שטרית שליט"א, ובסיועם של מוה"ר הג"ר משה יוסף שליט"א, ויד ימינו של מרן הר"ר צבי חקק שליט"א. תשוח"ח להם. ויעמוד מליץ יושר בעדם. אמן. המערכת.

הבדיל בתפלה, ורוצה לעשות מלאכה, יאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול, בלי שם ומלכות. היפך דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו, שיאמר הברכה בשם ומלכות, משום ספק שם שמים לבטלה. ע"ש. וכ"כ בספר בירך את אברהם (דף נג ע"א, ודף קד ע"ב), דאמרינן ספק ברכות להקל אפילו כשהרבים אומרים לברך, והמיעוט ס"ל שלא לברך. וכ"כ בשו"ת מעט מים (סי' נד), ובספר נר מצוה ח"ב (דף סט ע"ג), ובשו"ת מעשה איש (מיו"ד סי' טו), ובשו"ת ישכיל עבדי ח"א (מא"ס סי' ט אות ג). וראה עוד בשאלות ותשובות חסד לאברהם (סימן יח) שאפילו יחיד חולק על הרבים וסובר שאין לברך, יש להורות שלא לברך, משום חומר איסור ברכה לבטלה, וכמבואר בברכות (דף נג ע"א) שכל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, ואף על פי שהתוספות ראש השנה (דף נג ע"ב) ועוד פוסקים סוברים שאיסור זה מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא, מכל מקום דעת הגאונים והרמב"ם שאיסור ברכה שאינה צריכה הוא מן התורה. וכמבואר בתשובת הרמב"ם (סימן נד). וכן דעת מרן השלחן ערוך (סימן נטו). ובשבועות (דף נט ע"א) אמרו שכל העולם נודעוץ בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. ולכן אין לפסוק בברכות כדעת רבים שאומרים לברך כשיש יחיד או מיעוט שחולקים עליהם. וכן פסק השדי חמד מערכת ברכות (סימן א אות יח). וכן דעת הגאון רבי יוסף חיים בס' רב פעלים ובס' בן איש חי. ואם כן גם בנידוננו יש להורות שלא לברך על ההלל ביום כ"ח אייר, כדי שלא להכנס לאיסור ברכה לבטלה. ועוד, שאפילו כשמרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו פוסק באיזה דין כרוב הפוסקים שיש לברך, ויש מיעוט פוסקים שחולקים עליו, אנו פוסקים ספק ברכות להקל אפילו כנגד מרן, ואין לברך, וכמו שפסק מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן ז). ובחיים שאל חלק ב (סימן טו). וכן כתב בספר בירך את אברהם (דף קד ע"ב). וכן העלה הגאון בעל שדי חמד בספרו אור לי (סימן לו). וכן פסק הגאון ר' יצחק עטייה בספר רוב דגן (סימן כא).

והגאון ר' יצחק בן ואליד בשו"ת ויאמר יצחק (מלך אורח חיים סימן א). והגאון ר' יוסף חיים בספר רב פעלים. ועוד פוסקים. וכל שכן לגבי הוראת "מקצת" חברי הרבנות הראשית בזה שלא הסכימו אליה חלק מחברי המועצה ורוב גדולי הדור, שבודאי שיש לחוש לאיסור ברכה שאינה צריכה, ולכן יש להורות שלא לברך, כי שב ואל תעשה עדיף, כמבואר בראש השנה (דף כמ ע"ג). וכיוצא בזה אמרו: "ברכות אינם מעכבות". ומצוה לאפרושי מאיסורא ולהודיע בדרכי נועם שאין לברך. וכן העלה בשו"ת מנחת יצחק חלק י (סימן י), ושכן פסק הגאון ר' יעקב קנייבסקי, שהמברכים על ההלל ביום כ"ח באייר עושים איסור חמור ונורא של ברכה לבטלה, והוא בכלל עקירת היסודות בדיני התורה. ע"ש. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (מלך י, עמוד טו והלאה). ודברי חכמים, בנחת נשמעים! שיש גם כן לומר בסגנון זה: דברי חכמים בנחת, נשמעים! שאם אומרים אותם בנחת אז מתקבלים על און שומעת. ולכן אם ירצו יאמרו הלל "בלי ברכה", ודוקא אחר עלינו לשבח, ולא אחר תפלת שמנה עשרה, וכמו שכתב מרן החיד"א בחיים שאל ח"ב (סי' יא). וטוב להודות לה' על כל ניסיו ונפלאותיו אשר עשה עמנו, במלחמת ששת הימים, ברוב רחמיו וגודל חסדיו, וכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, זוכה ועושים לו נס אחר, שנאמר נתת ליראך נס להתנוסס. ויהי רצון שנזכה לגאולת ישראל השלמה בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

אזכרה ימים מקדם ותשוה עלי נפשי, בהיותי משמש ברבנות הראשית, קבע נשיא מועצת הרבנות הראשית האשכנזי, לדון בישיבת המועצה הבאה בדבר אמירת הלל בברכותיו ביום כ"ח אייר. ולפני הישיבה הזמנתי אלי את חברי הרבנות הראשית הספרדים, והסברתי להם ככל הנאמר לעיל, והראתי להם דברי מרן החיד"א בחיים שאל הנ"ל, ושהחלטה לברך על ההלל בכ"ח אייר, הוא מכשול חמור מאד של איסור ברכה לבטלה. אולם בישיבת הרבנות הראשית דרש הנשיא האשכנזי שעליהם להצביע בעד

שהעיד שהרבנים הראשיים הגאונים הרב הרצוג והרב עוזיאל זצ"ל החליטו בהסכמת כל חברי מועצת הרבנות הראשית בזמנם, שלא לומר הלל בחג העצמאות, אלא בסוף עלינו לשבת, ובלי ברכה, וכמ"ש מרן החיד"א בחיים שאל הנ"ל, והתפלל מאד על ההחלטה החדשה שהחליטו לגמור ההלל בברכה, כי מי הכניסם לתגר זה, להכשיל את הרבים באיסור ברכה לבטלה, ולעבור על הנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, אשר עליו נודעו כל העולם, והלא ברכות אינן מעכבות, ואיך נעלם מעיניהם דברי כל הפוסקים בחומרת איסור ברכה לבטלה. עכת"ד. וע"ע בשו"ת משנה הלכות חלק ה' (סי' עג), שהעלה ג"כ שלא תיקנו הנביאים לומר הלל אלא כשהנס נעשה לכל ישראל, [כדברי החיד"א בחיים שאל הנ"ל].

ההצעה, ונדהמתי בראותי שכולם הצביעו יחד איתנו לומר הלל בברכה, ונשאיתי במיעוט יחד עם הגרש"י זיין זצ"ל. ומיד פורסם דבר החלטת הרבנות דרך כלי התקשורת והעתונות לכל תושבי ישראל. אמנם גם אני פירסמתי חות דעתי ברבים בהתנגדות חריפה להחלטה הנ"ל, והודעתי כי המברך אינו אלא מנאץ, וברכתו ברכה לבטלה, והוא ישא את עונו. היראים את דבר ה', בירושלים ותל אביב ובת ים, נהגו כדברי, אך מקומות רבים נכשלו באיסור ברכה לבטלה. צר לי מאד על המכשלה הגדולה הזאת, ואני בתומי אלך. ותהלות לאל יתברך לאט לאט דעכה ההתלהבות של המון העם מן ההחלטה האומללה הנ"ל. וכיום רוב מוחלט של העם נמנעים מלברך ברכות לבטלה. וראה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ח (דף קסט ע"ב),

סימן קמה

תפילה ב"פלג המנחה" בימי ספירת העומר

ט ניסן התשע"ג

לכבוד מו"ר עט"ר פאר הדור והדרו גאון ועוזנו ותפארתנו, מרן מלכא הקדוש והטהור הרב עובדיה יוסף (שליט"א). רצינו לדעת הלכה למעשה בהנהגת שעון הקיץ החל מיום י"ח ניסן בארצנו הקדושה, כיצד יש לנהוג בתפילת ערבית של לילות השבת האם אפשר לכתחילה להורות לציבור בני התורה הספרדים ובני עדות המזרח וכן לבעלי הבתים היקרים, להתפלל בערב שבת בפלג המנחה, או לכתחילה יש להורות להתפלל בזמן צאה"כ ונפ"מ לימי ספירת העומר. יורנו המורה צדק ויהיה בזה זיכוי הרבים גדול לתושבי עירנו רחובות ת"ו הספרדים ובני עדות המזרח שהולכים ע"פ הוראות מרן מלכא שליט"א. ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור. אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך, חג שמח וכשר ונזכה לאכול מהזבחים עוד השנה ומרן מלכא שליט"א בראשנו יחד עם מלך המשיח. החותם באהבה עזה על"ה ארז גבו ס"ט, רחובות.

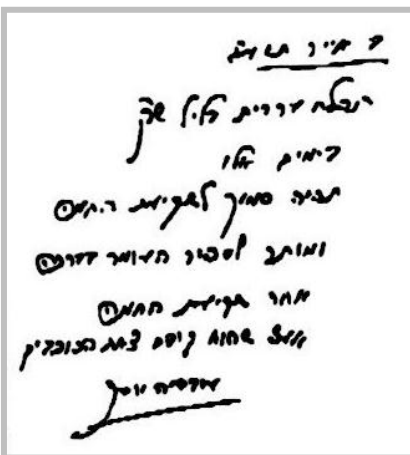
ב' אייר תשע"ג*

תשובה: "תפילת ערבית בליל שבת קדש

בימים אלו, תהיה סמוך לשקיעת החמה, ומותר לספור העומר בברכה אחר שקיעת החמה, אע"פ שהוא קודם צאת הכוכבים".

* א.ה. תשובה זו נמסרה לנו בהשתדלות הרה"ג יעקב ישראל אברג'ל שליט"א, ע"י הרב השואל הרה"ג ר' ארז גבו שליט"א, ויעויין לקמן בגליון הנוכחי (בסימן קנא) מאמרו בענין זה בהרחבה, ע"ש. המערכת.

וכאן חובה עלינו לציין דבר פלא מדהים, כי כל המתבונן בתאריך שכתב מרן רבנו הגדול זיע"א תשובה זו (ב' אייר תשע"ג), ליבו יחיל בקרבו, כי זהו יום הסתלקותו של בנו בכורו של מרן, הגאון הגדול רבי יעקב יוסף צוק"ל, ומרן רבינו הגדול זיע"א באהבתה של תורה ישגה תמיד, ובה יהגה יום וליל. גם בשעות קשות וכואבות כאלו כשבנו בכורו עומד בין שמים לארץ, יושב ומריץ תשובות לשואלי דברו מכל העולם. והדברים נוראים למתבונן. המערכת.

סימן קמו

הרב שמעון דידי

נתיבות

תיקונים והוספות בספרי רבי משה זקן מאזוזי זיע"א

בסייעתא דשמיא לפני כשנה וחצי הקמנו את מכון "הוראת זקן" להדרכת ספרי מורנו הרב ראב"ד מקודש רבינו משה זקן מאזוזי זצוק"ל וזיע"א, ולפני כמספר חודשים זכינו להוציא את ספריו "זכר צדיק" ו"הוראת זקן" בהוצאה חדשה, ובינתיים מצאנו מספר תיקונים (בתקנה שכיווננו לאמת בכוונת מורנו הרב, ואם לאו איתנו תלין משוגתנו, וכמובן נשמח לקבל הערות והארות), וקיבצנו אותם על הסדר, וכעת לקראת יום האזכרה של הרב (ב' אייר) עלה בדעתנו לפרסם כאן, לזיכוי הרבים. (אודות הגאון האדיר זצוק"ל, ראה בגליון הנוכחי להלן סימן קס המערכת).

כמו"כ נותרו לנו מספר ספרים מצומצם, ניתן להשיג אצל שמעון דידי כתובת: רחוב שלום בוניק 12/7 נתיבות, או בטלפון: 050-4125065 ויה"ר שזכות מורנו הרב תעמוד לנו ולכם ולכל ישראל אמן.

שאין איסור להנות מהאש קודם צרכת הנר, וע"ע להכה"ח סימן ר"א אות ו', אמנם לכתחילה יברך משחשיכה, קודם אמירת קדיש דברכו. דלגבי מנהג, דעת הרב חיד"א ז"ל וכו' לא אמרינן ספק ברכות להקל (אולי כנראה קאי ארישא, כשלא צריך ונהנה כבר וקרא מהסידור, ולכאורה קס"ד דשז לא יצרך מטעם סכ"ל, ולזה כתב הרב, שהמנהג לצרך אפילו אחרי התפלה וצמקום מנהג לא אמרינן סכ"ל).

פי צדיק

עמוד 73 – הלכה א' עפר הטאבאקו, פירוש: טבק.

עמוד 80 הלכה ה' צ"ל: יטה התפילה לצד וכו' וכן בכולם, ובסוף ההלכה, הקטע "באופן שיזהר וכו' הצואר" להעבירו לשורה קודם, מיד אחר תיבת באמצעו.

עמוד 81 – הלכה טו ההסבר (ע"פ המרגוס נערצת שזפוס ראשון) שיניח בכיס כל תפילה בפ"ע, ולא יניח תפילה של יד על של ראש.

עמוד 88 – סוף הלכה לו וזה בציבור אחד וכו' (שנמצא עם אותו המנין בתפלה, דצכה"ג צריך להפסיק כדי לענות קדיש וכו') אבל בציבור אחר (ששומע ממנין אחר) אין קפידא (אם לא יענה, ולכן לא יפסיק).

עמוד 109 – הלכה א' שורה ראשונה צ"ל: כל בין השמשות.

עיני צדיק

עמוד 120 – שורה אחרונה צ"ל: ממקום הראוי.

עמוד 128 – הלכה כו צ"ל: סימן לארבעה דברים אם חסר.

תיקונים לספר "זכר צדיק"

עמוד 91 – שורה חמישית מהסוף, צ"ל: בראשית רבה פרשה ד', וכן בעמוד 111, 11 שורות מהסוף.

עמוד 109 – שורה תשיעית מהסוף, צ"ל: דברים לא, טז.

עמוד 113 – שלש שורות מהסוף כשהתחילו לפתוח. פירוש: כנראה את הארמון לקראתו.

עמוד 135 – הלכה כח צריכה להיות באותיות מודגשות.

עמוד 151 – הלכה יג צ"ל: אבל של אור יניחנה עד הערב.

עמוד 159 – הלכה כב שורה חמישית צ"ל: אם הובא ביום א' מותר וכו'.

עמוד 160 – הלכה כג צ"ל: ולטלטלו אף למי שלא הובאו וכו'.

עמוד 162 – צריך להיות מודגש כל דיבור המתחיל "והנה מרן" עד סופו.

תיקונים לספר "הוראת זקן"

שפתי צדיק

עמוד 51 – בראש העמוד הלכה ג', ההלכה לא ברורה (גם שזפוס הראשון), וכצ"ל: בליל יו"ט ראשון שחל בליל מוצאי שבת, קודם ערבית כשתחשך, מברכים בורא מאורי האש, אכן לא קודם העמידה (משום הפסק, ופשוט), ומי שלא בירך (וכגון ששכח וכנר התחיל להתפלל, דאל"כ שיצרך עכשיו ואח"כ יתפלל ופשוט), יתפלל (עד סוף התפלה), ויסמוך על המתירים להתפלל מהסידור (אפילו קודם שצריך על הנר, דס"ל

סימן קמז

הרב יוסף ליברמן

מח"ס "משנת יוסף" י"א חלקים

ירושלים

גדרי לועג לרש וכבוד המת - קיום מצוות בפניו

בס"ד י"ח שבט תשע"ד

כשהאדם עוסק בצרכי עצמו ומסיח דעת שנמצא במקום מנוחת גופי ישראל, אין זה כבוד להם, כבגמ' ורש"י (סע). וזה יותר מלועג לרש, כגון לעשותו קפנדריא, או להעביר אמת המים בתוכו [וכש"כ קו ביוב שופכין] כמפורש בגמ' (מגילה כט. סע), והכס"מ תמה מ"ט השמיט הרמב"ם (נהל' אצל ה"ל) שאר הדברים. ונכון תירוץ שו"ת דברי מהרי"א יהודה יעלה (סי' ד סי' שסג, ד"ה ומה) דמק"ו נשמע ממש"כ דאין אוכלין וכו' שנהנה רק מאויר ביה"ק, ובכל זאת אסרוהו חז"ל מפני כבודם של מתים, א"כ ק"ו שאסור להנות מגוף קרקע ביה"ק, כשמעביר בה אמת המים או עושהו קפנדריא, וכש"כ כשההנאה היא מיניקת הקרקע להנות מהעשבים וגידולים שגדלו בביה"ק.

חזינן שיש ב' מיני איסורים: א. לועג לרש שאין פוגע באדמת ביה"ק ואינו עושה בה דברי חולין, אלא מצות ומעש"ט, ובכ"ז אסור מפני שלועג כאילו למתים, שאינם כבר בני מצוה. ב. קלות ראש ופגיעה במקום מנוחתם שאסור משום כבודם.

[ויש עוד מין לועג לרש, באונן, דאיתא בש"ע (י"ד שם"א, ה) שבהיותו אונן אוכל בבית אחר, ועכ"פ שלא לפני המת, וכתב הט"ז משום לועג לרש, אבל רק לאונן אסור לאכול בפניו, ולא לאחר, כי כשהאונן – החייב בקבורתו יושב ואוכל בפניו הוי כלועג לו, שמסיח דעת מקבורתו ואין

שוכט"ס ליקירי האברך המו"מ חו"ב טובא הרה"ג ר' מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס "בית מתתיהו" בנושאים בש"ס.

במכתבך הסתפקת אם מותר לקיים מצות תשובה בבית הקברות, משום לועג לרש, וכתבת דבמצוה שהיא מכוסה מותר, כתפלין וציצית כשמכוסים (כנש"ע לו"ס סי' כג וסי' מה), כמו"כ תשובה בהרהור לבו הרי היא מכוסה, וכמו שכתבנו בס"ד בשו"ת משנת יוסף (סי' סט) שמותר לברך ברכה בהרהור בביה"ק.

והגם שהרמב"ם לא הזכיר טעם לועג לרש, אבל קשה לומר דלא ס"ל לטעם זה המפורש בגמ' (נרכות יח.). וכ"כ בביהגר"א בש"ע (י"ד שסג א-ב) בטעם הרמב"ם. – ודרך הרמב"ם הוא כידוע להזכיר המפורש בש"ס.

ובפרט מה שהבאת משני מחברים שכתבו דלהרמב"ם לית ליה טעם דלועג לרש, אלא משום שביה"ק הוא כמו מקום שאינו נקי וטהור וכמקום מטונף א"כ אין לעשות שם מצוות, ואפילו חפצא דמצוה כתפלין וציצית כשמכוסים אסור, וכן תשובה בלבו – דברים אלה לא מתיישבים על הלב, שיהא נחשב ח"ו כמקום שאינו נקי, דנהי שיש שם טומאת מת, אבל לא ח"ו מקום מטונף.

והרי קיי"ל (מגילה כט. ורמב"ם אצל יד, יג וטוש"ע י"ד סי' שסח), בתי קברות אסורים בהנאה, כיצד אין אוכלין ושותים ועושים מלאכה ולא קורין ושונים ולא נוהגים בהם קלות ראש, – דהיינו

הוא כבר עומד, ולא הולך כמו החיים, כי אינו יכול לקיים עוד מצוות, ואם תחמם ותעורר בהספד ייחשב זאת לרב לזכות נוסף (גם נהיומו כנר "המס"), וזה מחסדי ה' שמוסיף זכות גם למי שאינו יכול לקיים עוד מצוות.

וא"כ חתשובה שם רצוים ביותר לכתחילה, דעי"ז מוסיף זכויות לנפטרים – וכן עמא דבר, שאומרים ע"י הקברים תהלים, וגם ה"יהי רצון" שאחרי תהלים "שתכפר לנו על כל חטאתינו ותסלח לנו על כל פשעינו שחטאנו ושעונו ושפשענו לפניך ותחזירנו בתשובה שלימה לפניך וכו'".

וא"כ הוא המקום הנכון לתשובה בלב וגם בפה. ואין להרהר אחר מנהגן של ישראל קדושים.

דושה"ט בברכה

יוסף ליברמן

זה הלועג לרש שבנדונינו, שמקיים שם מצוה לפניו].

והנה בבוא האבל ומלוי המת לקברו, גם אם לא ראו קברים ל' יום לא נוהגים לעמוד ולברך "אשר יצר אתכם בדין" וכו', דאין להשהות המת מלקברו. וגם בחזרתם שוב אין מברכים כל ל' יום. (אשל אברהם נאטשטאט א"ח רכ"ה, יצ). – ולכאורה איך מברכים בכלל ברכה זו בתוך ביה"ק הא הוי לועג לרש, אלא כיון שהיא ברכה השייכת למתים אינו לועג לרש, אלא מברך ברכה השייכת לשם.

הכי נמי תשובה שייכת שם, כשרואה מה סוף האדם, מאין באת ולאן אתה הולך, ולהתעורר בתשובה – וזה גם לעילוי נשמת המתים, כמ"ש בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלז צ"ל על הא דאמרינן (נשלהי שנת קנ"ג) א"ל רב לרב שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא ר"ל ששם בעולם האמת

הופיע ויצא לאור הספר החשוב

"ארזי הלבנון" - בהלכות "יום טוב"

קובץ פסקי הלכה למעשה, מבוסס ע"פ פסקי מרן פאר הדור זצוק"ל, ובדברים שאינם להדיא בדבריו בדימוי מילתא למילתא מדברים אחרים בטוב טעם ודעת

מאת הגאון הרב ארז גבו שליט"א

את הספר ניתן להשיג במחיר מיוחד (יחד עם שאר ספרי המחבר), בטל': 050-4037185 (יניב)

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא

"שר וגדול" - לדמותו של מרן רשכבה"ג רבינו עובדיה יוסף זיע"א

הספר כולל עובדות הנהגות וסיפורים ממסכת חייו, הנהגותיו ומפעליו הכבירים של מרן (אל המעיין, רשת החינוך, שיעורי הליון, והחזרת העטרה ליושנה, ועוד).

מאת הגאון הרב אפרים בן פורת שליט"א

את הספר (ושאר ספרי המחבר) ניתן להשיג במחיר מיוחד אצל הרהמ"ח בטל': 050-4103300

סימן קמח

הרב דניאל פלבני

ראש ישיבת "הפקדתי שומרים"

ירושלים

בן פורת יוסף - לכבוד מרן רבינו הגדול זיע"א*

מורי ורבותי קהל קדוש, היום מלאו שלושים יום, מיום המר והנמהר שבו הסתלק למרומים, אביר הרועים גאון הגאונים רבן של כל ישראל, מרן עמ"ר רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל וזיע"א, קשה מאוד להתנחם, ליבנו כואב ודואב והצער עמוק, מאנה נפשנו להתנחם, וכבר דיברנו רבות על מעלותיו הגדולות והנשגבות אשר לא מצינו לו אח ורע זה כמה דורות.

עתה רציתי לעמוד על כמה ממעלותיו הגדולות כדי שנלמד ממדותיו הקדושות ומעשיו הכבירים והעצומים.

הנה קראנו בפרשה הקודמת פרשת ויצא, שהיא הפרשה המתמקדת בעיקר על יעקב אבינו ע"ה שאמרו עליו חז"ל שהוא הבחיר שבאבות, וכשנכתב בפרשה נלמד ונראה שמעשיו ומידותיו של יעקב אבינו ע"ה דומות ממש למידותיו של רבנו זצ"ל.

זכורני לפני למעלה מחמישים שנה, כשרבנו היה דורש בישיבת פורת יוסף בליל שבת, ושם היו באים מאות אנשים, ודרש וחידש חידושים נפלאים, אשרי עין ראתה ואוזן ששמעה, וכן דרש על הפסוק בפרשתנו, שאמר יעקב, "אכן יש אלוקים במקום הזה ואנוכי לא ידעתי", הרמז, יעקב אומר אכן יש אלוקים, אכן ר"ת אריה כרוב נשר- יש תחת כסא הכבוד, אבל אנכי- ר"ת אריה, נשר, כרוב, יעקב- לא ידעתי, אומר יעקב- לא ידעתי שגם שמי חקוק בכסא הכבוד, א"כ יעקב אבינו ע"ה היתה דמות דיוקנו תחת כסא הכבוד, אי לכך יש ללמוד רבות ממדותיו, וכן מרבנו יש בו ממדות אלו.

תחילת פרשתנו אין בה לא פרשה פתוחה ולא פרשה סתומה, אומר על כך הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל דבא ללמד, דאע"פ שרואים שכ"כ הרבה צרות עבר יעקב אבינו ע"ה, וכל כך סבל, אם תעצור בכל פרשה הרי האדם יראה רק צער, לכן אין פרשיות, אלא תמשיך ותמשיך עד שבסוף תראה למה הגיע יעקב אבינו ע"ה, להיות בחיר האבות, וזכה לבנים וצאצאים רבים, וכולם קדושים וטהורים, עד שנחקקה דמותו תחת כסא הכבוד, כן זה מה שקרה עם מו"ר, כל ימי חייו עברו עליו בצער ובמלחמות על הצלת התורה, ונסיונות עוני, ועם אנשי דלא מעלי שצערו אותו, אך בסוף הגיע להיות גדול הדור תפארת ישראל, וכל בניו למודי ה', הקים עולה של תורה, וכבוד גדול עשו לו במותו מה שלא היה כדוגמתו בכל תולדות ישראל, והמעניין שגם יעקב אבינו ליוו אותו כל מצרים שאפשר שהיו כמה מליונים.

עוד בפרשתנו ויצא יעקב, כיון שיצא הצדיק מהעיר נעשה רושם גדול, כשהצדיק בעיר הוא זיוה הוא הודה והוא הדרה, כן בהסתלקות רבנו זיע"א יצא העולם חסר בזיו והדר, העולם חסר התמדת התורה, מסירות לתורה, מורי דרך והוראה, וזו חובתנו הקדושה, שכל אחד יעשה ככל יכולתו להרבות תורה

* דברי הספד שנאמרו בהיכל ישיבת "הפקדתי שומרים", במלאת השלושים להסתלקותו של מרן זצוק"ל.

בהתמדה, אהבת ישראל ושעורי תורה, וכל אחד כפי יכולתו יקים שעורי תורה, ת"ת וישיבות, כדי להשלים מעט מן המעט מהחסרון הגדול והעצום שנוצר בעולם מהסתלקות רבנו.

עוד יש ללמוד מהפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום", הגמ' בחולין צ"א. לומדת שיעקב אבינו אחר שהגיע לחרן רצה לחזור כיון שעבר במקום שהתפללו בו אבותיו הקדושים בהר המוריה, והוא המקום שנעקד יצחק אבינו ולא התפלל, נתן דעתו לחזור, קפצה לו הדרך, הרי זה הפלא ופלא איזו מסירות נפש עצומה היתה ליעקב אבינו ע"ה, הרי הוא ברח מעשיו, ואליפו לקח הכל ונעשה עני מרוד, והגיע בחוסר כל עד חרן, שוב נתן דעתו לחזור לירושלים ל'הר המוריה', והרי עשיו מחכה להורגו, ומצבו קשה ביותר, בכל זאת עשה מסירות נפש שא"א לתאר, מיד קפצה לו הדרך ונעקר הר המוריה לבית אל, ושם התפלל ותיקן תפילת ערבית, אם נתבונן נראה מסירות נפש של מרן זיע"א, לא מצינו לו אח ורע כל ימיו, הן מסירות נפש בעוני עצום כפי שהכרתי את ביתו בבית ישראל, לפני כשישים שנה שהיה קטן ביותר ומטבח בחוץ וכ"ש שרותים, ובחסר כל, ולא נתן דעתו לשום דבר, אלא למד ולמד ולימד ולימד ללא הפסק, ואכן נעשו לו ניסים גדולים ועצומים שעלה ונתעלה וחיבר חיבורים נפלאים ועצומים שגם להם לא מצינו אח ורע זה כמה דורות, ומזה נלמד כמה הקב"ה עוזר ומסייע לכל מי שמתמסר למען התורה ולמען עם ישראל.

רבנו זיע"א היה גם מבחינת הפסוק "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" על אף שהתמסר עבור עם ישראל, בכל זמן ובכל עת, ראשו מגיע השמימה, תמיד חשב בדברי תורה, בש"ס ובפוסקים ושחה בים התלמוד, בדברי ראשונים ואחרונים ואחרונים אחרונים, וכל רז לא אניס ליה, בכל פרדס התורה, ובעיני אני הקטן הוא פלא עצום ומוסר גדול, שעל אף שהתמסר למען עם ישראל והקים תנועה קדושה, בכל זאת, לא התבטל מהתורה אף לא לרגע, והיו התורה ומעשיו מתברכים.

עוד זכה רבנו זיע"א, שכל בניו ברוכי ה' בן פורת יוסף, גדולי תורה והוראה, וכולם הולכים בדרכי ה' ועושים למען התורה ולמען עם ישראל, וזאת יש ללמוד מאוד, שיש לחנך הבנים על דרכי התורה למען לא יסורו ממנה ויתמסרו לה.

זכורני עוד למעלה משישים שנה בשנת תשי"ג, כשלמדתי עם בנו רבי אברהם שליט"א, קיבל המלמד הרב בנימין גר"י זצ"ל מכתב מרבנו זיע"א שישים לב על הבן ועל לימודיו, לקח הרב את המכתב ונישקו, והרכיב את הבן על כתפיו ושמה כל כך שזכה לקבל מכתב מרבנו זיע"א, כי כבר אז הוכר ונודע לגדול בתורה וביראה, וכבדהו בכל שכבות העם והיה להם כלפיו מורא וכבוד. מכל מקום נלמד, איך שם ליבו תמיד על בניו, על התנהגותם ועל מעשיהם ולמודיהם, ונבין כמה יש להשגיח על הבנים ולדאוג על לימודם ומעשיהם, ולא יסורו מנגד עינינו ולהתפלל עליהם תמיד, וכפי שבאר רבנו זצוק"ל את הפסוק כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו אחריו, שגם אחרי שאברהם אבינו ע"ה לא נמצא איתם גם אז ישמרו את דרך ה', כי כך חנך הבנים שגם אחריו ישמרו משמרת הקודש, והוא הדבר שהיה ג"כ אצל יעקב אבינו ע"ה, שכל השבטים הקדושים קדושי עליון שאין בהם חטא, כידוע שכל השבטים אין בהם לא האות ח' ולא האות ט' לרמז על כך שכולם קדושים בלי חטא.

אלה מקצת מדרכיו הקדושים והמפוארים של מרן גאון הגאונים אביר הרועים, נזר ישראל, אשר נהיינו יתומים ובלי אב ומורה דרך, אין לנו נחמה אלא צער גדול ממלא את ליבנו, ונחמתינו היא שזוכה ללמוד מדרכיו וממעשיו ולדגול בהם כדי שזוכה שיעמוד על כל ישראל בתפילה וזוכה לתחית המתים ולישועת כל ישראל, אמן ואמן.

סימן קמט

הרב יהודה ברכה

מח"ס "ברכת יהודה" ה' חלקים

ירושלים

בדין ברכת "חכם הרזים"*

מחזורת כשמלה, ואף אנכי הצעיר כתבתי פסק בנדון כבר ביום שישי הסמוך לכנס הנ"ל, ופרסמתי אותו בין שומעי לקחי, ושוב שמעתי שכן הורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ומאחר ויצאה קול המולה שחלילה יצאה תקלה מפי גדול הדור, אמרתי אשנה שוב פרק זה עם תוס' נופך. וזה החלי בעזרת השם וישועתו.

איתא בגמ' ברכות (נ.ט.) ואמר רב המנונא הרואה אוכלוסי ישראל, אומר ברוך חכם הרזים, אוכלוסי עובדי כוכבים, אומר ברוך חכם הרזים, שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה. ופרש"י אוכלוסי. חיל גדול של ששים רבוא: חכם הרזים. היודע מה שבלב כל אלו. ע"כ. והרמב"ם בפרק מהלכות ברכות הלכה יא כתב הרואה שש מאות אלף בני אדם כאחד וכו', ואם ישראל הם ובארץ ישראל, מברך ברוך אתה ה' חכם הרזים. ובש"ע או"ח (סי' רכז סעיף ה) כתב הרואה ששים רבוא מישראל ביחד, אומר בא"י אמ"ה חכם הרזים. ובספר שער העין (פרק כה סק"ה) כתב להסתפק אם הברכה היא על ראיית כינוס של ס' רבוא, ולפ"ז סגי לראות חלקם, כיון שיודע שהם חלק מס' רבוא מכונסים, או דהברכה על ראיית מספר של ס' רבוא, ולפ"ז צריך לראות את כולם. ולכאורה היינו בראיה אחת ארוכה, ואי"צ בבת אחת ממש, ועדיין צ"ע. ע"כ. אולם לפענ"ד נראה שאין זה מעכב, שמאחר והברכה אינה על התפעלות ריבוי האנשים, אלא הברכה היא על גדולת הבורא, שגדולה חכמתו עד אין חקר, שהרי ששים רבוא נמצאים כאן במעמד זה, ואין דעותן דומין זה לזה, ואין פרצופיהן דומין זה לזה, והוא יודע מה בלב כל אלו האוכלוסין (וכלשון

זכה עם ישראל בשבוע שעבר להתאחד יחד ביום ראשון ל' אדר א' תשע"ד בכניסה לעיר הקודש ירושלים ת"ו, לעצרת תפלה וזעקה ומחאה על תוכנית הממשלה לגייס את בני הישיבות, ואם יסרבו, יכנסו לכלא, ה' ישמור ויציל, והורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאם יהיו נוכחים בעצרת ששים רבוא יש לברך ברכת ברוך חכם הרזים, ואע"פ שאינו רואה את כולם [ושמעתי שכ"כ בספר חוט השני על ברכות], ועוד הוסיף ואמר שאף אנשים הגרים בחו"ל, כדאי שיבואו למעמד הקדוש הזה אשר נערך בארצנו הקדושה, בשביל לברך ברכה נדירה ויקרה זו, וזאת מלבד מצוות קידוש השם הגדול והנורא שיש בזה. וכך נעשה מעשה, שבשעת המעמד הנשגב, הודיע ראש ישיבת עטרת ישראל הגאון הרה"ג רבי ברוך אזרחי שליט"א ברמקול לכל הקהל, שלאחר הבירור אצל גורמי המשטרה שאישרו שיש בעצרת יותר משש מאות אלף איש, הוא יברך ברכה זו בקול רם ביחד עם הקהל עם שו"מ, וכך עשו הלכה למעשה רוב ככל עמך בית ישראל. [והרה"ג רבי נפתלי ז. גנצבי שליט"א כתב בקובץ אור ישראל (תשרי תשס"ה שנה ו גליון ה) שלא דוקא ששים רבוא, אלא הכוונה לשעור גדול. ע"ש]. אולם לאחר מעשה שמענו מכמה ת"ח שפקפקו בהוראה זו, מאחר ולא ראו את הששים רבוא בראיה אחת, וטענו שחלילה הכשילו את הצבור בברכה לבטלה. אולם לפענ"ד הוראת הגר"ח

*מאמר זה הגיענו כבר לפני חודשיים, מיד אחרי המעמד הגדול שהתקיים בשערי ירושלים, אלא שעקב עניינא דיומא - מאמרים בענייני החגים, נדחה פרסום המאמר עד כה. ועם הרה"כ שליט"א הסליחה. המערכת.

רצוא, ולפ"ז ע"כ לפרש צדעת הרמז"ס והש"ע כמ"ס
צס"ד).

ועוד יש להביא מ"ש שם בגמ' שאף סומא מברך
על המלך, אם מרגיש שבאותה שעה המלך עובר
שם, וכן נפסק במ"ב (סי' רנד ס"ק יא). והאחרונים
כתבו שאף אם רואה את שיירת המלך, רשאי
לברך, ואף שאינו רואה את המלך. הובאו בספר
הלכה ברורה (סי' רנד הלכה יט). ע"ש. אולם אף
בראיה זו יש מקום להתפלפל. ועכ"פ מכח הסברא
שכתבנו לעיל, נראה שכן עיקר לדינא. ובגמ'
כתובות (נב). אמרו ל"ל קרא, סברא היא, הוא
אסרה והוא שרי לה. וחזינן מינה שכח של סברא,
אינו פחות מכח ראייה מהמקרא.

והרה"ג רבי ראובן נקאר שליט"א הביא ראייה
ממה שכתבו הפוסקים שעל האוקיינוס מברך
ברכת שעשה את הים הגדול (ולדעת הש"ע אף צ"ס
המיון), ואילו בשאר ימים מברך עושה מעשה
בראשית, והרי בראיית מי הים, אינו רואה שום
הפרש ביניהם, אלא ע"כ למימר שכיון שיודע שים
זה הנראה לפניו, הוא רחב ידים, שפיר דמי לברך
עליו ברכת שעשה את הים הגדול, ומינה דאף
לגבי נ"ד כיון שיודע דאיכא הכא במעמד אחד
ששים רבוא, שפיר דמי לברך ע"ז.

וכיו"ב כתב בספר ברכת ה' (חלק ד פרק ד הלכה
מצ) שאם התחדש קבר בבית הקברות, יש לברך
ברכת אשר יצר אתכם בדין אף בתוך שלשים יום,
ואפילו אם אינו רואה את הקבר החדש. ובהערה
152 ביאר שהברכה אינה על עצם ראיית הקבר,
אלא על זכירת חסדי ה' עם החיים והמתים,
והצדקת הדין על הקבורים שם, וכיון שרואה
קברים, נזכר מחסדי ה' עמם, וידוע לו שיש כאן
קבר חדש שעדיין לא בירך עליו, ולא הצדיק עליו
את הדין, צריך לברך. ע"כ. ודון מינה ואוקי
באתרין.

וע"ע במ"ב בבה"ל (סי' רנט) שכתב, הרואה את
הקשת, לא נתבאר אם בעינן דוקא שיראהו
בתמונת קשת, דהוא כחצי גורן עגולה, או אפילו
מקצת ממנו די. ע"כ. וכ"כ בספר הברית (דף נד
סע"א). אולם כמה אחרונים פליגי ע"ז, וס"ל דאף
אם רואה מקצת הקשת מברך עליו. ובספר חזו"ע

המ"צ נסק"מ). לפ"ז כל שידוע שנמצא במעמד זה
ששים רבוא, שפיר יכולים לברך ברכה זו, על
שבח הבורא שידוע מה בלב כל אלו האוכלוסין.
וע"כ למימר הכי, דאם איתא דבעינן שיראה את
כולם בראיה אחת, הוה ליה לפוסקים לכתוב זאת,
שהרי כמעט ואין זה מציאות, שיראו את כולם
בבת אחת (אלא ח"כ יעמוד על הר גבוה, ויהיו הקהל
נמוך נקעה ענקית), ואף שכתב הרמב"ם לישנא
דהרואה שש מאות אלף בני אדם "כאחד", והש"ע
נקט לישנא דהרואה ששים רבוא מ"שיראל
"ביחד", י"ל שכוונתם לומר שיהיו כולם ביחד
באותו מעמד, אך לעולם לא בעינן שיראה את
כולם בראיה אחת, ומזה שסתמו דבריהם, נראה
דאין הראיה מעכבת שיראה את כולם בראיה אחת,
אלא סגי במה שרואה חלקם, וידוע שנמצאים
במעמד זה ששים רבוא. ושוב התבוננתי וראיתי
שאדרבא הכי דייק לישנא דהרמב"ם שכתב
"כאחד", וכן לישנא דמרן הש"ע שכתב "ביחד".
דמשמע מזה שהעיקר שיהיו ביחד, ולא בעינן
שיראה את כולם, דאם לא כן אמאי הוסיפו תיבות
אלו, שהרי אם אמרו חז"ל שהרואה אוכלוסי
ישראל (ופרש"י ששים רבוא), אומר ברוך חכם הרזים,
ונימא דבעינן לראות את כולם, איש בל יעדר,
א"כ מה אטו להוסיף שצריך שיהיו כאחד או ביחד,
הרי הדבר פשוט שא"א לראות את כל הששים
רבוא אם אינם ביחד, ואם איתא שזה גופא אטו
לאשמועינן שצריך לראות את כולם איש בל
יעדר, הוה ליה למימר בהדיא דלא סגי אם נעדר
אחד מהקהל, ולא הוה להו למסתם סתומי,
ולהשאיר אותנו נבוכים בלב המדבר, אלא ע"כ
למימר דזה גופא אטו לאשמועינן דלא בעינן
למיחזי את כל הששים רבוא, אלא העיקר הוא
שיהיו שם מכוונסים ששים רבוא. עיין ודו"ק.
[ועיין בספר ברית יעקב סופר (רי"ט סי' ז) שכתב
מפי סופרים ומפי ספרים "שכל דברי הרמב"ם ז"ל
הם בתכלית הדיוק, ויש לדקדק ולפלפל בדבריו
כאשר תוכל לדקדק בגמ' עצמה". ע"ש]. (א"ה).
לאחר כותבי זאת, התגלה לעיני דברי הירושלמי הנו' לקמן
והוצא צראשונים, שאין מציאות לראות צראיה אחת ששים

הבית, וראה את הכנוס של ששים רבוא, ברוך ברכת חכם הרזים, שהרי לא הוזכר התם שעלה על גב מעלה בהר הבית. ושו"ר בספר דקדוקי סופרים שהביא מדפוס ישן דלא גרסינן "על גב מעלה", וכ"נ גירסת רבנו מנחם, הובא בספר כסף משנה (שס), והרי הוא כמבואר. ויתרה מזו הביא שם גירסא מכ"י פ' השכים "ומצא" אוכלוסא בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים. ומבואר מזה דסגי בהמצאות הששים רבוא, ואף שאינו רואה את כולם. ועוד י"ל דהאי על גב מעלה בהר הבית, קאי על עם ישראל שהיו על גב מעלה בהר הבית, ולא קאי על בן זומא. וע"כ למימר כפי אחד מהפירושים הנ"ל, שהרי לפי המציאות של הר הבית, קשה לומר שכל הששים רבוא, יראו בבת אחת (וצפרט לפי הגירסא של הירושלמי שראה את האוכלוסא צירושלים, ודבר ידוע דאיכא נחמס רזים נחמסי ירושלים המסתירים את שדה הראיה של ששים רבוא), והטעם שהוא בלבד בירך ברכה זו, משום דאיהו ידע לשער דאיכא התם ששים רבוא, משא"כ שאר אינשי, ולא היה לו אפשרות להודיע לכלל הצבור דאיכא התם ששים רבוא. ויש מקום לומר שאין כוונת הגרי"ח זצ"ל בספר בניהו הנ"ל דבעינן לראות את כל הששים רבוא, אלא שע"י שעמד במקום גבוה, ידע בבירור דאיכא התם ששים רבוא, ומ"ש אבל אם עומד בתוכם, שאין הריבוי בעיניו, לא היה מברך. ר"ל שאם היה עומד בתוכם, שאז אין הריבוי ברירא ליה, בכה"ג לא היה מברך. ועכ"פ מאחר ומסתברא שאין הראיה מעכבת, וכנ"ל, שפיר דמי לברך ע"ז.

וכן בקודש חזיתיה להגרש"ז אורבך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' לא אות כז) שהובא שם שאלתו של הרב שמואל הומינר זצ"ל (א"ה). כנראה דמר ניהו מח"ס עולם תמיד) וז"ל, לכבוד וכו' השי"ת יזכנו מהרה לקבל פני משיח, ונברך אי"ה ארבע ברכות: א. ברוך... חכם הרזים, "שבדאי יהיה שם ששים רבוא מישראל", וכהנה וכהנה עד אין מספר. ב. ברוך... שחלק מחכמתו ליראיו. ג. ברוך... שחלק מכבודו ליראיו. ד. ברוך... שהחיינו. ויש להסתפק אם ברכה ב. ג. אולי אפשר לכלול ביחד שחלק מחכמתו ומכבודו ליראיו, או

ברכות (עמוד מעג) העלה שהמברך יש לו על מה לסמוך. ע"ש. אולם העיר ידידנו הרה"ג רבי אברהם יקותיאל אוהב ציון שליט"א בעמ"ס שו"ת יעלת חן, דעד כאן לא קאמר המ"ב שאין לברך רק על ראיית הקשת בשלימותה, כי אם היכא שבמציאות הקשת אינה נראית כי אם במקצת מהקשת, אולם היכא שנראית בשלמותה, אלא שישנם הרים וכיו"ב שמסתירים את המשך ראיית הקשת, שפיר דמי לכו"ע לברך ע"ז. ומינה דאף לגבי נ"ד שאין הפסק הבתים מעכב את ברכת חכם הרזים, אם ידוע לנו דאיכא התם ששים רבוא. עכת"ד.

אולם העירו כמה ת"ח ממאי דאמרו שם בגמ' בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים. (ו"ל פירוש הגמ' מהדורת שו"ת שו"ת: על גב מעלה בהר הבית - מעל גרם המדרגות העולות להר הבית, אשר משם ניתן היה לראות את המוני עולי הרגל נאספים לירושלים וכו'). ומזה שעלה על גב מעלה בהר הבית, ש"מ דבעינן שיראה את כל הששים רבוא. ושכ"כ הגרי"ח זצ"ל בספר בניהו (הנדפס מכ"י מהדורת סאלס, ואינו נמצא במהדורה הנפוצה שנדפסה בחיי המחבר) וז"ל, ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית. קשה, למה הוצרך לפרש המקום. ונ"ל בס"ד, בא ללמד שלא בירך הברכה, אלא מפני שהיה עומד במקום גבוה, וראה כל הראשים שלהם בעיניו, אבל אם עומד בתוכם, שאין הריבוי בעיניו, לא היה מברך. עכ"ל. אולם יד הדוחה, שלא עלה להר הבית כדי לראות את האוכלוסא, אלא כאשר הזדמן לו לראות את האוכלוסא, בעת שהיה על גב מעלה בהר הבית, בירך ברכת חכם הרזים, ולעולם אף אם היה נמצא שלא במקום גבוה, אלא שהיה ידוע לו שיש בכנוס ששים רבוא, היה מברך ברכת חכם הרזים. וכן מוכח ממה שאמרו בירושלמי ברכות (פרק ט הלכה א) בן זומא כשהיה רואה אוכלוסין בירושלים, אומר ברוך חכם הרזים. וגם בתוספתא ברכות (פרק ו הלכה ה) איתא בן זומא כשראה אוכלוסין בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים. ומשמעות הדברים שלא הלך במיוחד לראותם ממקום גבוה, אלא כשהיה בירושלים או בהר

יתגלה באיזה בקעה ענקית, ששום בית לא מסתיר את כל הששים רבוא, ועוד שצריך שהששים רבוא יעלו לפי הסדר לראש הצוק, כדי לברך ברכה זו, אשר מסתמא יערוך כמה ימים ושבועות, ואילו איהו קאמר שיברכו ברכה זו, מיד בעת קבלת פניו, ובכל מקום ומקום שימצא. וזה פשוט וברור].

ותוך כדי שהעולם רועש וגועש שחלילה נכשלו הקהל בברכה לבטלה, מן השמים אנהרינהו לעינין למ"ש במשנה נדרים (נד:): נדרי הבאי, אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולה מצרים. והעירו על כך בירושלמי (פרק ג ריש הלכה ז) וז"ל, איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים, אלא כן אנן קיימין בראייה אחת. והא לוליינוס מלכא כד נחית לתמן נחות מאה כ' ריבויין, אלא אכן אנן קיימין בראייה אחת. ע"כ. ופירש בקרבן העדה, ופריך אפשר שלא עבר בדרך זה כעולי מצרים בתמיה, הא אפשר שעברו כל כך בני אדם, ולמה תנן שהוא נדרי הבאי. אלא הכא במאי עסקינן באומר שראה בראייה אחת בדרך הזה עם רב כעולי מצרים, וזהו מן הנמנע: והא וכו'. כלומר דאלת"ה קשיא, והא המלך לוליינוס כשירד לבבל, ירדו עמו ק"כ רבוא בני אדם שהוא כפל כיוצאי מצרים, אלא ודאי כדשנינן שאומר ס' רבוא בראייה אחת. ע"כ. ודברי הירושלמי הובאו בחידושי הרשב"א, ובמאירי, ובנ"י בשם הריטב"א, ובר"ן שבועות (כט:). ובחידוש רבי אברהם מן ההר (נד"ס סט) כתב, דאם אמר קונם אם לא ראיתי כעולה מצרים בראייה אחת, דלוקה משום שבועת שוא, דדבר שאי אפשר הוא. ודברי הירושלמי והראשונים הנ"ל, היו בהעלם עין מדברי הט"ז יו"ד (סי' רלג סעיף סק"ז) שהעיר על מ"ש שם בש"ע יו"ד (סעיף ז) נדרי הבאי כיצד, כגון שאמר קונם ככר זה עלי, אם לא ראיתי כיוצאי מצרים. ע"כ. והעיר ע"ז הט"ז דהא אפשר שראה ששים רבוא, וכמו שאמרו הרואה ששים רבוא מישראל ביחד, אומר ברוך חכם הרזים, אלא ע"כ למימר דגרסינן "בדרך הזה", והיינו שמפורסם הוא שלא היו שם ס' רבוא באותו דרך. ע"כ. וחזינן מינה שהבין, שברכת חכם הרזים היא על ראיית כל הששים רבוא, איש

אולי הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות. ע"כ. והגרש"ז זצ"ל נשא ונתן בשאלתו, ומסיק דאין לכלול ביחד שחלק מחכמתו ומכבודו ליראיו [א"ה. וכ"כ בספר כרם שלמה (סי' רנד) בשם שו"ת מהרא"ף (סי' רלז), אולם בספר פתח הדביר (שס סק"ט) מסיק דשפיר דמי לכללם בברכה אחת. ע"ש. ובספר רוח חיים פלאג"י (שס סק"ג) כתב וז"ל, מלך וחכם מברך שתיים, כן פסק בספר כרם שלמה, ועמ"ש הרב פתח הדביר בזה. עכ"ל. ולכאורה נראה שנוטה יותר לדעת הרב כרם שלמה], ולא העיר אודות מ"ש בענין ברכת הרזים "שבודאי יהיה שם ששים רבוא מישראל" דאין זה מכוון, אלא בעינן לראות את הששים רבוא, וש"מ דקיבל את דבריו בפרט זה. וכן ראיתי בספר פסקי תשובות (סי' רנד הערה 38) שהביא את מ"ש בשו"ת מנחת שלמה הנ"ל שבעת ראיית פני המשיח נברך אי"ה ארבע ברכות: א. ברוך... חכם הרזים, "שבודאי יהיה שם ששים רבוא מישראל" וכו'. ע"כ. עיין ודו"ק. והשתא ממה שכתב שיש לברך על ראיית פני משיח צדקנו ברכת חכם הרזים, משום "שבודאי יהיה שם ששים רבוא מישראל", מוכח מזה דלא בעינן לראות את כולם בראייה אחת, אלא העיקר שיהיה שם ששים רבוא מישראל. גם בספר שער העין (סי' לד) הביא בשתיקה את מ"ש בשו"ת מנחת שלמה הנ"ל שבעת ראיית פני משיח נברך אי"ה ברכת חכם הרזים, "שבודאי יהיה שם ששים רבוא מישראל". ע"כ. [ואיהו סותר עצמו ממ"ש בספר שער העין הנ"ל להסתפק אם הברכה היא על ראיית כל הס' רבוא, או סגי לראות חלקם וכו"ל, והערתי זאת למחבר נר"ו, והשיבני דאיהו הבין שאין ראייה ממ"ש בשו"ת מנחת שלמה "שבודאי יהיה שם ששים רבוא מישראל" דסגי בכינוס האנשים, אלא בעינן לעלות על מקום גבוה ולראות את פניו. ע"כ. אולם במכת"ר דבריו אינם מחוורים כי שפתי הרב מנחת שלמה ברור מיללו שיברכו ברכה זו מיד בעת הכינוס של כלל ישראל, ואילו לפי דבריו בעינן שיעלו כולם על צוק גבוה אחד אחרי השני כדי לראות את כל הששים רבוא, והוא דבר שכמעט אינו מציאותי, חדא שצריך שהמשיח

ה', מיד בבוא השאלה לידך אפילו בחמורות, ולא תתיירא שבחיפזון תחטיא המטרה. והשיב לו, ידעתי בני ידעתי כי לא דבר קטן הוא, ושמעתא בעי צלותא, אבל דע בני בכל דור ודור העמיד ה' איש על העדה אשר יצא לפניו להאיר להם הדרך להשיב על שאלותם, ולהתיר ספיקות שלהם, ויען כי רובם ככולם שואלים דבר ה' מפי, נראה בעליל כי מן השמים מסכימים על זה, וב"ה למדתי ככל הצורך וכוונתי בלתי לה' לבדו ולא לזולת, ע"כ אינני חושד להקב"ה שיכשלני ח"ו, ובוודאי יסכים להוראתי, ואם הראיה לפעמים אינו אמת, מ"מ הדין אמת הוא. ע"כ. וע"ש עוד מ"ש בזה. וללא ספק שההגדרה שאמר החת"ס "אבל דע בני בכל דור ודור העמיד ה' איש על העדה אשר יצא לפניו להאיר להם הדרך להשיב על שאלותם, ולהתיר ספיקות שלהם, ויען כי רובם ככולם שואלים דבר ה' מפי, נראה בעליל כי מן השמים מסכימים על זה" היא הולמת את גדול הדור הגר"ח קנייבסקי שליט"א, משום שלאחר פטירת הגאונים הגרי"ש אלישיב והגר"ע יוסף זצ"ל, רוב ככל העולם פונה אליו, לשמוע את מוצא פיו, ולמפורסמות אין צריך ראייה, ולפ"ז לו נאה ולו יאה לומר עליו את הגדרת החת"ס הנ"ל. וע"ע מ"ש בזה בשו"ת ברכת יהודה (מלק 3 חיו"ד סי' יג ד"ה גזר). ודו"ק. ועכ"פ כאן לגבי נ"ד ששאלו את מוצא פיו, ועשו מעשה ע"פ הוראתו, ללא ספק שעליו יש לומר דאיהו גברא דמריה סייעיה שלא הורה חלילה הוראה בטעות לכלל ישראל.

מסקנא דמילתא: הרואה ששים רבוא מישראל ביחד, אומר בא"י אמ"ה חכם הרזים, ומבואר בגמ' ובפרש"י פירוש כוונת ברכה זו, שאין דעתן של בני האדם דומין זה לזה, ואין פרצופיהן דומין זה לזה, והוא יודע מה בלב כל אלו האוכלוסין (ופירוט המילה "הרזים", הוא מלשון "רו" דהיינו שידע מה כלל אלו האוכלוסין), ולפ"ז מסתברא דאף אם אינו רואה את כולם בראיה אחת, מ"מ מאחר ויודע שבמעמד זה נמצאים ששים רבוא, שפיר דמי לברך ברכה זו. והכי דייק לישנא דמרן בש"ע שכתב הרואה ששים רבוא מישראל ביחד וכו'. ומשמע מזה שהעיקר שיהיו ביחד, ולא בעינן

בל יעדר. אולם נעלם מיניה לפי שעה מאי דמבואר להדיא בירושלמי ובראשונים הנ"ל, היפך דבריו. וכן העיר מזה הרב קרבן העדה בספרו שירי קרבן על הירושלמי. וכן ראיתי עוד בספר כסא אליהו בסוף הספר בקו"א בחיו"ד (סי' נלג) שכתב בשם כ"י לאחד קדוש שתפס בזה על הט"ז מדברי הירושלמי המובא בחידושי הרשב"א הנ"ל. והשתא ע"פ על האמור, ע"כ למימר דמאי דאמרו חז"ל שהרואה אוכלוסא מברך חכם הרזים, לא מיירי שרואה את כל הששים רבוא, שהרי הוא דבר שאינו מציאותי, אלא מיירי בידע דאיכא הכא בכינוס זה ששים רבוא. וכן ראיתי לגאון רבי מרדכי ווינקלר זצ"ל בעמ"ס שו"ת לבושי מרדכי, בספר לבושי מרדכי על נדרים (סג) שהעיר על דעת הט"ז מדברי הירושלמי, ולפ"ז כתב שם שכדי לברך ברכת חכם הרזים, סגי שיראה החיל מצדם, או לפניו, רק שיהיו מקובצים יחד, והוא רואה על פניו, אבל רק אפס קצהו ולא כולם. ע"ש.

ולפענ"ד נראים הדברים מוכרעים אף אילו לא נתגלה לעינינו דברי הירושלמי הנ"ל, אולם כדי להשקיט שאון גלים, שפקפקו בהוראה זו, מן השמים אנהרינהו לעיינין לדברי הירושלמי ורבותינו הראשונים, כדי שלא יתלו בוקי סרקי בגדול הדור, שחלילה יצאה תקלה מפיו.

והשתא בהגלות נגלות כל הראיות שכתבנו, וע"פ הדקדוק בלשון הרמב"ם והש"ע, ועל צבאם דברי הירושלמי ורבותינו הראשונים, שפיר הורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שיש לברך ברכת חכם הרזים אף אם לא רואים את כל הששים רבוא. ושוב שמעתי מכמה ת"ח חשובים, שלאחר שנודע להם ממה שציינתי לדברי הירושלמי והראשונים הנ"ל, נחה ושקטה רוחם. וללא ספק אם רוב ככל הצבור הנמנה על לגיון של ת"ח חשובים, ברכו ברכה זו בשו"מ, וכפי שהורה גדול הדור הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שחלילה לא יצאה תקלה על ידו. ונודע מ"ש הגר"ש סופר זצ"ל בספר חוט המשולש (עמוד 15): פעם שאל בעל הכתב סופר את אביו בעל החת"ס, אבי היאך אתה מרהיב בנפשך עוז להורות חצים למרחוק, ולהשיב לשואלים דבר

ע"כ. אולם נראה שכוונתו לילדים שהגיעו לגיל דעה].

אולם מה ששמענו שגם באמריקא יתאספו השבוע רבבות בני ישראל, לעצרת תפלה וזעקה ומחאה על תוכנית הממשלה לגייס את בני הישיבות, ואם יסרבו, יכנסו לכלא, ה' ישמור ויציל, יש להעיר שאף אם יהיו שם ששים רבוא, שלא יברכו ברכה זו, מאחר וברמב"ם (ס) איתא דבעינן שיהיה בארץ ישראל, ואף שיש חולקים ע"ז, מ"מ מידי סב"ל לא יצאנו, ולפיכך יברכו ברכה זו בלי שם ומלכות. וכ"כ בספר כה"ח (ס"ק טו). וע"ע מ"ש בזה בספר הלכה ברורה (סס הלכה ט). ודו"ק. [ובספר הצ"ח (נח: ד"ה אגא) ביאר את טעמו של הרמב"ם, לפי שאוירא דא"י מחכים, ולכן מן הסתם יש במספר הזה כל הרזים, אבל רבי חנינא שבירך ברכה זו על שני החכמים, ואף שהיו בחו"ל, האי טעמא משום שהיה מכיר כן ע"פ חכמת הפרצוף, שיש בהם את כל הרזים].

[וללא ספק שבמעמד נשגב זה אשר זכינו לברך בו את ברכת חכם הרזים, יש בו ניצנים המרמזים על ההכנה לקבלת פני משיח צדקנו, אשר נזכה לברך שוב ברכה זו בעת קבלת פניו, השתא בעגלא ובזמן קריב, וכנ"ל בשם שו"ת מנחת שלמה. שוב שמעתי שבספר קול התור הובא בשם הגר"א שאם יתכנסו ששים רבוא בשערי ירושלים ויבקשו את הגאולה, זהו סימן לביאת הגואל. ועוד יש להעיר שאם נזכה שבמוצאי השמיטה הקרוב יתגלה משיח בן דוד, ממילא שנה זו שהיא שנה השישית לשמיטה, היא שנת קולות, וכמבואר בגמ' סנהדרין (יז), ופרש"י (ד"ה נשנית) קולות שבן דוד בא. ע"כ. וזו היתה התחושה של כל אדם שנכח בעצרת זו, דהשתא קאתי מר, והוא בחינת "שנת קולות"].

שיראה את כולם בבת אחת. עיין ודו"ק. וכמובן שיש לברך ברכה זו בשו"מ, וכפי שהובא גם בש"ע הנ"ל, שהרי כל ברכה שאין בה שו"מ, אינה ברכה. ועיין בשו"ת ברכת יהודה (ח"א חא"ט סי' יג). ודו"ק. ושוב הראוני מ"ש הרמב"ן בספר תורת האדם (נענין הרפואה) שכל ברכות הראיה הנז' בגמ' ברכות הם בשו"מ, והביא ראיה לזה ממה שאמרו במדרש תנחומא (פרשת פנחס) אם ראה אוכלוסין של בני אדם אומר בא"י אמ"ה חכם הרזים. וע"ע בחידושי הרד"ל על מדרש רבה (נמדנר פרק כ"א סי' ג). ודו"ק. וברכה זו אין חיוב לברכה מיד בעת המצאות הששים רבוא, אלא אפשר לברכה כל זמן שנמצאים שם עדיין ששים רבוא. ועיין בשו"ת ברכת יהודה (ח"ד חא"ט סי' כז). ודו"ק.

וע"פ האמור נראה שגם מ"ש בספר שער העין (סס) להסתפק אם נשים וטף מצטרפים לששים רבוא, לפי מה שפירש הרא"ה בפירוש הגמ' הנ"ל, שבשש מאות אלף מישאל כלול כל הדעות והפרצופין, ולכן ניתנה התורה בס'. ולפ"ז י"ל דבעינן כמו במתן תורה ס' רבוא גברים, די"ל דדעת נשים אינה חשובה לענין זה. ע"ש. אולם לפי דברינו הנ"ל, נראה לפענ"ד שאף נשים וילדים ברי דעת, הם בכלל המנין, שכל מטרת הברכה כאן אינה אלא לשבח את הבורא, שיודע מה בלב כל אלו האוכלוסין. ושו"ר בספר פסקי תשובות (נהערה 11) שכתב וז"ל, ומסתימת הפוסקים משמע שמספר זה יכול לכלול בין אנשים ובין נשים, ואולי גם טף, וצ"ע. עכ"ל. ונראה דמ"ש וצ"ע, קאי על הטף דסליק מיניה בלישנא דאולי, אולם לפענ"ד נראה שלגבי טף, יש לחלק בגיל של ברי דעת. [שו"ר בתשובת הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהתפרסמה בכתבי העת"ם שהורה שנשים וילדים מצטרפים לששים רבוא.

הופיע ויצא לאור הספר החשוב

שו"ת "ויאמר משה" חלק שני

תשובות חקרי הלכה וחידושי דינים בענינים אקטואליים בעניני אור"ח ואבהע"ז

מאת הגאון הרב משה ירדני שליט"א

את הספר ניתן להשיג (במחיר מיוחד עבור מנויי "יתד המאיר"), בטל': 052-7112339

סימן קנ

הרב אברהם בן-חיים

מח"ס שו"ת "משפטי חיים", ועוד.

ירושלים

נטפי דמע לכבודו של מור חמי הגאון הגדול הרב יעקב יוסף זצוק"ל*

הנה כידוע, שלפני ארבעים וחמש שנה כשעזב מרן הראש"ל זצוק"ל את ירושלים על מנת להתמנות לרב ראשי של תל אביב, חיפשו ותרזו אחר מי שישלים את מקומו בנתינת שיעורים לבעלי בתים, והיו כמה הצעות ראויות של תלמידי חכמים מופלגים, ולא נמצא מי שישכים לנדב את עצמו למסור שיעורים כסדרן יום אחר יום לקיים מה שנאמר (ישעי' נח, ז) "ואותי יום יום ידרשון", שהרי אצל בעלי בתים אין בין הזמנים ולא ימי פגרה ולא זמני שמחה, ועכ"ז הסכים חמי זצ"ל מרצונו למלא את מקומו של אביו ע"ה, ובוה הוא מסר את גופו ונפשו לזיכוי הרבים, והוא קיים את מ"ש הרמב"ם (סוף הל' שמיטה) "אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה', לשרתו ולעבדו לדעה את ה', ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בהם בני אדם". וממילא הוא זכה שיקיים בו סוף דברי הרמב"ם שם "הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים". עוד הוא מסר את נפשו על זיכוי הרבים כדוגמת מסירות נפש של משה, וכמו שכתב רש"י "שמסר נפשו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר, להורות לעושי המלאכה", וכך נהג חמי לברר כל סעיף וסעיף בשלחן ערוך, ולכוין כל דבר ודבר כמו שהראה הקב"ה את משה בהר סיני, וזאת בשביל "להורות לעושי המלאכה" - ללמוד לעם עמלי כפים מבלי שיטעו בהם, ולשם כך הוא התחיל ללמוד כל הלכה עם מקורה בדברי הראשונים המובאים בב"י, ומשם הוא פנה לש"ע ולנושאי כלים, עד שיכל לסכם את ההלכה עם כל פרטיה בשפה קלה ורהוטה השווה לכל נפש, ולכן הוא אמר לי, שבתחלת דרכו לקח לו להכין כל שיעור במשך כשמונה שעות שלימות, וכך הוא נתן שיעורים מסודרים על כל ד' חלקי השלחן ערוך.

ודבר זה כמעט ואינו בנמצא, כי רוב המגידי שיעורים מרודים בעול הציבור או בכתיבת חיבורים, ומה גם ישנם תלמידי חכמים שמכינים שיעורים מתוך ספרי קיצורים, וכבר ידועים דברי הרא"ש בתשובה (כלל לא סי' ט). וכן כתב המהרש"א בח"א על לשון הגמ' (סוטה כג), והביא דבריהם מרן זצוק"ל בפתיחה ליביע אומר ע"ש. אולם בדעבד מי שאין לו זמן להכין שיעורים בהלכה מתוך דברי הגמ' והראשונים, אין לו להמנע בגלל זה מליכות את הרבים, כי יש לו לסמוך עמ"ש הפתחי תשובה (יו"ד סי' רמז סק"ט) וז"ל, ואפשר דדוקא בזמן הרב המהרש"א שלא הי' עדיין שום חיבור על הש"ע, אבל האידנא שנתחברו הט"ז והש"ך והמג"א ושאר אחרונים, וכל דין מבואר הטעם במקומו, שפיר דמי להורות מתוך הש"ע והאחרונים עכ"ל. וסמך עליו להלכה מרן זצוק"ל בהליכות עולם (ח"ט ע' שלט).

חמי ע"ה נהג בשנותיו האחרונות, שהי' עובר מכולל לכולל וממקום למקום למסור שיעורים יותר מארבעה וחמשה שיעורים בכל יום ויום, ובכל מקום הי' מוסר שיעור בנושא אחר. והגדיל לעשות בבין הזמנים שהסתובב בערי ישראל בשביל להודיעם את דבר ה' זו הלכה למעשה. וגם בשנתו האחרונה שהתגברה עליו מחלתו, הוא לא פסח ממנהגו זה אף שלא יכל ללכת בכוחות עצמו.

וידוע מה שדרשו חז"ל בגמ' (עירובין מד:) את המקרא (משלי ה. יט) "אילת אהבים ויעלת חן, דדיה ירווך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד" - שזה הולך על חיבת התורה, וכמו שסיפרה שם הגמ' על ר' אלעזר בן פדת, שהי' עוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי. וברש"י שם, בשביל אהבתה תעשה עצמך

* לכבוד יום השנה - ב' אייר. מתוך דברים שדברתי באזכרת י"ב חודש, בער"ח ניסן תשע"ד, בביהכ"ס 'בורכוב' ירושלים.

שוגה ופתי להניח עסקך ולרוץ לדבר הלכה. וכך התנהג חמי ע"ה, שהיתה התורה חביבה עליו ככלה ביום חופתה, ומחמת זה הוא הניח את עיסוקיו בשביל לרוץ לדבר הלכה, והעדות לכך הוא זכרוננו המופלא, כי אין נחקק לאדם בזכרוננו אלא רק מה שנתוודע לו בתשוקה גדולה. ועליו שייד לומר את מאמר רבותינו ז"ל בגמ' (קידושין ז), לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת, דרש דרש חציין של תיבות, והתגלח חציין של פסוקים. וכך ראו אצל חמי, שיכל לספור בלשון מרן הש"ע, כמה פעמים הוא דיבר בהלכות שבת על פסיק רישיה דלא ניהא ליה וכדומה. ויש עוד להאריך, ואכמ"ל. תנצב"ה.

בדין מי שעתיד להפסיד יום אחד מהספירה

מקום לזמן מרובה כימי נזירות חיישינן. אלמא דשלשים יום חשוב זמן מרובה, וא"כ נחוש לשמא ימות בתוך ימי הספירה. אך יש לחלק ולומר, דשאני בספירת העומר שספר מה שביכולתו, ורק מן השמים עכבוהו, וכתב "במתים חפשי" כיון שמת נעשה חפשי מן המצוות, והו"ל כאילו תמימות ולא הוי ברכה לבטלה ע"כ. אך תירוצו תמוה, וכמו שמבואר בשו"ת אבן יקרה תליתאה (סי' קעו), שבתחלה הוא הביא יסוד זה בשם חכם אחד, שהקשה איך מברכים על ספירת העומר, ולא חיישינן שמא ימות, וממילא לא יתקיים תמימות. ותירץ אותו חכם ע"פ מה שאמרו בגמ' (קידושין מ.), חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. ולכן אפי' אם ימות נחשב לו כאילו ספר ממש. וכתב עליו הרב אבן יקרה, שבמחילה מכבוד אותו חכם, דברים אלו דברים בטלים הם, דאטו מי שנאנס ואין לו ד' מינים יכול לברך על נטילת לולב, ועוד אם שכח ולא ספר לילה אחד, יספור בברכה בשאר הלילות, כיון דשכחה הוי כאונס לדעת כמה פוסקים, ויהי' כאילו ספר, אלא ודאי שאין בזה ממש ע"כ.

ושנית כתב בשו"ת רב פעלים (ס"ג ח"א"ס סי' ז), שמתוך שתיקנו חכמים לברך על ספירת העומר בכל לילה, והרי יש לחוש שמא ישכח לילה אחד ולא יספור גם ביום, ונמצא כל ברכותיו לבטלה, אלא שיש קצת מצוה בחצי שיעור, ואע"פ שאין לברך לכתחילה על קצת מצוה, מ"מ בדיעבד לא הוי ברכותיו לבטלה ע"כ. אך גם תירוץ זה תמוה, וכמו שסיים הבא"ח כנזכר, דהא אין לברך ברכת המצות על חצי שיעור במצוה, וא"כ שוב הדרא קושיא לדוכתי, איך תיקנו לברך על ספירת העומר. ובשו"ת חזון עובדי' (כך ז' ע' מקט) רצה ליישב

עמדתי ואתבונן, מה הדין במי שמובטח לו שהוא יפסיד יום אחד מספירת העומר, וכגון שהוא קבע לעשות ניתוח פרטי באחד מימי הספירה, וניתוח זה עתיד להרדימו בהמשך כיממה רח"ל, האם הוא יכול להתחיל את ספירת העומר בברכה עד אותו יום הניתוח שנקבע לו, או שעליו לצי"ח בשמיעת הברכה מאחר כבר מתחלת ימי הספירה.

תשובה: הנה כתב מרן החיד"א בס' מורה באצבע (א' רי"ז) וז"ל, יודרו ויעשה סימנים שלא ישכח לילה אחת מונה בצבור, דאפשר שישכח גם ביום ולא יוכל עוד לספור בברכה, ולמ"ד אחד יהיו כל הברכות מלילות שעברו לבטלה ע"כ. הרי מפורש בדבריו, דמי ששכח ולא ספר לילה אחד התברר מילתא למפרע שכל ברכותיו היו לבטלה. והן אמת שתמהו האחרונים, איך אנו מברכים על ספירת העומר במשך ימי הספירה, הלא איכא למיחש לאונס שכחה או לאונס חולי או מיתה. וכבר עמד על זה השדי חמד (מערכת יו"כ סי' א' סוף א' ג), שהביא את מה שכתב רש"י (שם כד.) בשם הגאונים, שלא לומר עננו בשחרית של יום התענית, שמא יאחזנו בולמוס ויאכל. וכתב, וקשיא לי טובא, שא"כ איך מצאנו ידינו ורגלינו בברכת ספירת העומר, הלא הלכה רווחת בישראל שאם שכח לילה אחד ולא ספר, שוב אינו סופר בברכה כיון דבעינן תמימות, א"כ איך תקנו ברכה על ספירת העומר, ואף אם תמצא לומר דלמיתה לא חיישינן, מ"מ לשכחה במשך שבע שבתות ודאי שיש לחוש, וא"כ הו"ל למפרע ברכותיו לבטלה, וצ"ע עכת"ד. ועל קושיא זו מצינו כמה תירוצים בדברי האחרונים.

ראשית כתב בשו"ת יד יצחק (ס"ז סי' מ"א א' ז), דאע"פ שכתב הרא"ש (מריס ג.), שאפי' למאן דאמר בגמ' (גיטין כח.) דלשמא ימות לא חיישינן, מכל

העומר, ולא חיישינן שמא נשכח או נאנס באמצע הספירה, כיון שבשעה ראשונה אנו מוחזקים בעצמינו שלא נשכח ולא יארע לנו אונס באמצע ימי הספירה, א"כ אף אם קרה מקרה בלתי טהור, ששכחנו או נאנסנו, אין הברכה הראשונה נחשבת לנו כברכה לבטלה, כיון שבשעה ראשונה הי' בדעתנו לספור את כל הספירה בשלימות. אך מרן החיד"א לא ס"ל כן, וזאת משום שבאמת אין לנו חזקה ברורה שלא נשכח ולא נאנס בתוך ימי הספירה. ולכך מחוורתא כדשנינן מעיקרא בשם הרב חשב סופר כאמור.

ולאור האמור יש לנו לדון במי שהוזמן לניתוח הכרחי בתוך ימי הספירה, ואין בידו לעכב את הניתוח עד לאחר חג שבועות, האם מותר לו להתחיל לספור את הימים הראשונים בברכה הגם שהוא יודע שבתוך ימי הספירה הוא יתבטל יממה שלימה מהספירה מפני שיהי' בהרדמה מלאה. ובשו"ת אור לציון (ח"א סי' לו. וס"ג ע' קעט) כתב לחדש לפי שיטתו שם, שגם הבה"ג מסכים לדינא שכל יום הוא מצוה בפני עצמה, אלא שאם הוא החסיר יום אחד מעתה הוא לא יכול לספור בברכה משום שחסר לו ברציפות הספירה. מפני זה מי שעומד לעבור ניתוח בימי העומר ולא יכול לספור לילה ויום, אעפ"כ רשאי להתחיל לספור בברכה עד אותו יום, ולאחר מכן יספור בלא ברכה ע"כ. וכן אנכי רואה בס' הליכות שלמה (ע' שט) שכתב, שגם מי שעתידי להפסיד ספירת יום אחד או יותר, עליו לספור בברכה כל עוד שיכול, ושכ"כ הגר"ש קלוגר ז"ל בקונ' קנאת סופרים (סי' לט). אך מדברי מרן החיד"א הנזכר מוכח דלא כדבריהם, שהרי החיד"א החשיב את כל ברכותיו למפרע לבטלה כאמור. ולכן נראה לדינא, דמי שיודע בעצמו שהוא חייב להפסיד יום אחד מהספירה, אין לו להתחיל לספור בברכה, כיון שבכה"ג אין לו ספק ספיקא אליבא דמרן החיד"א, וממילא אין לו להכניס את עצמו לספק ברכה לבטלה. וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' 6), שמי שהוצרך לבטל יום אחד מהספירה, עדיף שישמע בכל יום את הברכה מאחר, כדי לחוש לדעת החיד"א הנזכר, שלא יהיו כל ברכותיו למפרע לבטלה.

מתחלה ע"פ מה שכתב הריטב"א (מולין קו: ד"ה אמר רב), שהנוטל ידיו לאכילה ובירך ענט"י, ואח"כ נמלך ולא אכל, אין בכך כלום, ואין מחייבים אותו לאכול כדי שלא תהי' ברכתו לבטלה, דהא מכיון שנטל ידיו גמרה לה ברכת הנטילה שעלי' הוא מברך, וההיא שעתא היתה דעתו לאכול, וכן דנתי לפני מורי נר"ו והודה לדברי ע"כ. וא"כ ה"נ כיון שבירך וספר בכל לילה על דעת לספור בכל הלילות, אף אם נאנס אח"כ ולא השלים את ימי הספירה לא הוי ברכה לבטלה. אך שוב דחה הרב שם זצוק"ל וז"ל, ואפשר שיש לחלק, דשאני התם שמכיון שנטל ידיו נסתיימה מצות הנטילה שעלי' הוא מברך, והאכילה היא תנאי לנטילה, ולא מגוף המצוה, משא"כ כאן שהכל מצוה אחת למאן דאמר בעינן תמימות, וכששכח לילה ויום, חיסר מגוף המצוה, משום הכי הוי ברכותיו ברכות לבטלה. ושוב ראיתי בשו"ת יגל יעקב (מא"מ סי' סד), שחילק כן בין גידון הריטב"א לדין ספירת העומר עכ"ל. ודברי פי חכם חן.

ושלישית כתב בשו"ת חשב סופר (מא"מ סי' ד), שאין לבטל את הברכה בספירת העומר מחמת דאיכא למיחש שמא ישכח או שמא ימות, כיון שיש ראשונים שחולקים על הבה"ג, וסבירא להו שכל יום ויום הוא מצוה בפני עצמה, ואף דאכתי לא נפקא מפלוגתא, הו"ל ספק ספיקא, שמא לא ישכח, ואת"ל פן ישכח, שמא הלכה כהתוס' שכל לילה ולילה הוא מצוה בפני עצמה, ולכך לא חיישינן בזה לברכה לבטלה עכת"ד. וזהו למעשה התירוץ הפשוט ביותר על הקושיא הנזכרת. וע"ע בס' חזון עובדי' (ע' רטז), שהביא דברי אחרונים אלו בתוספת מרובה.

והנה לולי דברי מרן החיד"א הנזכר, הי' נראה לומר בהקדם דברי הר"ן (רי"ט מס' פסחים) שכתב וז"ל, ומשמע דתנא דמתני' לא בעי ביטול כלל אלא בדיקה, ובהכי סגי לי' לפי שמכיון שבדק יצא ידי חובתו, ואם שמא ימצא אח"כ גלוסקא יפיפי' יבערנה לאלתר, שמא תאמר למפרע עבר עלי', ליתא, שהרי סמכה התורה על החזקות, וכל שבדק אותן מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ יצא ידי חובה, ואין לו לחוש לכבר בשמי קורה עכ"ל. ולפ"ז י"ל, שמפני זה אנו מברכים בכל יום על ספירת

סימן קנא

הרב ארז גבו

מח"ס "ארזי הלבנון"

רחובות

תפילה ב"פלג המנחה" בימי ספירת העומר

לכבוד הירחון הקדוש "יתד המאיר"!

נשאלתי כיצד יש לנהוג בערבי שבתות בימי ספירת העומר כאשר שעון קיץ נוהג בארצנו הקדושה, ורבים מהחרדים לדבר ה' נוהגים להתפלל בזמן זה, בפלג המנחה הואיל ומטופלים הם בילדים קטנים ורוצים לקיים מצות חינוך בשולחן שבת עם בניהם הקטנים, ואם יתאחרו יותר מדי ישנו הקטנים וישבו בדד בשולחן שבת, ונפשם ושאלתם ובקשתם כיצד ינהגו בימי העומר.

תחילה וראש יש לומר שהן אמת שזוהי טענה חזקה בענין עמלנו זה הבנים שחובה קדושה מידי שבת בשבתו לשמור בשולחן שבת עם דברי תורה, שירים, "חידודים", ממתקים ולשמח את כל בני המשפחה ממש כדוגמת ליל הסדר, ועיין עוד בספרו הנפלא והקדוש הנהגות לשבת ח"א (דף ל-מו) של מו"ר עט"ר הגר"ח רבי שליט"א מה שהעלה במעלת המאריכים על שולחן שבת והנהגות מדהימות על כיצד נוהגים בשולחן שבת. ומרגלא בפומיא דמו"ר עט"ר מדוע כולם נוהרים להשגיח שבנינו לא ירדמו בליל הסדר ובליל שב"ק שזה מידי שבת בשבתו מצות והגדת לא כ"כ מהדרים ולא טורחים להרדים הקטנים וכל ההכנות הנלות וצ"ע.

ואכן שאלתם נכונה היא הואיל ורוצים לשתף הבנים והבנות ולשמור עמהם כיצד ינהגו בימי העומר שזמן ספה"ע הינו בצאת הכוכבים, ואם לחשך אדם לומר קודם שהנך שואל על ספה"ע שאל על ק"ש שהיא בודאי מצות עשה מהתורה אף אתה אמור לו שכבר קבע מרן הב"י בסימן

רס"ז [מהדורת שירת דבורה דף קיג ד"ה ואם תאמר (ממש שורות מלמטה)] שכל המתפלל בפלג המנחה רשאי לקדש ולסעוד סעודת השבת ואין זה נקרא אוכל לפני ק"ש ובלבד שיניח שומר או יעשה לעצמו סימן כגון שנוטל ידיו למים אמצעיים בין הדגים לבשר ועד הכי הגיע זמן צאה"כ יאמר ק"ש, ועיין היטב כי כן פסק מלכנו זיע"א בחזו"ע שבת ח"ב (דף יא) ע"ש ומשם בארה.

ואמנם בנד"ד שלמעשה פסק מרן בשה"ט סימן תפט (ס"ז) שמעיקר הדין זמן ספה"ע הינו משקעה"ח ורק המדקדקים סופרים בצאת הכוכבים, וכן פסק מופה"ד זיע"א בחזו"ע יו"ט (דף רלז) ע"ש, יש לעיין כיצד יכולים להתפלל בפלג המנחה ולבוא לביתם ולקדש ולסעוד את סעודת השבת מאחר ומרן החיד"א זיע"א בברכ"י סימן רלב (ס"ס ה) הגיה את דברי מור"ם ז"ל (נראה סימן תפט ס" יד) שכתב שבזמן הספירה אסור לאכול והוסיף החיד"א זיע"א לאו דוקא אלא חצי שעה קודם אסור. והואיל ולמדנו להועיל שזמן הספירה הוא החל משקיעת החמה, לכן אסור להתחיל לאכול חצי שעה קודם שקיעת החמה. וכן כתב הגר"ז (שם ס"ק יז) וכן פסק כה"ח סופר זיע"א (שם ס"ק סד) וכן העלה המלך זיע"א בחזו"ע יו"ט (דף רמה-רמו) ודלא כדברי המ"ב (שם ס"ק כג) שפסק שזמן איסור האכילה הינו חצי שעה מצאת הכוכבים ודו"ק.

ובדרך כלל כאשר מסיימים התפילה במנינים הנ"ל מגיעים לביתם בזמן הדלקת נרות שזה בתוך זמן האיסור, ונכון שסעודת עראי מותר

הטהורה מרן מלכא זיע"א ושאלתי למלך זיע"א ביום ב' אייר תשע"ג רבינו הקדוש כיצד יש לנהוג והשיבני המלך זיע"א, וז"ל: "תפילת ערבית בליל שב"ק בימים אלו תהיה סמוך לשקה"ח, ומותר לספור העומר בברכה אחר שקה"ח אע"פ שהוא קודם צאת הכוכבים". עכל"ק*.

עין רואה ואוזן שומעת שדעת עליון דעת המלך זיע"א שיתפלל ערבית סמוך לשקה"ח ויסיימוה בבין השמשות ואז הואיל וספירת העומר בזה הזמן מדרבנן רשאים לברך ולספור ספה"ע בבין השמשות ולאחר מכן כאשר יגיע זמן צאה"כ יקראו ק"ש, ולכן כך יש לנהוג בכל אתר ואתר.

ויש שהתפלפלו בדב"ק של המלך זיע"א הנ"ל ולעד"ן אין כאן מקום להתפלל או להתבלבל אלא הדברים פשוטים וכל מגמתם להכשיר את דרכם ולא לקבל את האמת ממי שאמרה וחבל.

וזהו היחודיות בדרך ההוראה של מרן מלכא זיע"א, שגם לאחר שאנו לומדים ומעיינים ויודעים היטב את ההלכה תמיד יש להתייעץ עם גדולי ההוראה, ומכל שכן בדברים הנוגעים להנהגה הציבורית כגון בנד"ד ויהי רצון שהדברים יעשו נחת רוח ליוצרינו, ויהיו לזכותו של מו"ר עט"ר אביר הרועים מרן מלכא זיע"א שבשפלנו זכר לנו תמיד באהבה בחן ובחסד וחבל על דאבדין, ומי יורה לנו דעה כעת ואוי נא לנו כי קרה אותנו כזאת, וה' הטוב יכפר בעדנו ויזכנו להמשיך את דרכו המדהימה והמיוחדת במינה של המלך זיע"א עד ביאת גואל צדק ועד בכלל שמלך המשיח צועד עם מרן מלכא זיע"א בראש במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

החותם בברכה ובביטול גמור לתלמידי החכמים האמיתיים שבדור. על"ה ארז גבו ס"ט, רחובות.

ע"י שיקדשו ויאכלו רק כביצה פת [בלי קליפתה] וימשכו ידיהם, או עוגה וכיו"ב, אבל אנו רוצים לדעה מהי ההנהגה הנכונה בדבר.

ודע ששערי תירוצים וחידושים לא ננעלו ואפשר כאן להעמיד הרבה צירופים להקל עליהם כגון להניח שומר שיזכירם לספור ספה"ע או ע"י ששרים שלום עליכם ג"פ ואשת חיל ולשם יחוד וקידוש ונט"י, ועד הכי מגיע הזמן.

ועוד שיש שרצו לומר דלא גרע מק"ש [אע"פ שאין זה דומה כי סו"ס קרא ק"ש בפלג המנחה כפי שכתבנו] ועוד שיש שרצו לומר שאפשר להקל כי מרן ז"ל בשה"ט לא אמר חומרא זאת ורק מור"ם ז"ל כתב זאת, ואם מרן זיע"א רצה להחמיר עלינו איסור אכילה היה לו לומר זאת כפי שכתב בבדיקת חמץ בסימן תלא (סע' ז) ולמה בנד"ד שתיק ולא אמר מידי, וא"א לומר שסמך עלינו שנדמה מילתא למילתא ועוד י"ל כדברי מור"ם ז"ל שרק בזמן שיגיע הספירה עצמה אסור לאכול ולא חצי שעה קודם לכן והואיל והכל הוא מידי דרבנן יש להקל.

אבל כבר לימדנו להועיל מו"ר עט"ר הגאון הגדול הגר"ח רבי נר"ו שיש לחלק בין פסיקת הלכה למעשה פרטית להנהגה ציבורית כללית של עמ"י שמסורה לגדולי הדור בלבד.

אפשר להתפלפל בדיני שבת האם שייך צובע במשקים ובאוכלים, וכן האם שייך מכה בפטיש באוכלים, אבל האם מותר להתפלל ותיקין בשב"ק זה צריך לשאול את גדולי ישראל, כי יש בזה יתרונות וחסרונות רבים.

וה"ה בנד"ד אפשר להתפלפל מדוע המלך זיע"א אסר לנער שהגדיל בימי הספירה להמשיך לספור ספה"ע בלי ברכה הואיל ויש צדדים להקל להורות לו להמשיך לספור עם ברכה, אבל לקבוע אימתי יתפללו קהל ועדה ספרדים ובני עדות המזרח בליל שב"ק בימי הספירה אלו דברים המסורים לגדולי הדור, ואנא עבדא כך נהגתי ופניתי בעניותי כי רבה היא אל המנורה

*תשובת מרן הובאה לעיל בריש הגליון סימן קמה.

סימן קנב

הרב עקיבא יצחקי

ראש כולל "אור לחנניה"

נתיבות

ברכת מאכל הנקרא "טורטיה"

א קדמין במילין לעילוי נשמתין נשיא אלוקים סבא דמשפטים, מורה נבוכים, תומך תמימים להקים דור ישרים ונבונים, להעמיד דור דיינים בפסקין נהירין. קול התורה צועקת במרה איה שוקל, איה סופר אשכול הכופר. איש שהכל בו ובקרבו ישים אור בו, ובת קול אומרת קלני מראשי קלני מזרועי כי שבת משוש ישעי. כי יהפך לאבל שעשועי כי זה דודי וזה רעי, מר"ן מלכא קדישא רבינו עובדיה יוסף זיע"א, וכל בית ישראל יבכו את השריפה על המשים לילות כימים בנפש עיפה, ואמרתו צרופה חבל על דאבדון ולא משתבחין. ת.נ.צ.ב.ה.

לחמניות, רש"י ס"ל למרות שהבלילה עבה כיון שמגלגלין אותו עד שנהיה דק, משונה הוא משאר לחם ואין עליו תורת לחם וברכתו מזונות דהיינו שהסוף הוא הקובע ולא צריך שגם הבלילה תהיה דקה. והתוס' חולקים וס"ל דאיירי בבלילה רכה ולכן ברכתם מזונות, ויוצא עפ"י דברי התוס' דבעי' את שני הדברים. מרן בש"ע (קס"ט ס"ח) פסק כהתוס'.

אך עיין בערוך השולחן (קס"ט כט' – ל) שכתב "שנראה דאפשר שגם התוס' יודו לרש"י באופן שזה עשוי דק מאד ווגבי מה שכתב בדרך אפשר זהו רק דרך ענוה ולא ספק עיין שדי חמד (ר"ס טז) בכללי הפוסקים, ועיין בשו"ת יבי"א (ח"ז ח"ד סעי' ז) שברכתו מזונות אף שהבלילה היתה עבה.

ושני לו גאב"ד מקודש ר' יצחק וייס בשו"ת מנחת יצחק (ח"א ס' א) שכתב שהעיקר שזה יהיה דק ואין נפק"מ אם עשו בלילה רכה וזה נהיה דק לבין אם עשו במכונה או בכלי ונהיה דק לפני האפיה, והוסיף שזה לא גריעי מתחילתו עיסה וסופה סופגנין וכו' והרי מרן בב"י (קס"ט) מסיק כדברי הר"ש לגבי הסופגנין שהכל הולך אחר שעת האפיה וה"ה הכא שהולכין אחר התוצאה. וכן הביא דס"ל להשל"ה (נשער האומיות).

והחוט השלישי הגאון המופלא ר' משה לוי בספרו ברכת ה' (ח"ד פ"ז) שהביא את ג' התנאים

בראשית מאמר יש לי לציין, כי אע"פ שלפני מספר חודשים פירסמתי מאמר בענין הנ"ל באחד הירחונים, מ"מ עתה באתי שוב אחר העיון היטב, בתוספת נופך, ופנים חדשות באו לכאן בס"ד ותודה למערכת שנאותה לפרסמו כשהוא מתקן. לאחרונה מצוי מאכל הנקרא טורטיה ורבים וכן שלמים המתקשים מה ברכתו?

לבידורי מילתא נקדים ביתר פירוט כמה סוגי טורטיה הנמצאים כיום.

א. המקורי הינו עשוי מקמח תירס ובהא כו"ע לא פליגי דברכתו שהכל.

ב. שנילוש מקמח חיטה וממלאין אותו בבשר וכדו' ולאחר מיכן מטגנין אותו עם פירורי לחם ואינו עובר אפיה כלל, ומצוי באולמות וזה בודאי ברכתו בורא מיני מזונות.

ג. יש העשוי מקמח חיטה ועושין עיסה עבה ואח"כ מרדדין אותו עד שנעשה דק ואופין אותו אפיה גמורה וממלאין אותו בבשר וכדו' וחוזרין ומטגנין אותו טיגון קל וזהו הנידון דאטיא לגבן.

ראשית כל עלינו לבאר שבנדון דידן אין את ג' התנאים שהביא מרן בש"ע (סי' קס"ט ס"ז) כך שלא פשיטא דברכתו בורא מיני מזונות כדפסק הש"ע בסעיף ז' ולכן יש לדון מצד אחר. הנה בגמ' בברכות מד. הובאה מח' רש"י ותוס' בדין

דק מאד יש לברך המוציא כיון שהכל תלוי בבלילה ולא בתוצאה הסופית, בניהם הרה"ג גדעון בן משה שליט"א וכן הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א וכן הרה"ג אהרון בוטבול שליט"א וכן הרה"ג אהרון ירחי שליט"א וכן הרה"ג אברהם יוסף שליט"א ועוד מורי הוראות שליט"א.

ולאחר המחילה מכת"ר לא זכיתי להבין דבריו שהרי הפוסקים לעיל סוברים שלא מסתכלים על הבלילה אלא על התוצאה הסופית. וכן ראינו שהביא המנחת יצחק לעיל שכך סובר מרן הב"י.

וגם את"ל שהדבר עומד בספק הרי כבר כתב הב"י (סי' קסח) בעיקר המח' בדין פת הבאה בכיסנין וסיים שם וז"ל "ולענין הלכה כיון דספיקא במידי דרבנן הוא נקטינן ככל הדעות להקל וכולם יש להם דין פת הבאה בכיסנין לברך עליהם במ"מ וברכה מעין ג' עכ"ל ומשמע מלשונו שזה מספק וכך הבינו רוב רבותינו¹ האחרונים וכ"כ בחזו"ע (טו נשצט עמ' כ"ז) וכתבו הראשונים בספר הפרדס (שער י' פ"ד) בשם הריטב"א, וכ"כ בדרישה וכו' עיי"ש בחזו"ע שס"ל למרן שברכת במ"מ ברכה כוללת ופשיטא ליה שאפי' בירך על הפת במ"מ יצא וממילא כשמברך מזונות בודאי בירך ברכה מעליותא, אבל אם יברך המוציא אפי' אם נאמר שיצא בדיעבד מ"מ אין זו הברכה הראויה אלא רק בדיעבד ממש (וע"ע נהלכה נדרים ס"ח עמ' תמ') וגם לענין ברכה אחת מעין ג' ס"ל למרן כמ"ש הרא"ה (נרכות טו) שאם ברך ברכה אחת מעין ג' במקום ברכה"מ יצא וכ"כ הריטב"א (שס מז) וכ"כ השטמ"ק (שס) וכתב בחזו"ע (שס) שזוהי דעתו של הב"י שעדיף לברך ברכת מעין ג' במקום ג' ברכות מטעם דסב"ל וכ"כ בשו"ת גינת ורדים (כלל א' ס' כד), והביא שם הרב בחזו"ע בשו"ת ימי יוסף בתרא (מא"א סי' כ') שאפי' אכל

כדי שיהיה פת הבאה בכיסנין והוסיף שם עוד תנאי שאם היתה דקה ורכה עד שמתקפלת בקלות מיקרי פת הבאה בכיסנין, וכתב בהערה (57) שכן מוכח מהראשונים הריב"ש סי' כח וכן מדברי הרשב"א (נרכות לט) וכן מש"ע (קסח ס"ח) שכתב דהיכא שזה דק זה אכילת עראי וה"ה אם עיסה עבה שעשו אותה דק. וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (מ"ג סי' עג).

אתה הראת לדעת מדברי הפוסקים הנ"ל דהא דכתבו הש"ע והראשונים דצריך שיהיה גם בלילה רכה וגם שיאפה דק, זה רק משום שכך היתה הדרך שאם רצו לאפות דק היו עושים עיסה נוזלית, אך לענין דינא אין נפק"מ אם הבלילה עבה או דקה והעיקר שבסוף יהיה שכבה דקה וממילא נאכל באופן עראי ולא בקביעת סעודה ומברכים ע"ז בורא מיני מזונות וברכת מעין שלש וולא מסתבר לומר שהטורטיה לא מספיק דק שהרי אין יותר דק מזה ועיין בספר הלכה ברורה (עמ' תמד) שגם אם מסופק אם זה דק ברכתו מזונות ויתבאר בהמשך בס"ד.

והדברים לעיל אמורים שאוכל את הטורטיה כך בלא טיגון ואם מטגנו אח"כ יש עוד סניף לברך עליו מזונות עיין בשו"ת יביע אומר (ס"ח סכ"א סק"ו) בשם שו"ת גינת ורדים ובשו"ת ויוסף אברהם (ס"ח ס"ח) שגם מאפה מעיסה עבה ואח"כ מזלפים עליה מים ועושה אותו עיסה רכה אעפי"כ ברכתו המוציא, אבל אם ממלאים אותה אחר האפיה באגוזים ושקדים וכדו' ומטגנים אותה בשמן, שע"י הטיגון יצאה מתורת לחם אין לברך עליה המוציא אלא בורא מיני מזונות עכתו"ד ואין להקשות דהרי מג"א (סי' קס"ח סקמ"ד) כתב שיש לחלק בין כיסים הממולאים מתיקה לממולאים בשר וכו' עיין מ"ב (שס סקמ"ד) דכתב שגם למג"א אם ניכר שהכיסים עשויין לאכילת עראי אפי' ממולאים בשר וכו'. ובלא"ה חלקו עליו רבותינו האחרונים ויתבאר בהמשך בעז"ה.

ובאה לפני תשובה מהרב יאיר נאמן שליט"א (מח"ס נרכה נאמנה) וכתב דבכה"ג שזה דק רבים הורו שכל שהבלילה עבה אף שלבסוף הבצק יוצא

¹ כ"כ חיי"א (כלל מג אות ט') ובש"ע הרב (סי' קס"ח סי' יד) והחסד לאלפים (סקי"ג) וקיצור ש"ע (סי' מג אות ו') וכה"ח (שס סקע"א) ובספר בני ציון (סקי"ג) ובא"ח (פרשת פנחס כד) ובשו"ת אור לציון (פי"ד אות י"ד) ודלא כהביאור הלכה בשם המאמר מרדכי (סקי"ד).

פת הבאה בכיסנין דרך קבע ומסופק אם אכל שיעור קביעות סעודה שיברך מעין ג' מכיון שמעין שלש פוטרת מן התורה במקום ברהמ"ז די בכך עיי"ש. וכ"כ בהלכה ברורה (נשומ"ס סי' יא וצ"ק ס"ח עיי"ש נאור) וגם לא יוכל לברך ברכה ראשונה המוציא ואחרונה מעין שלש שלא תהיה ברכתו סותרת עיין בא"ח פרשת פנחס ומכל זה מוכח שגם בספק אין לברך המוציא וברהמ"ז משום סב"ל וברור למבין.

ונוראות נפלאות שראיתי מה שפסק מרן פאר הדור בספרו הליכות עולם (ח"צ עמ' קיד) בדין הפשטידא (סמנוסק) שמרן ש"ע (קס"א סי"ז) פסק לברך המוציא, ונחלקו מג"א וט"ז במה דיבר מרן. לדעת הט"ז דוקא בקבע סעודתו, וכ"כ בתניא רבתי (סי' נח) וכן מוכח מדברי ריבב"ן (נרכות לו). ומג"א ס"ל דמרן איירי אפי' בלא קבע סעודתו והביא שכ"כ שלטי גיבורים והשל"ה ועוד. ופסק מרן בהליכות עולם שיברך המוציא כהמג"א דאפי' בלא קבע סעודתו. ואני הקטן המתאבק בעפר רגליו לא זכיתי להבין מאי שנא מלחמניות מזונות דפסק שמשפך מברך במ"מ דסב"ל שהרי הכא ישנם ראשונים שהסכימו עם הט"ז וכן רבותינו האחרונים².

ומצאתי שבספר חזו"ע (נרכות עמ' סח) הוסיף שהפסק הזה עפ"י מש"כ הגאון בני חיי (סי' קסט) שעיסת הפשטידא אינה מקבלת טעם הבשר או הדגים אלא רק לאחר שנאפית קצת בתנור ובאותה שעה כבר חל עליה תורת לחם לברכת המוציא ובהמ"ז משום שהמוהל של הבשר שנבלע בעיסה הוא רק לאחר שנאפית קצת ול"ד לעיסה שנאפית עם דבש שהוא מיד בתחילת האפייה נבלע בעיסה ועיי"ש שהוכיח מעוד פוסקים וכן מהרמ"א ובזה סיים התשובה, ולפי"ז מיושב שפיר מדוע פסק המוציא שכו"ע יודו הכא, אלא שאכתי קשה שמדברי הראשונים והט"ז שאמרו דוקא

בקבע לא הבינו כך והדרא קושיא לדוכתא. ואחרי חיפוש מצאתי שבספר הלכה ברורה לבנו של מרן ר' דוד יוסף שליט"א (ח"ט עמ' תפצ) הקשה אותה קושיא דלכא' יש כאן סב"ל, ומכח קושיא זו פסק דצריך לברך מזונות ועדיף שיאכל בתוך הסעודה.

[ואחרי כותבי שלח אלי ידידי הרה"ג שמעון ללוש שליט"א (מח"ס נשמע קולס) יישוב על דברי רבינו הגדול וז"ל הנה מצאתי בס"ד למו"ר הראש"ל בספרו ילקו"י (ח"ג עמ' קכס), אשר ציין לשו"ת יבי"א (ח"ט עמ' רמג-ד), ושם התייחס לזה שהביא מי שחש בזה לסב"ל, וכתב "אולם יותר נראה לפסוק כדברי הראשונים ומרן" ו"שהעיקר כדברי הראשונים". עיי"ש. ואף דלכא' בהא גופא נחלקו האחרונים מה דעת הראשונים ומרן ז"ל, וכמ"ש כת"ר, אולם מדקדוק בסגנון דברי רבינו הגדול זיע"א שם ובחזו"ע (עמ' קז) נראה שנזהר מזה, ושרטט דבריו באפן שהמדקדק יווכח בהכרח שדברי הראשונים ומרן ז"ל למעשה אינם סובלים שני פירושים. שהרי בש"ע כתב כן עפי' השבה"ל משם רבינו ישעיה, וכמבואר בב"י, ומצאנו לריא"ז נכדו של ר' ישעיה שאחר שכתב שפת הנעשית בדבש, כעין מיני מתיקה לקינוח סעודה אם אינו קובע עליו סעודה ברכתו מזונות הוסיף מדברי מר זקנו, הוא רבינו ישעיה הנזכר בשבה"ל שביאר שהמולאות הממולאות בשר דגים או ירקות, מברך המוציא. וביאר הטעם כיון שהם עשויין פת ולפתן כאחד, "ולקביעות סעודה הן עשויין". ומוכח שאפי' לא קבע עליהם סעודה ברכתם המוציא. ושוב אין לנו ספק בביאור דברי שבה"ל שכל דבריו שאובין מדברי ר' ישעיה, וממילא אין לנו ספק בדברי מרן שלא בא אלא מכחם. וכל מה שצדדו האחרונים לבאר דברי שבה"ל באופן אחר מאחר שבאו סתומים והסתמכו על ספר תניא רבתי שהוא קיצור שבה"ל נתברר כטעות מצד מקורן של דברים. דע"י שנכד ר' ישעיה האיר עינינו בדעת זקנו ממילא דברי שבה"ל אין בו ספק, ומסתבר שאף התניא רבתי לא היה כותב כן, שהרי בא לומר קיצורו של שבה"ל ולא לחלוק. וממילא הלכה זו אין לה

² אליה רבה (סקל"ט) וכן המגן גיבורים (סקנ"ט) וקיצור שולחן ערוך (סי' מה ס"ז) ומו"ר רבי יוסף חיים (פשת פנחס אות ה').

עוררין. (וצדעת ריבזין שהציא בהלכה ברורה, לפענ"ד יש ללמד בסיפא דלשניה דיהיב טעמא ולא תנאי, וי"ל, ובלא"ה הו"י שיעה יחידאה אחר דעת מהר"ם בתשצ"ן שהוסיף להציא שם, וכן ספר האגודה, בנוסף לרבינו ישעיה, ריא"ו, ושנה"ל הנ"ל ודו"ק.) ודפח"ח.]

ועוד ראיתי שכתב שם (ר' י' גאמן) וז"ל שזה ברור שנקרא אכילת קבע וכן דרך הציבור לאוכלו דרך קבע ונשבעים ממנו שמוגש עם כבוד וכדו' ואינו דומה לסיגרים ובורקס שנאכלים במנת ביניים וגם האולמות שמגישים אותו כתחליף לבורקס הוא כדי שהאנשים הממהרים לצאת ישבעו ממנו. והמציאות מורה שאנשים שבעים ממנו עם הבשר שבו, עכ"ל. והמציאות מורה לא כך שהרי אינה נאכלת בתור ארוחת צהרים ואינו משביע כלל ומה שמוגש באולמות זה לאחר שאכלו את הלחם עם הסלטים ולפי דבריו שיברכו גם על הבורקס המוציא). וגם מה שכתב שזה מוגש עם כבוד ושאר דברים, בשו"ת גינת ורדים (חאו"ח כלל א' סי' נד) כתב שיש לדון בסעודות גדולות שעושין הפת מטובל בשמן ושומשומין שיש לו דין פת הבאה בכיסנין ואעפ"כ יש לברך עליו המוציא וברהמ"ז אף שאין אוכלין ממנו שיעור קביעות סעודה כיון שדרך העולם לקבוע סעודה על מיעוט פת זה בצירוף המטעמים והתבשילין שמביאים לפניהם על השולחן. עכ"ל.

וכתב מורנו ורבינו פאר הדור זצוק"ל (חזו"ע טו נשנ"ט עמ' נו) ואין דבריו מחוורים בעיני וגם צירוף תבשילין ומטעמים לא יועילו ולא יצליחו להפוך פת הבאה בכיסנין ללחם גמור עיי"ש שביאר עוד. וא"כ לפי"ז גם בטורטיה לא יועיל מה שממלאים אותה בשאר דברים ודו"ק. ועוד יש לשאול מ"ש מלחמניות מזונות שבספרו ברכה נאמנה פסק דברכתו מזונות וכן פסק מו"ר בחזו"ע (נרכות נ) והרי אדם שאוכל לחמניה לא אוכל יותר כלום ושבע, משא"כ טורטיה וכי יעלה על הדעת שזה יותר קבע מלחמניה, וצע"ג.

ויש להוסיף עוד דבר חדש עפ"י מה שראיתי בספר עמק ברכה להגאון ר' אריה פומרציק (עמ' ס') שכתב "השתא בזמננו אין מברכין במ"מ ומעין

ג' אלא דוקא על פת הבאה בכיסנין כפי המנהג שהיה בזמן חז"ל ולא משגיחין בכל זמן וזמן כפי מנהגו דלחם של קביעות סעודה אינו עיקר הדין דזה אינו אלא טעם של התקנה אלא עיקר הדין כפי מה שהגדירו חז"ל מה נקרא פת הבאה בכיסנין ועל מה שיש את הגדרים יש ומה שאין לא לעזור זה שקובעים לשנות את מה שהוא בגדרים אכילת עראי, ווראיתי שבספר זאת הברכה (ציוני הלכה סי' ג') והלכה ברורה (נש"מ, ס"ח סי' י') הביאו את ספר עמק הברכה וכתב בהלכה ברורה שלא יתכן שרבותינו טרחו לכתוב כל כך גדרים מתי הוי פת הבאה בכיסנין ובאיזה פרט משתנה הדין לפת המוציא וכן להיפך ואם איתא שענין זה משתנה לפי המקום והשעה לא היו צריכים לכל זה ודי היה בכך שיבארו את עצם החילוק בין פת גמור לפת הבאה בכיסנין שפת גמור זהו פת שנעשה ע"מ לקבוע עליו סעודה ואילו פת הבאה בכיסנין לאכילת עראי ולתענוג, ובעל כרחינו נאמר שמלבד היסוד שפת הבאה בכיסנין הינה שאינה עשויה לאכילת קבע בעינין שיהיה גם עפ"י ההגדרות של חז"ל ואפי' במקום מסוים יהיו רגילים כולם לאכול עוגה לקביעות סעודה לא ישתנה הדין, ועוד הגע עצמך אם במקום מסוים יהיו רגילים לאכול פת בשיעור מועט לתענוג וכי ישתנה הדין מחמת זה? ולפי"ז ה"ה בטורטיה שלא ישתנה הדין. ומש"כ מג"א (סי' קס"א סק"ט) בדין הלחמניות דמשמע שאפי' דבר שכוססין אותו אם אינו לקינוח בעלמא מברך המוציא י"ל שסובר המג"א שמה שהדבר נאכל בכסיסה והוא עשוי מקמח ומים רגיל, כפת גמור לא מספיק להחשיבו כפת הבאה בכיסנין ולכן צריך שיהיה לתענוג משא"כ בשאר דברים הממולאים במיני מתיקה או שלש את העיסה בדבש שזה שונה מפת גמור לא צריך להגיע לתענוג עיי"ש ודו"ק.

והיוצא לדינא, שהטורטיה ברכתה מזונות ועל המחיה. וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

סימן קנג

הרב יעקב עטיה

מח"ס "ביכורי יעקב"

בני ברק

ליקוט ציונים מספר "ענף עץ אבות"

כ ל אלו נלקטו ובאו מתוך הספר הקדוש "ענף עץ אבות", דאף שבעיקרו הוא ליקוט מהספרים הקדמונים, מ"מ מפוזר בכל הספר הרבה פנינים וחידושים ויסודות גדולים אשר חידש רבינו, והן הדרכים שהורנו רבינו בדרך אשר נלך בה. יה"ר שיהיו דברים אלו לעילוי נשמתו של מו"ר מרן הגאון הקדוש זצוק"ל. (כמה דברים ממה ששייך לת"ת, נתנאלו צארכה צהליכות עולם ח"ת הל' ת"ת).

עמ' ב. ד"ה מה ששנינו וכו'. כתב שמה שאמרינן שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, קאי רק על עולם התחיה בתחית המתים. עי"ש ההוכחה. ולא קאי על עולם הנשמות. ולכאורה צ"ב דאולי גם גבי עולם הנשמות יש לכל ישראל חלק, אלא שמשנה זו איירי רק לענין דבר אחד. ואולי בעיקר מה שבא לומר, שאין ראייה שמשנה זו קאי גם על עולם הנשמות. ועי' בכס"מ שהביא בפ"ח מהל' תשובה הל' ב'.

עמ' ה. היום צריך ללמד גם לתלמיד שאינו הגון, מפני שכולם תינוקות שנשבו.

עמ' י. אם חסד עדיף או עבודת הקורבנות. ונשאר בצ"ע.

עמ' יז. היום שיש לנו הרבה ספרים, יכולים יותר לדון ולחלוק על קדמונים. (כך הציא מהגר"מ מוואלוז'ין).

עמ' כא. מה שהעיר על מה דאיתא שאל תרבה שיחה אם האשה, שלפי הטעם השני שפירש רש"י שהוא בשביל ביטול תורה, אף בכל אדם צריך להזהר לא להרבות, ולמה הדגישה המשנה אשתו. ואפשר אולי שכונת רש"י שהזהיר התנא באשה שמאוד שכיח להרבות איתה שיחה מכל אדם אחר.

עמ' כט. האריך שצריך דוקא לגור בשכונה של חרדים, וימכור בשביל זה ממונו.

עמ' לח. הביא שראוי ללכת כל יום חצי שעה לשמור על בריאותו.

עמ' נ. האריך שמי שלא לומד מתחייב ממש בנפשו, ובהרבה יותר חמור מהלומד ומשכח שרק כאילו מתחייב בנפשו.

עמ' נא. חידוש של רבינו, שמי שלומד גם לשם מצוה, וגם לשם עושר, אין בזה כלל קפידא, עי"ש היטב.

עמ' פו. המעשה עם האר"י שלא התווכח במחיר האתרוג, קאי רק במוכר ישר ונאמן.

עמ' קלב. חידוש מבהיל, למה שאדם לא יקפיד על חברו אם ציערו, ובכלל לא יחשוב לרגע לרעת השני, דכתב דזה משל לתינוק שבנה מגדל מלגו, וחברו פירק לו אותו, ובא לאביו בטענה שחברו הקטן שבר לו מגדל גדול, והוא נורא. עי"ש.

עמ' קלד. הסיפור הנורא עם רעק"א על ביזוי ת"ח והקפדתו.

עמ' קלח. להנצל מעין הרע אף שמעיקר הדבר אמרינן מאן דלא קפיד וכו', אעפ"כ יעשה הסגולה המבוארת בברכות נה:.

עמ' קנא. הביא מהספרים שבזמן שאדם מתפלל על צערו יכוין בעיקר על צער השכינה שמצטערת כביכול בצער ישראל.

עמ' קס. פשט נפלא בגמ' במס' כלה, ביסוד דין מצות צריכות כוונה.

עמ' קפב. ד"ה תן לו משלו וכו'. פשט וחידוש נפלא בדין עשיר שצריך קצת לכבדו. דדרגת בעלותו על ממונו רק כאפוטרופוס בעלמא וכו'.

עמ' רלא. דבר מחודש בענין ארך אפים, שעיקר הגדלות לא שאחר שהגיע לכלל כעס שיצטרך לכבש כעסו, אלא העיקר לא להגיע למצב שיכעס ושמחמת זה יצטרך לכבש כעסו. (מס' אהל יעקב).

עמ' רנא. סד"ה ר"י וכו'. פשט חדש ממש בענין זה שצריך ללמוד ע"מ ללמד. אם קאי בכה"ג שיצטרך לבטל מלימודו. ודו"ק. (ושם, פשט גם כלומד ע"מ לעשות).

עמ' רנב. מסכים עם האג"מ שצריך להפריש עשירית מהזמן, ככל חיוב מעשר, ומוכיח בראיות כותיה.

עמ' רעא. לפי שיעור העמל ועסק התורה של הבעל, כך זוכה שאשתו תכבד אותו. ודו"ק. (הגנ"צ).

עמ' רעב. פשט שהקב"ה בוכה ממנו שאין לו לעסוק בתורה, ועוסק בתורה, שהכוונה על מי שלא הגיע להוראה.

עמ' רעו. כתב רבינו שמי שמישב דעת הב"י לעולם הבא נפיק קדמיה. וכמו שאמר המגיד לב"י שהרמב"ם נפיק לקדמותך, דמתרצית הלכתא כותיה.

עמ' שו. שכלל לא לפסוק על פי קיצורי אחרונים, ועדיף ודאי לעיין בספרי הפוסקים הגדולים, ואין כלל ראיה ממה שנותנים להם הסכמות. עי"ש היטב.

עמ' שפט. קבלת ספרי המ"ב, הוא בזכות הענוה המופלגת של הח"ח, וכעין שמצינו אצל הב"י.

עמ' שצג. הדבר המפורסם, שמי שראשון מחדש, החידוש על שמו, ואחרים יכולים להשיג החידוש ההוא בקל, ומקורו במעשה בב"י.

עמ' ת. חיוב להוציא ד"ת בפיו, אף שיש מצוה גם בהרהור.

עמ' תט. המכיר את מקומו. היינו שידרוש לכל ציבור כפי הבנתם, לת"ח כך, לבעלי בתים כך.

עמ' תי. האריך רבינו בארוכה החיוב לימוד המוסר בפרט בדור זה לת"ח, והחומר של ת"ח שלא לומדים מוסר.

עמ' תטו. הנוי נאה לצדיקים, היינו צדיקים שלא מתגאים ביופים, ולא לסתם ת"ח.

עמ' תטז. מה אני בחינם אף אתם בחינם, מפני שהתורה חיונית יותר ממים, וכמו שמים מאוד זול להשיגם, וק"ו אוויר שאפשר להשיגם בחינם, אף לימוד תורה שהוא כל כך חיוני, צריך שיהיה בחינם.

קול מר צורח כשופר בהילקח מאיתנו רבינו זצוק"ל. בא השמש בצהרים, עיני עיני ירדה מים. הן היה רבינו כמלאך המכה על ראשו ואומר גדל, (עי' צ"ר פרשה י פרק ו), מגיל הבחרות עד זיקנה היה תובע לגדול, מהקטן שבקטנים עד הגדול שבגדולים היה תובע לגדול. והוא הוא היה הדוגמא החיה לענין זה, כפי שהעידו ימיו האחרונים, את גדלותו. הן רבינו תקע חרב של עבותות אהבה בבה"ד, שכל יהודי באשר הוא חייב ללמוד וללמוד תורה. וזה חיובינו לקיים רצונו לעלות ולעלות במעלות התורה והיראה.

סימן קנד

הרב יעקב קארפ

בני ברק

הערות והארות בענינים שונים

ומכתב מיוחד מכי"ק של מרן רשכבה"ג זצוק"ל

וכן דעת מוהגר"ש דבליצקי שליט"א. (וע"ע
בספרו אולר נחמד בעמ' ט"ו).

ב. ההבדל בין מנהג האשכנזים לספרדים בברכת קביעת המזוזה כשהפירה והחזירה באותו יום

מה שהעיר חכ"א שליט"א בגליון הקודם (ניסן
תשע"ד, סי' קמ אומ' יג, עמ' 53) בדברי מוהגר"ש
דבליצקי שליט"א דהנוטל המזוזה ומחזירה
באותו יום אין צריך לברך, דמנהג הספרדים
לברך על קביעות המזוזה כשמסירה לבדיקה
ומחזירה באותו יום שכן המנהג.

הנה כל קביעות מנהג זה הובא רק בספרי בני
ספרד מבעל האדמת קדש ז"ל ואילך, כאשר
מנאם בהליכות עולם (ס"ח עמ' רסז), ובודאי יש
לחלק בזה בין בני אשכנז לבני ספרד, וכל
התמיהה שם על מרן הגריש"א זצ"ל, כנראה מזה
שלא חילק בהוראתו בין בני אשכנז לבני ספרד.
[וע"ע בס' שבות יצחק חלק ח' מהוראת
הגריש"א זצ"ל בזה].

והנה לבני אשכנז אין המנהג כן באר"י כלל.
ואדרבה לא נכתב זאת בשום ספר מספרי מנהגי
אר"י האשכנזים. וידוע מה שכתב בשו"ת יבי"א
(ס"ז חו"מ סי' ז' סק"ז וג') בשם כמה מגדולי
האחרונים ז"ל דהאשכנזים באר"י יש להם בי"ד
בפני עצמם והולכים אחר הוראות הרמ"א ורבני
אשכנז אפילו נגד מרן הש"ע, וכן במנהגיהם

א. זעקת השבת בערב ל"ג בעומר

הנה לקראת ל"ג בעומר הבעל"ט במוצאי שבת
קדש פ' בחוקתי עוררו והתריעו רבים על המצוה
הבאה בעבירה בפרהסיא שאין כמוהו, במה
שחפצים למהר לבוא במוצאי שבת ליל ל"ג
בעומר למירון מכל ארץ הקודש, וגורמים
בעבור זה חילול שבת קודש נורא לאנשי
המשטרה אשר באים בזדון עם כוחי ועוצם ידי
בעצם יום שבת קדש ברכביהם והמוניהם וכו'.
וכן נשמע אשתקד שבחלק מהמקומות בארץ
באו נהגי האוטובוסים בעצם יום השבת למקום
אסיפת הנוסעים במוצאי שבת קדש, בשביל מי
בשביל להסיע את שומרי השבת מיד בצאת
השבת, חילול ה' איום ונורא, מי ביקש זאת
מידם, לא רבי שמעון וחביריו, ולא רבינו
האריז"ל, ולא כל הצדיקים קדושי עליון
שהנהיגו מנהג קודש זה, ובודאי כל זה לגרום
לחילול שבת הוא מצוה הבאה בעבירה, וכבר
מצינו דיעות בפוסקי זמנינו על קיום מצות ברית
מילה הדוחה שבת מן התורה, דכשיגרום חילול
שבת לנאספים יש לדחות הברית ליום ראשון,
וכל שכן במנהג זה שחייבים לדחותו למחרת
ביום ללא יוצא מן הכלל. [ולא לחנם שנה
שעברה איבדו שליטה למגינת כולם כל הלילה].
והרבה צדיקים נהגו לעלות בג' ימים אלו (צין ל"ג
בעומר ל"ה בעומר) ע"פ האריז"ל בשער הכוונות
שישב שם ג' ימים וההארה נמשכת כל הג' ימים.

שפיר מבחינים הרואים אם הוא יבש או רטוב, דרטוב שרי דמבינים דלייבש מניח ולא לסכך בו. וצ"ע.

ונראה דאף בעל הליכות עולם זצ"ל (צמ"ג עמ' ריט) שמיקל בשטיחת בגדים יבשים בשבת, מ"מ שמא איכ"ל דבגדים לחים מזיעה דינו כבגדים רטובים שאסור לשטחן ליבשן, וכמ"ש מוהגר"ש דבליצקי שליט"א בס' מנוחה נכונה (עמ' מט סקט"ח) לאסור בזה. וע"ע בשו"ת אור לציון ח"ב עמ' רט סע' ט'.

ה. אין עושין מצות חבילות חבילות במצוה אחת חובה ואחת רשות

בגליון הקודם (ניסן תשע"ד, סי' קלא, עמ' 10) תמה חכ"א שליט"א על בעל הדרך אמונה שליט"א (צמ"ג דף קמו ע"א צנ"ל) דמצינו להדיא בכמה מקומות בש"ס דבמעשה אחד לא אמרינן דינא דאין עושין מצות חבילות חבילות ע"ש. (וע"ע שם דף ל"ז ע"א צנ"ל ד"ה והטמאה).

הנה לכאורה יש לדחות חלק מראיותיו דכל הטעם דאין עושין מצוות חבילות דנראה עליו כמשאוי ורוצה ליפטר, וכ"ז רק במצוה דחייב לקיים או דא"א ליפטר מהם עי' סוטה ח' א', משא"כ במצוות ד"רשות", דוודאי שרי לעשות חבילות חבילות במצוות דרשות, וכ"ה להדיא במג"א ס"ס קמ"ז, ובשו"ת מהר"ם שיק (ס"ג י"ד סי' לו ד"ה וא"כ), ובס' ארעא דרבנן (דף ג' ע"א) בעפרא דארעא שם ממהר"י עייאש ז"ל ע"ש. וביתר ביאור במס' עבדים למוהגר"ח ק שליט"א בקנין פירות (סי' לו עמ' ע"ד) מספר ארעא דרבנן ע"ש. וחלק מן הדוגמאות שהביא מיירי שהמצוה השניה אינה חיובית אלא רשות בשבילו בשעה זו שמקיים מצוה החיובית. ובתוך מצות החיוב כולל גם מצות הרשות. משא"כ חיוב הדלקת נרות חנוכה עם חיוב הדלקת שמן שריפה [תרומה טמאה ששרפתה מצות עשה] ששניהם

יעו"ש היטב. וע"ע במאור ישראל (דרושים עמ' לנח). ואכמ"ל.

ג. הדלקת חנוכה בפנים להאריז"ל

מה שהעיר חכ"א שליט"א בגליון הקודם (ניסן תשע"ד, עמ' 49) מספר מעיל קדש בגדי ישע בענין הדלקת נרות חנוכה להאריז"ל בפנים, דלא כמו שכתב מו"ר הגר"ש דבליצקי שליט"א דאין שום מקור ע"פ האריז"ל להדליק בפנים.

הנה ס"ל למו"ר שליט"א דאין דברי הבגדי ישע מוכרחין כלל וכל נימוקיו יש ליישבם בפשיטות באופן אחר, ויש למו"ר אריכות דברים בזה לבאר כל לשון רבינו האריז"ל בשער הכוונות ואכמ"ל. (וא"ה יודפס צמנוכה הצעל"ט). וכל שאין הדברים מפורשים בספרי האריז"ל רק הסברים מהמפרשים ז"ל אי אפשר להכריח שכן דעת האריז"ל, ולעשות בזה מעשה נגד מרן הש"ע וכל הפוסקים.

ד. שטיחת בגדים יבשים בשבת

בגליון הקודם (ניסן תשע"ד, עמ' 34) הביא חכ"א שליט"א ראיה נגד בעל הבא"ח שאוסר שטיחת בגדים יבשים בשבת שהרואה אינו יודע שהם יבשים, והוכיח מגמ' סוכה י' ע"ב דהרואים מבחינים אם מניח על הסכך יבש או רטוב.

הנה כמדומה דיש לחלק דלגבי שבת הרואים שהניח הבגד יבש אין רואים זאת דוקא משעת ההנחה, אלא גם כשרואים אחר כך בגד יבש תלוי שלא היה מבעוד יום תולים שהניחו רטוב מקודם לייבשו, אך לענין הנחת בגד על הסכך רטוב או יבש, הנה לכאורה עיקר החשש הוא בשעת ההנחה גופא שנראה כמסכך בבגד המקבל טומאה, דלאחר ההנחה שרואים את כל הסוכה מסוככת בסכך ובמקום אחד מונח איזה בגד תולים שנפל או הונח שם בטעות, ולכן עיקרו על שעת ההנחה (ולא פלוג גם אה"כ) ואז

בחיוב מצוה בשעת ההדלקה, ואין יכול להפריד ולומר דאחד מהם מצוה דרשות דשניהם הם מצוות שבחובה, ושפיר שייך בזה איסור חבילות כשיש לו להדליק בשמן אחר, ורק באין לו שרי.

ו. הזהרו מגחלתן

הנה בחודש ניסן שעבר פירסמו באיזה עיתון מאמר על דרכו של מוריני ורבינו הגר"ש דבליצקי שליט"א בכמה וכמה נושאים, ובאשר שלא הובאו הדברים כלל לפני פרסומם לפיקוח אמיתי היו שם דברים שאינם נכונים כלל. וחלקם נכתבו במחשבה זדונית ההיפך מההשקפה וההנהגה האמיתית של מו"ר שליט"א כל השנים ממה שקיבל מגדולי וצדיקי ישראל זיע"א (והוצא בספריו הקדושים "זכרון צלאל" עמ' קמ"ד מד"ה חלל ואילך, וצ"ח השמש" עמ' ח')

סע' כ"ה, וצ"ח "אני לדודי" עמ' קס"ג סע' ד', וצ"ח "זה השלמן" ח"ג עמ' ק"ו ד"ה ולחננו, וצ"ח "אור השנים קונטרס" "יראו עינינו" עמ' רכ"ג ד"ה והדברים, ועוד), וכל הראיון המובא שם היה בשקר ובזדון מהגני אינשי לענין אחר כלל וכלל, ובכמה וכמה אזהרות שלא יעלה על שום עיתון כלל, וכל הנדפס שם היה למורת רוחו של מו"ר שליט"א, וכפי שפירסם מיד למחרת, ועל כן אנו מוחים בזאת: "הזהרו בגחלתן".

וכבר נעשה מעשה כעין זה לפני יובל שנים בשנת תשכ"ד באיזה עיתון אשר פירשו בזדון דברי מו"ר להיפך מכוונתו האמיתית ע"ד ההלכה והמנהג, וכאשר הראוהו לבעל חזון עובדיה זצ"ל תיכף ומיד יצא במכתב ידידות אל מו"ר שליט"א וז"ל:

ב"ה. ירושלים תשכ"ד.

לכב' הרב הגדול מעוז ומגדול חריף ובקי אור הברק, המתחסד עם קונו, יראת ה' היא אוצרו, שמן תורק שמו כש"ת מהר"ר שריה דבליצקי שליט"א. יעמוד חי ובריא אולם, לעד לעולם.

אחרי עתירת החיים והשלום וכט"ס, הראוני מ"ש ב..... נגד מעכ"ת נ"י בענין והנני מצטער בצער על ששועלים קטנים מרהיבים עוז לשלוח רסן פיהם נגד כת"ר אשר בודאי קטנו עבה ממתניהם בתורה ובחסידות עשר ידות. ואנו מלומדים כבר בדור היתום הזה ששועלים קטנים וכו', לכן הנני מבקש מכת"ר שאל יפול ברוחו ח"ו, כי כל מה שכתב הוא כדין וכהלכה, וה' עמו שהלכה כמותו. ולא ישים לבו לדברי הבל של הכותבים בעתון לדמות מילתא למילתא בדברים הרחוקים הרחק כמטחוי קשת. ותחזקנה ידיו לזכות את הרבים מפרי רוחו בספרים שיוציא לאור ויפוצו מעיינות חכמתו חוצה ע"ד אמת וענוה צדק, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח להגדיל תורה ולהאדירה באורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים אמן.

ידידו עוז נאמן אהבתו דוש"ת

באהבה רבה

עובדיה יוסף

נא לאשר קבלתו ספרי הקטן יביע אומר ח"ד. ואשמח לקבל הערותיו. ויע' בחאו"ח ס"ס לג שהזכרתי ד' כת"ר. ועוד בכ"ד [= בכמה דוכתי].

סימן קנה

הרב יעקב ישראל אברג'ל

כולל מעייני הישועה

בני ברק

והיו עיניך רואות את מוריך

ב ראשית מאמר, אודה לאל בכל לבב שזיכני במתנת חינוך לעובדו ולעסוק בתורתו תורת חיים, ובפרט שזיכני כפל כפליים בלימוד ובירור משנת קודש בדברי תורתו והגות לבו המהור של גאון הגאונים שר התורה מופת הדור ופלאו מרן רבנו עובדיה יוסף הריני כפרת משכבו וזיע"א.

והנה מאז אותו יום מר ונמהר ג' במר חשון תשע"ד לפ"ק, שבעוונותינו הרבים נאסף הצדיק אל בית עולמו ונשבה ארון האלוקים, אין לך יום שאין קללתו מרובה, בפרט ובכלל השם יצילנו. על זה דוה ליבנו וחשכו עינינו מיום שניטלו המאורות המאור הגדול לממשלת התורה הקד'. ועל כן כולנו נישא תפלה לאל נורא עלילה על כל צרה שלא תבא והקב"ה ישמע תפילתנו ברצון אכ"ר.

ובהזדמנות זו בקשתנו שמוחה לכל מי שזוכה כפעם בפעם לפקוד ציונו הקדוש של מרן קודש הקודשים זיע"א, שלא יחשוב רק על עצמו ועל בני ביתו אלא על כל כלל ישראל, ובפרט בתקופה קשה בימינו אנו שאויבים מקיפים אותנו מבית ומחוץ וצריכים לבקש רחמים גדולים ועצומים לפני מי שאמר והיה העולם שיבטל מעלינו כל מיני גזירות קשות ורעות, וישלח לנו משיח צדקנו בקרוב ממש. אמן.

ועתה אודיע נאמנה בענין הקרוב לליבי, והוא מה שאמרו בירושלמי שבת (פ"א ה"ז), רב גידל אמר, כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד כנגדו, ומה טעמא "אך בצלם יתהלך איש". ופירש הרב קרבן העדה, וז"ל: שעל ידי זה יגיד הדבר על אופנו דעיקר הלימוד מרבו בראיית פנים כדכתיב והיו עיניך רואות את מוריך, וכיון שבעל השמועה עומד לנגדו יודע ויבין הדבר על בוריו. ע"כ. וכן הוא בירושלמי שקלים (פ"ג ה"ה) ובירושלמי קידושין (פ"א ה"ז) ובפי' הרב קרבן העדה שם. וכן הוא בילקוט שמעוני תהלים (ס"י תשל"ה) בשם רב גידל בזה"ל: כל האומר שמועה מפי אומרה יהא דומה בעל שמועה כאלו עומד נגדו וכו', ע"ש.

וכתב מרן החיד"א בספרו "ברית עולם" על ספר חסידים (הנקרא גם נשם פירוש אולא, ס"י טו), וז"ל: ואמרו בירושלמי לעולם יראה אדם בעל שמועה כנגדו וכבר האריך הגאון החסיד (מהר"ר פינחס הלוי הורוויץ ז"ל. שם הגדולים) בספר 'כתובה' בהקדמתו, בתוכחת מגולה לבני תורה אשר אינם מכירים ערכם (ר"ל: מקומם), ולשונם תהלך באר"ש ופערו פיהם נגד גדולים והיה להם להכיר כי הדורות מתמעטים וקטנם של גדולים עבה ממתניהם כי הדורות הלך וחסור וידונו ק"ו המצפצפים והמהגים נגד גדולים כי טובה צפרנן של ראשונים מכריסן ואם הראשונים מלאכים וכו'. זהו תורף דבריו נר"ו בקיצור, עכ"ל.

וכן הזהיר מרן החיד"א את בנו הגאון רבי אברהם אולא ז"ל בשו"ת חיים שאל ח"א (ס"י זך), וז"ל: את זו דרש ממני אור עיני הבן יקר לי החכם השלם כמה"ר אברהם אולא נר"ו וז"ל נא לעיין מר מה שנסתפק הרב ארעא דרבנן אות של"ג אי כבוד אשה לבעלה דאורייתא וכו'.. וכתב עלה מהר"י עייאש דהוי מדאורייתא וכו'.. ובין למר ובין למר אשתמיט להו דברי התוספות וכו'.. ובר מן דין משנה ערוכה סוף

כריתות אבל אמרו חכמים וכו' שהבן ואמו חייבים בכבודו, ולע"ד נראה דאשתמיט מינייהו יודיעני אם האמת אתי ושכמ"ה. תשובה: זה בני נאמן נטע נעמן את קולך שמעתי הש"ג תשי"ג במימר קדיש על ארע"א הרב החסיד מהר"י אלגזי בספר ארעא דרבנן והרב מהר"ע בארעא סמיכתא דתרווייהו אשתמיטניהו דברי התוספות ומשנה שלימה. שמענה ואתה דע לך לא זו הדרך להחליט הדברים ואשרי אדם מפחד תמיד בדברי תורה, והדברים ק"ו כי תקרב אל ע"ר וקדיש אל תאמן בעצמך הפוך בה והפוך בה. הלא ידעת הא דאמרי במערבא לעולם יראה בעל שמועה כנגדו. ובשגם הן האדם קרא ושנה ושילש וילן בעמ'ק ופשיטא ליה. בכל זאת אם פקח הוא לא יגזור אומר דאשתמיטתיה וכיוצא, רק כה ידבר דרך אפשר מב'א העיר והוא הצעיר וכאב את בן ירצה קסתי בידי תחליף בס"ד. עכל"ק (וע"ש מה שיישצ קושיית צנו המ'). וכ"כ כיו"ב בשו"ת יוסף אומין (ריש סי' קה), ע"ש.

[עוד ראיתי ל'ו בשו"ת יוסף אומין (סי' ט) שכתב חידוש בענין זה, וז"ל: ודרך מרן לתפוס הדינים כסדר שאמרו דניחא להו למאריהו לתפוס לשונם, וכמ"ש בירושלמי פ"ב דשקלים האומר שמועה יראה בעל שמועה כנגדו, ופירש הראב"ד שיאמר כסדר שאמרה, עכ"ל.]

העולה מן המדבר, שיש לכל לומד ולומד לקבל על עצמו לשים לנגד עיניו דמותו המקרינה והמאירה של מו"ר הקדוש, וידע להיזהר מכל דבריו שהן כגחלי אש ומפיו לפידים יהלכו, ומימיו יוצאים מן המקדש והשכינה מדברת מתוך גרונו. ואשר על כן אף אם יש ללומד השגה בדבריו הקדושים אל ימהר. וכבר אמרו באבות (פ"ה מ"ז) שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם, חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין וכו'.. ואינו נבהל להשיב וכו'.. וחילופיהן בגולם. ועיין במנחות (סמ:). וכן אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד (סגיגה ט:). ויש לידע כמה עמל תורה בקדושה ובטהרה ובדרכי קניניה למד ולימד את הרבים בתשעים ושלוש שנות חייו, ואנן יתמי דיתמי מה נענה אבתריה?

ודבר זה יש ללמוד מתורת כ"ק מרן מאור ישראל בעצמו, שבצעירותו כאשר הוציא הספר "חזון עובדיה" בהלכות פסח לראשונה בשנת תשכ"י לפ"ק, נוהר מאד בדבריו, וכתב בהקדמתו, וז"ל: ק: והנני להעיר תשומת לב המעיין, כי לא

ה ק ד מ ה
אמר המאסף. הנה נא ערכתי שלחן לכל דורש דבר ה' זו הלכה, ב...סדר ליל פסח ויהי הקציר אמיץ. וכבר הארכתי בכמה פרטים המובאים בפנים להלכה. בחלק הראשון. ומשם בארה.
והנני להעיר תשומת לב המעיין. כי לא התכוונתי בזה לפסוק הלכה למעשה, ורק מראה מקום הנני לציין ולהעיר בדברי הפוסקים. כאשר השיגה ידי. ואשר יחזה המעיין יבחר ויקריב אליו.
והנני מב"ע תודתי לידידי היקר, רב חביבאי, החכם השלם. המוכה את הרבים. ר' יעקב דוויק שליט"א. אשר הודות לפעילותו ומאמציו הרבים יוצא לאור ספרי זה. ה' יברך אותו בכל טוב סלה.
ויהי רצון שיקויים בנו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. אמן.
עובדיה יוסף
ההסכמות מגדולי הדור שליט"א נדפסו בחלק הראשון.

התכוונתי בזה לפסוק הלכה למעשה, ורק מראה מקום הנני לציין ולהעיר בדברי הפוסקים, כאשר השיגה ידי. ואשר יחזה המעיין יבחר ויקריב אליו. וכו'.. וחתיים: עובדיה יוסף (ראה לילוס הדצרים מהמהדורה ה"ג).

ויהי רצון שהדברים יכנסו לליבנו ונזכה לשבת על התורה בהשקט ובבטחה בעבודת אמת, אכ"ר.

ואסיים במעשה קמן שראיתי במו עיני, מלפני כמה שנים בעת שהרב עליו השלום היה יושב ודורש במוצ"ש"ק בבית הכנסת היזדים, והיו עימי בסביבתי (לפני מחילת השיעור) ב' אנשים מבית ישראל אחד כועס על חבירו ולא מחלו איש לאחיו, והצעתי לאחד מהם שיכנס לשמוע את דבר השם מפי השכינה, וכן עשה. ומיד כשראה פני מרן המהורות העביר על מידותיו לגמרי, ולא כעס ולא נמר ותשקומ הארץ. אשרי הדור חזה פניו, זכותו תגן עלינו, אמן.

כל הזכויות שמורות למחבר

התמורה מוקדשת להדפסת יתר כתבי המחבר.

הערות אחדות בענינים שונים

לראש התפלה ויהרהר בתנאי דנדבה, עכ"ד. ק.
והעיר הה"כ, ומ"ש מרן זצ"ל שיחזור לראש
התפלה ויתנה בתנאי דנדבה, בעניי לא הבנתי,
דכיון שהחליט לחזור לראש א"כ הרי הוא כמי
שהסיח דעתו מהתפלה, והרי הוא חייב להתפלל
שוב לכ"ע, שהרי לא הזכיר יעלה ויבא. רק עצם
ההחלטה להסיח דעתו, שנויה במחלוקת, שלצד
דרשאי לחזור לרצה, א"כ למה לו להסיח דעתו
ולהפסיד כל ברכותיו הראשונות, ולזה לא יועיל
שיתנה בתפלה השנית בתפלת נדבה. עכ"ל.

והנה לפענ"ד י"ל בפשיטות שדעת מרן ברורה
שאם עבר וענה שיחזור לראש התפלה, אלא שאין
זה נקרא היסח דעת מהתפלה שהרי עדיין אוחוזה
ולא הפסיק בדברים אחרים מלבד עניית הקדושה
[ומה שהפסיק במה שחזור התפלה לא מקרי הפסק
כיון שהוא מענין התפלה, ולא עקר רגליו], ועל כן
לרווחא דמילתא יעץ מרן הכ"מ להרהר בתנאי
דנדבה מפני שאינו חשוב כמפסיד לגמרי ברכותיו
הראשונות היות ודעת חבל ראשונים שידי תפלה
יצא ורק חיסר מעין המאורע (טוש"ע סי' קמ סעיף
יא, וצילקוט יוסף ח"א שנת תשמ"ה עמ' רלד) ובנידון
דידן [שלא עקר רגליו], כדאי להשלימה בתנאי
נדבה, ומה יפסיד! ומהיות טוב אל תקרי רע (צ"ק
פא:) ודו"ק כי קיצרתי.

ג. ובמה שדן עוד בענין כוס של מילה בשבת
אם לכתחילה יוצאים בו ידי חובת קידוש? והביא
דברי מרן הקדוש זיע"א שאין בזה חשש של "אין
עושין מצוות חבילות חבילות" כל שעושה שניהם
במעשה אחד, וכמ"ש יסוד זה בחזון עובדיה פורים
(עמוד קמ והלאה, קפה) ובחזון עובדיה חנוכה (עמוד
עז, קסז) ובשו"ת חזון עובדיה (כך ה"א סי' ט עמוד
קכד), ע"ש. [וע"ע בחזון עובדיה תרו"מ (עמוד רכד)
מש"כ בזה, ע"ש. והה"כ הנ"ל זכה לכוון לדבריו,
תלי"ת].

הנה עתה זכינו בעירנו בני ברק בשבת "פרשת
אמור" לביקורו של מרן נשיא מועצת חכמי התורה
הגאון רבי שלום הכהן שליט"א שבא לשבות בעיר

א. ראיתי בגליון "יתד המאיר" ניסן תשע"ד,
להרב אביה שמריה חדוק יצ"ו (סי' לקס) בדין
הכשר חצובה לפסח, שהביא דעת הרמ"א ודעימיה
(סי' מנא ס"ד) שחצובה צריכה ליבון. ולעומת כן
דעת מרן הכ"מ בחזון עובדיה הלכות פסח (עמוד
קלו) שהיקל בהגעלה לכתחלה, ע"ש. ותמה הה"כ
מנין זאת!?

ואע"ן ואומר המעיין יראה בשו"ת יביע אומר
ח"י (מא"ס סי' לה אות י) ובחזון עובדיה שם,
שכתב שאף הרמ"א שהחמיר בחצובה, י"ל שהוא
משום חומרא דחמץ ולא מעיקר הדין, עכ"ד. וכן
הניף ידו להלן ביבי"א שם (סי' נה נח"ד אות יא)
וסיים וכתב בזה"ל: ועכ"פ מכיון שכל החשש הוא
משום שמא נשפך עליה מתבשיל חמץ, אין זה
אלא כעירו מכלי ראשון, נראה דסגי להכשירה
בעירו מכלי ראשון. וכל שכן לדעת רוב הפוסקים
דחמץ היתרא בלע מקרי, עכ"ל. [ומה שאכן
למעשה הצריך הגעלה נראה כדי לא להרבות
במחלוקת. וע"ע בחזון עובדיה שם בהערות,
ודו"ק]. וכן ראיתי בספר ברכת יצחק מועדים
(מסד"ק עמ' מו ומסד"ז עמ' קטז) שכתב דהחשש
של הרמ"א הוי לשיטתו דנטל"פ בפסח אסור, לא
כן לפי מרן, ע"כ. וראה עוד במה שכתב בספר
פסקי משה – הגעלת כלים (עמ' קנג), וק"ל.

ומה שהעיר הה"כ עוד שם מדין גוש דמבשל
ככלי ראשון וכו', ע"ש. נלפע"ד פשוט שאין בזה
חשש, ולית דין צריך בשש (זרכות מ). הואיל
והולכים בכלי אחר רוב תשמישו (ט"ע סי' מנא ס"ו,
ומנן זיע"א בחזון עובדיה שם, ויתד המאיר שם סי'
קנט). וע"ע בספר מור וקציעה (שם), ודו"ק.

ב. וכן מה שהעיר עוד בענין אחר וז"ל: כתב
בחזון עובדיה – חנוכה (עמוד רעא) שמי ששכח
לומר יעלה ויבא בר"ח וכשהגיע לאלוהי נצור,
נזכר, ובאותו הזמן, הגיע הש"ץ לקדושה, הנה אם
יענה קדושה, הרי גילה דעתו שסיים תפלתו
ויצטרך לחזור לראש התפלה, לכן עדיף שלא
יענה קדושה. ובהערה הוסיף, שאם ענה יחזור

בחכמה במה שכתבתי בענייני בקובץ היקר "מגיד הרקיע" חודש כסלו תשע"ד (סי' עג אות ז) דבריו נפלאים מאד והנאני, אשריו ואשרי חלקו. אך רציתי לציין לספר הכולל "עין יצחק" ח"ב (עמ' תלא אות יד), ע"ש. וע"ע למרן זיע"א בחזון עובדיה – ימים נוראים (עמוד שסט) ולר' יאיר נאמן בספר ברכה נאמנה (נשומ' שנסו"ס נרכת יאיר - סי' ז) ולר' שמואל זכאי בספר ברכת שמואל (עמ' נשס והלאה). וכעת עמד קנה במקומו, ועוד חזון למועד נקי נדר.

ו. ובדבר מה שכתבתי עוד ביתד המאיר (שס סי' קס אות ג) בענין שימוש בשבת במים שהוחמו ע"י בוילר, ויישבתי בס"ד דברי מרן עטרו"ת זיע"א שאכן בשעה"ד יש להשתמש במים אלו, ע"ש. הן עתה הראני ידידי רבי אהרון דיין שליט"א שכן כתב הרב ששון לוי ב"יתד המאיר" כסלו תשס"ח (סי' כו אות ז) בשם הגאון ר' ישראל מאיר יונה שליט"א שזכה לשבת (מס' שניס) בצילו של מרן הקדוש זיע"א, ע"ש. ותלי"ת שכיונתי לדבריו וניכרים דברי אמת.

ז. ובמה שהעיר הרב מאיר ירחי שם (סי' קלו אות ג) בדין אין מעבירין על המצוות, שכתב מרן בשו"ת יביע אומר ח"י (תא"ח סי' כז) בשם הגאון מהר"ש קלוגר בשו"ת קנאת סופרים (סי' מה דף יז ע"א), דלא שייך הדין דאין מעבירין על המצוות, אלא כשעושה מעשה, שהולך ממקום המצוה שפגע בה, ועוזב אותה, שנראה כאילו המצוה בזויה בעיניו, משא"כ בדיבור בלבד בלי מעשה, ובאותו רגע שמניח מצוה זו, עושה מצוה אחרת בלי שיהוי, שלא נראה כמבזה המצוה, אלא שמקדים האחרת כדינה, לא שייך בזה דין אין מעבירין על המצוות, ע"כ. והוסיף מרן וזל"ק: ולפ"ז גם בנידון הרמ"א (סי' תרפד סי' ג - כ"ל) אף שמפסיק מפרשה של חנוכה ומקדים פרשה של ר"ח, לא שייך בזה דין שאין מעבירין על המצוות, ע"כ. [א"ה. וכן הוא בחזון עובדיה ברכות (עמוד ק). וע"ע בשו"ת יביע אומר שם (סי' נה נח"צ אות כ), ע"ש]. והקשה הה"כ, ולכאורה בנידון הרמ"א

כדי להשתתף בשמחת הברית של בן נכדו ידידי וחביבי הרב משה כהן הי"ו, ובאותה העת, קודם ששימש כסנדק זכיתי לשוחח עמו בד"ת ושאלתי על פתגמא דנא, והשיב לי בזה"ל: עימי היה מעשה שמרן הרב חזון עובדיה הורה לי לקום לאכול על סמך הקידוש בכוס של מילה ומיד קיימתי סעודת שבת, עכ"ד קדשו. ושוב ראיתי מעשה רב בברית הנז' שאכל מיני מזונות אחר ברכת בפה"ג שהוא בירך על כוס המילה ויצא בו ידי חובת קידוש.

ומש"כ עוד שם ללמוד כן מדברי מרן הב"י (סי' רעג סי' ה) והוסיף, שו"ר שכ"כ הכה"ח (סי' רעג סי' ק לט) ללמוד מדברי הב"י, עכ"ד. הנה יש לציין למרן זיע"א בשו"ת חזון עובדיה הנז' (עמוד קכו) ובחזון עובדיה פורים (עמוד קסא) שהזכיר לדברי כה"ח אלו, ע"ש. וכל רז לא אניס ליה, זכותו תגן עלינו אמן.

ד. עוד ראיתי בגליון הנז' (סי' קס אות ז) ששאל הרב מיכאל כהניאן הי"ו בדיני יו"ט בביצת תרנגול (מוכר) שנמצא בה קורט דם על החלמון והביצה אסורה באכילה שכתב מרן מאור ישראל בחזון עובדיה (שנת ת"ג עמוד רכו) אם מצוי שם נכרי אינה מוקצה שראויה לנכרי, ע"כ. ולכאורה הוא היפך דברי מרן בש"ע (סי' תנז סעיף יז) שכתב גבי בהמה אם נמצאת טרפה אסור לטלטלה [ע"כ] והגם שראויה לנכרי ומצוי שם נכרי. ורצה הה"כ ליישב הדבר בדוחק, וסיים בצ"ע.

והנראה לענ"ד ליישב בס"ד שיש לחלק בין הנידונים, שביצה הואיל ואין דמיה יקרים סתם דעת אנשים לתנה לנכרי ומוכן לכך מתחלה גם קודם מציאת הדם (ודומה קל"מ למש"כ מרן זיע"א בחזון עובדיה - יו"ט עמוד פה) משא"כ בבהמה שדמיה יקרים ואין דעתו נוחה לתנה בחינם לנכרי, וגם מחוסר הסכם על מכירה, הרי זה מוקצה לפי שאינו מן המוכן. כך ירדו חכמים לסוף דעתו של אדם, וק"ל.

ה. ובדבר מה שכתב הרב אליהו ברכה יצ"ו (שס סי' קלט) במאמרו בענין ס"ס בברכות, ופלפל

ח. עוד רגע אדבר במה שראיתי בירחון חודש חשון תשע"ד (סוף ס' כ"א נעמ' ז) אודות מה שכתב מרן זצוק"ל בחזון עובדיה הלכות יו"ט (עמוד מט) להתיר הוצאת אש ביו"ט אם לא היה אפשר לו להוציא האש מערב יו"ט, וכמו שהורו מגדולי האחרונים ובראשם מרן החיד"א בברכי יוסף (ס' מקצ' סק"א) בשם ספר בית מועד, ע"ש. וכתב הה"כ, וס' זה לא נודע למי מהקדושים אשר בארץ. אכן מצאתי בס"ד, שס' זה הוא לא' מן קמאי רבנו דוד הכוכבי, ואף שלא בא בדפוס, מ"מ אפס קצתו נדפס בקובץ מוריה (גליון 74 עמ' י), עכ"ל. ורציתי לציין למרן רשכבה"ג זצ"ל בספרו מאור ישראל ח"ג (עמוד קלא ד"ה ומרן) שכתב, וז"ל: בית מועד, אפשר שהוא להרשב"א, כמ"ש בתשובות המיוחסות להרמב"ן ס' קנב וז"ל: "וכבר כתבתי כן בראיות בספר בית מועד". ובשם הגדולים (ערך בית מועד) כתב, שהוא ספר קדמון מפסקי דינים, שמובא בספר פרי חדש, עכ"ל"ק. ודי בהערה זו.

ויה"ר שהדברים יהיו לעילוי נשמתו הטהורה של מרן מאור עינינו מנהיג ישראל רבנו עובדיה יוסף ב"ר יעקב וגורג'ה ע"ה. תנצב"ה, אמן. ונזכה בקרוב לגאולה שלימה ולתחיית המתים, ומרן מלכנו בראש אכ"ר.

איכא מעשה דגלילה אי נמי לפתוח ספר השני, עכ"ד.

והנה המעיין במה שכתב בשו"ת קנאת סופרים (ס) יראה דלא קשיא מידי, כי הנה כתב וז"ל: דאין מעבירין על המצות לא שייך רק אם המצוה מונחת לעין הרואה והוא הולך ממנה והמצוה מונחת לפנינו אבל אם מפסיק לא נראה לעין מצוה כלל לא שייך אין מעבירין על המצות ובשלמא בנדון שלנו [מגילה וקידוש הלבנה] שהולך מבה"כ לקדש הלבנה בחוץ שפיר הוי אין מעבירין על המצות אבל ביעלה ויבא ורצה אם מפסיק אין לפנינו היכר מצוה כלל ולא שייך בזה אין מעבירין על המצות וזה ברור ונכון בעזה"י, עכ"ל. [ויעוד ראה שם על הא דנר חנוכה ונר שבת נר שבת קודם וכו' והרי נר שבת בפנים ונ"ח בחוץ ולמ"ל הטעם מכח שלום בית בלא"ה נר שבת קודם מכח אין מעבירין וכו' וכתב ליישב וז"ל: ולפמ"ש לעיל דיש חילוק בין אם המצוה נכרת לפנינו או לא א"כ ה"נ בשלמא בבה"כ הוי מקום מקודש הוי המצוה ניכרת ואין לעבור ממנו אבל לענין נר שבת בביתו הרי אין מצוה ניכרת לפנינו לומר שעובר ממנה ועושה אחרת, עכ"ל.] ודון מינה לנ"ד. ומעתה יתבארו לנכון דברי מרן היב"א. וק"ל.

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא "המתמיד"

ביאור מ"ח קניני התורה, ע"פ דרכיו והנהגותיו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

מאת הגאון הרב ינון כהן שליט"א

את הספר ניתן להשיג במחיר מיוחד (עם שאר ספרי המחבר), בטל': 052-7161142

הופיע ויצא לאור הספר "בזאת יבוא אהרן"

פסקי הלכות ומשא ומתן בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים עד אחרוני זמנינו,

בהלכות "ספירת העומר", ובסופו קונטרס "הזהרו בכבוד חבריכם".

מאת הגאון הרב אהרן פרטוש שליט"א (רב מדרשיית "מורשת ישראל")

את הספר הנפלא ניתן להשיג (עם שאר ספרי המחבר), בטל': 052-7110606.

סימן קנו

הרב שמעון כלוש

מח"ס "נשמע קולם"

אלעד

ביאור מידת "יראת ההוראה"

בזהירות ממכשול בעניני בין אדם לחברו כתוצאה מהוראה, ועוד כהנה וכהנה כללים ופרטים ופרטי פרטים. וכל הענינים האלו מבוארים ומפורשים למעשה באר היטב בדברי רבותינו, וזיל קרי בי רב הוא, רק שמפוזרים המה אחת הנה ואחת הנה, ולא קל למצא בזה תמונה שלימה. ובחנתי וראיתי וכו' שהרבה נשתבשו בענינים אלו מחוסר ידיעה גרידא. אשר על כן אמרתי לא עת לחשות וכו'. עכ"ל.

ואנא דאמרי אחר שעברתי על חיבורו, שדברים אלו ושאר דברים שכ' שם על הרוב, אינם ניתנים להיאמר וכ"ש להיכתב, ושארי ליה מאריה. דהניחא אם דברים אלו היו מכוונים כלפי איזה צורבים המעירים על הגרי"ח ז"ל אחר עיון נבוב, שמא היה מקום לגישתו (אף אס לא לעס דבריו, ואכ"מ), להיות עומד ומביט מלמעלה להנחותם הדרך, ומסביר להם את מסקנותיו הנ"ל כלפיהם, 'שלא העמיקו לברר את דרך פסיקת ההלכה במסורת יהדות ספרד', ולכן 'הם פשוט שוגים ברואה', ש'חסרה להם ידיעה מקיפה בספרי הפוסקים', ובענינים 'המפורשים' אצל רבותינו באר היטב וזיל קרי בי רב הוא, וממילא 'לא עמדו על התמונה השלימה התלויה בידיעה הנרחבת והמקיפה', ו'חסרים הם את הכלל הגדול של יראת ההוראה', ושהנה עכשיו הוא בא לשרטט לכל אותם לומדים, את 'ההיבט הכללי שעדיין לא הגיעו אליו'. וכמבואר כ"ז בדבריו. אך הענין הוא שהדברים בולטים

רואה הייתי באיזה חיבור שנדפס זה עתה, אשר בשם "יראת ההוראה" יכונה, ובפתיחתו שם כותב המחבר בזה"ל: בהרבה מקומות יש להרבה מן הלומדים חוסר הבנה במשנת רבנו יוסף חיים ז"ל, בטעם ודרך פסיקתו, וזה מחוסר ידיעה גרידא, שלא העמיקו ולא חקרו לדעת איזה דרך ישכון אור בפסיקת הלכה במסורת יהדות ספרד, ולכן נשארו תמהים בהבנת פסקי רבנו יוסף חיים ז"ל. וחוסר ידיעה זה הנחסר להם הוא הכלל הגדול של "יראת ההוראה" על כל כלליו ופרטיו ופרטי פרטיו, והוא המפתח להבנת כל פסקי רבנו יוסף חיים ז"ל, במשנתם ודרכם של חכמי ספרד מאז ומעולם ובראשם מרן הב"י. אשר על כן צריכים אנו להכנס בעובי הקורה ולהרחיב את הידיעה בכלל זה דיראת ההוראה, בדרך ומסורת פסיקת יהדות ספרד בכלל, וממילא תורת רבנו יוסף חיים ז"ל תצא בהינומא, תורה מפוארת בכלי מפואר, נאה לו ונאה לעולם, וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש. והנה מדה זו דיראת ההוראה, רבו פאריה ודקדוקיה והלכותיה, מן הפרט אל הכלל, מכל מיני היבטים בתחום פסיקת ההלכה, הן בפסיקה לכתחילה כדעת המחמירים אפילו שמעיקר הדין נפסק לקולא, הן בפסיקה ע"פ הקבלה, הן בדרך הפסיקה לרבים עד כמה לפרסם קולות, הן בגודל ההתיחסות למנהג, הן במדת ההתיחסות לכח פסיקת "רב" ו"מרא דאתרא" והמושג של "קבלת הוראות", והן

חקיקת הכרעותיו לדרך קס'תו בלשון של זהורית לצעוד בדרך האמצע שביל הזהב עד כמה שניתן. וכמו שידוע ומפורסם אשר בכל פרט ממרכיבי פסקיו הנרחבים, מעולם לא סמך על חכמתו ולא נשען על בינתו, ביראתו השלימה, ובאחריותו הנאמנה, ומי כמוהו מורה, ורק מחמת כל אלו זכה וזיכה את הרבים להיות הוא הוא "אביר הרועים", והיינו דוגמא ומופת היאך לשרטט פסקים לסלול דרכים ולהנהיג עדרים, כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים.

ואשר על כן חיובא רמיא עלן במצות תוכחת מגולה, בעבור כבודו האמיתי של רבנו הגדול זיע"א, שאין לנו בדורותינו רב מובהק יותר מאשר מרן היביע אומר זיע"א, וכי יעלה על הדעת לייחס לו כאלה הגדרות וביטויים חמורים החרוטים שם עלי ספר בעט ברזל, ומסורים בידי ההמון ואף לרבות ת"ח, שימשכו אחר הלשונות השנונים המתובלים ברוב בקיאות שאינה שייכת ופעמים אף מופרכת ממקורה, ואיני רוצה להחליט שפעמים היא מסולפת אהמח"ר, בין כך או כך "לצערנו לא כל ת"ח מעיין ובודק במקורן היכונו אם לאו, שאומרים העולם אם מקור אחד ידחה הרי הביא חבילות, וכיו"ב התרשלויות מלבדוק אחר צורת הדברים במקורם". והרי לא זו בלבד שרוב חכמתו בדרך פסק ההלכה והעיון הישר מרבנו הגדול מרן היביע אומר זיע"א קיבלנו, מפיו ומפי כתביו הרבים המאירים פני תבל, עוד בה שאף כל רבותינו חכמי ישראל שבדורותינו, אף אלו אשר נטו מדרכיו בענינים מסויימים, עונים ואומרים, שעיקרי חכמתם ויסוד דרכם בעיון הישר לפסק ההלכה, מתורתו ינקו וממימיו שתו, וכולם כאחד עונים ואומרים, שספריו הן הם אבן השתיה שממנה הושתתה ההלכה הבהירה לכל העולם כולו. מהם יתד ומהם פינה לכל פוסק ולכל דיין ומורה הוראות בישראל, וממילא הוא

מעצמם בכל דוגמא שנקט שם בפתיחתו, וכן בכל יסוד ושורש שכתב לנטוע בחיבורו, שכל עיקרו בא לאפוקי מדעתו ושיטתו של מרן מלכא רבנו הגדול זיע"א, הכ"מ. ואין בכוונתנו למנוע מאן דהו מלשאת ולתת בכיוון אחר מדעתו ודרכו של רבנו הגדול זיע"א אחר העיון כראוי, וכ"ש כאשר מנסה סך הכל לבאר דעתו של מי שגדול הוא הגאון רבנו יוסף חיים זצוק"ל, ואדרבא זכות גדולה יש בזה. אלא שלא ניתן, ואף איסור חמור הוא לאין ערוך, לייחס כלפי רבנו הגדול זיע"א גישה משובשת כמו זו (וכ"ש ממחזר לורצ), ובכלל חלילה להעלות על הדעת כאלו הבלים כלפי מי שגדול. (ומי שדבר זה אינו צרור ומוסכם בלבו, כמעט שאני אומר שעדיין לא עמד על מעלת האמיתית של חכמי ישראל הרועים הנאמנים, וכן על התוקף והעוצמה שיש בדבריהם. והגם שיהא בקי וחריף וכוונתו הכללית לשמים, שמא דוקא זה יהיה צעוכיו באשר אין ה' הולך לפניו יומם 'צעמוד ענן' להנחותו הדרך, שכל דרך איש ישר צעינו, ושומע לעצה חכם. עי' מלכים משלי כא ב, וצראשית רבה פ' סו ס' יב).

ות"ל ידוע הדבר ומפורסם הענין וזיל קרי בי רב הוא, כי לעולם כל דברי רבנו הגדול זיע"א, הן בפסקיו הפרטיים והן בדרכיו ומסילותיו הכלליים, אינם אלא דברי מצוקי ארץ מלאכי האלהים חבל נביאים רבותינו הקדמונים, שמהם שאב רבנו, בהיקף נורא ומתוך הבנה בהירה וחדה, והם רבו כמו רבו, במנין ובבנין, ואיזן וחקר ושקל בדעתו הרחבה שכמותם ראוי להכריע, אחר הדרישה במקורות, וחקירת הדימויים, הפשפוש בסברות, ושאר ביסוס הענינים, ועל הכל החתירה אחר מנין ומשקל הדעות, וההתחקות אחר הכללים וכללי כללים במשקל ההכרעה. ובכל פסיק ועל כל רבב בהרכבי פסקיו ומערכותיו לא עצר כח מלחזר אחר דברי רבותינו ללמוד וללמד דוקא את דעתם באותו ענין, גם עוד זאת הוסיף מדעתו

כאשר הוכרחו, ואז דנו כפי אשר השיגה עין שכלם. אבל חלילה לא מחמת יראת ההוראה הטו פסק ההלכה שהעלו אחר הברור והעיון הדק היטב, שזה לא עלה על הדעת. וכפי אשר עיני המעיין תחזינה מישרים¹.

¹ ואצטט מעט מלשונות רבותינו בענין יראת ההוראה מה שעלה שם בחיפוש, אשר מהם ניתן להבין עניינה. זה יצא ראשונה, הר"ן בתשובה (סי' לח) שכ', אני מיראי הוראה אני וכ"ש בהיתר שבועה חמורה וכו' אבל מה אעשה ולפני שני דרכים כל אחד חמור מאוד וכו', ולפיכך אני מוכרח לכתוב לך דעתי, והוא שקרוב אני לומר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם. ע"כ. עוד כתב (בסי' כח), מפני שהענין חמור מאד איני רוצה לומר בו לא היתר ולא איסור עד שאתיישב בדבר כי מיראי הוראה אני ולא רציתי לאחר עוד שלוחך שלא להרבות בהוצאה, אבל אתיישב בדבר ואשלח לך דעתי. ע"כ. והגאון רבי עזריה פיג'ו בעל גידולי תרומה כ' בהקדמתו: "וכמה הייתי תמיד מיראי הוראה ובכל עת ובכל רגע עומד ודואג מתפלל ומתחנן שלא יצא דבר בלתי מתוקן מתחת ידי". ע"כ. והגאון מהרשד"ם בתשובה (אה"ע סי' פז) כתב, ולהיות כי מיראי הוראה אני ראיתי עוד לחזק דברי אלה. ע"כ. והגאון מהרש"ך בח"א (סי' ג) כתב, ואם כי האמת בתחילת העיון היה לבי נוקפי להקל בדבר, כי תהלה לאל מיראי הוראה אני, נתתי לבי להביא כל הדברים במצרף העיון והחקירה הראויה, שבתני וראיתי כי אין צד לפקפק ולגמגם בדבר. ע"כ. ובשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' תנ) כתב, ומ"מ בטעם זה לבד דעתו ג"כ להתיר, רק יען שאין הדבר מפורש לא רצה בלי הסכם כדרך יראי הוראה. ואנכי אינני מיראי הוראה בדבר הברור לי בפרט שיש לי הסכם ממ"ב. ע"כ. והרב בינת אדם כתב (בשער איסור והיתר סימן מה), ואמנם להיות מיראי הוראה אני אם לא אדע מקור הדין מפוסקים ראשונים לזאת חקרתי על מקור הדין. ע"כ. ובשו"ת יביע אומר ח"ט (חאה"ע סי' ה) כתוב, אמנם מיראי הוראה אני ולא אוכל לסמוך על עצמי לבד בזה, וזה יהיה תלוי ביד הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א, ואם יסכים לזה, אזי אני אצטרף עמו להצילם מפח יקוש, ולחשוב לזה כדיעבד, זהו הנ"ל. וצו"מ וימ"ן וכו'. ע"ה שלום משאש ס"ט. ע"כ. והרב חיד"א כתב בשם הגדולים (מע' גדולים אות ח הרב חיים בנבנשת) כתב, הרב הנזכר מאיר עיני גולה הוא בספרי כנסת הגדולה אשר נדפסו בשמונה חלקים ובלעדו לא ירים איש מורה הוראה הבקי בדרכי הוראה והוא מיראי הוראה

הוא רבן האמיתי של כל בית ישראל, ראש כל בני הגולה בפועל ממש.

ובאמת שאחר ההתבוננות מעט בדברי אותו מחבר, נוכחתי שמעיקרא הוא בעצמו עדיין לא עמד על ענין "יראת ההוראה", ותלה בו עניינים שאין להם כל שייכות למדה זו. שהרי כל ענינה הוא להיות ירא בנפשו כאשר בא להורות, בין לקולא בין לחומרא, מחמת כובד האחריות במלאכת שמים, ויש לו לחוש שמא אין דבריו נכונים, אם מפני שאינם מבוססים מספיק, או שלא עמד יפה על הבנת השורשים, גם שמא דימויו או סברותיו כוזב, וכן יחשוד עצמו אולי הטיית לבו או איזו נגיעה (שעיקרם לא תמיד פסולים) גררו לאותה מסקנא אשר לא כדת. אבל אחר ששינס מתניו מכח כל החששות הללו, ובירר מקחו הדק היטב בירור אחר בירור בחיפוש מחיפוש, והוסיף לחזק ולסייע הפסק ולתומכו בכמה דרכים, עד אשר הוברר לו מעל לכל ספק שכך הוא הנכון והראוי להורות למעשה, וכדרכו ושיטתו של רבנו הגדול זיע"א, בכל שביב ומרכיב בפסקיו, אזי נכון לבו בטוח בה' בהוראה זו, שאין לדיין אלא מה שעניניו רואות, ועליו מוטל להורות הדין אשר עלה בידו כפי שמתפלל בכניסתו, "שלא יאמר על מותר אסור ולא על אסור מותר". וכן מבואר בהרחבה בספר ענף עץ אבות (עמ' קסג-ג), ע"ש. ואחר כתבי דברים אלו עשיתי חיפוש מחשב לתיבות "יראי הוראה", ותוצאות רבות שעמדתי על עניינים מתוך כמה מאות, היו על דבר פסקי דינים והוראות אשר הכרעתם היתה תלויה באומד ושיקול דעתם של החכמים, עד כמה לסמוך על הנתונים, וכן על הסברות או הדימויים ההלכתיים, שמחמת כן חששו המורים לקחת אחריות ההוראה לבדם אם לא בצירוף חכם או שניים שיסכימו עמם. או שמעיקרא לא רצו להכנס לדון מפני חומרת הענין, אם לא

מעשה, עד שיאמר הלכה למעשה, ורבי יוחנן השיב לתלמידיו שאפילו אמר להם הלכה לא יעשו עד שיאמר להם הלכה למעשה. והמחבר הנזכר ביאר גמרא זו ועוד כמה מקורות כיוצא בה, שכאילו דרך החכמים היא, שאף כאשר מסקנתם הסופית מצד כללי הפסיקה עלתה להקל, אבל ההוראה למעשה היכא דאפשר היתה להחמיר מחמת יראת ההוראה. ומהבנה זו בעיקר בנה יסודותיו. אולם בכל דברי הראשונים על הדף מבואר החילוק בפשיטות ע"פ האמור, שיש הבדל בין כאשר החכם אומר הלכה סתם כגון בדרך לימודו, שאז לא בהכרח שנוהר לבחון את נכונות דבריו, לבין כשאומר הלכה למעשה, "דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוין לבו יותר" (רשנ"ס על הדף, וכ"ה צנמוקי יוסף, שטמ"ק, מאיר, ועוד), ע"ש. ולא כמו שהבין שדעתם היתה להלכה מצד כללי הפסיקה באופן אחד, ולמעשה היו מורים אחרת מחמת יראת ההוראה. והתנא מזהיר על הדבר, חרב באה לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה, שאוסרים את המותר ומתירים את האסור. (אבות פ"ה מ"ח, וזענף עץ אבות שם).

וממילא תבין, שכל מה שייחס המחבר הנ"ל את הכרעת כללי המנהגים, והיחס בין פשט וקבלה, ועוד נושאים בכללי הפסיקה, למדת יראת ההוראה, טעות היא בידו. ולשיטתו, וכי הגאון החסיד המקובל מהר"י אירגס זצ"ל שהרחיב להוכיח ולבאר בשו"ת דברי יוסף (סי' ה) שראוי לחכם להשפיע ולשנות המנהגים כשרואה דרך נכונה ושלמה יותר, היכא דלא אתי לאנצויי, וכ"כ הריב"ש והפר"ח, ועוד רבים מרבותינו הפוסקים שהלכו בדרך זו, וכן מה שהדגיש שם בדברי יוסף (צסי' כה), שדברי התלמוד והפוסקים בלבד הם עיקר לדינא, ומה שע"פ הסוד הוא דוקא לשרידים אשר בסוד ה' הם באים, והביא כן מהזוה"ק, והזהיר מלחשוב

וכן מצאתי להמאירי (יזמות קט): בביאור דברי הגמ' על מי שתוקע עצמו לדבר הלכה, שכתב, כל שיש אצלו רב או חכם שהוא יכול לברר עמו ספיקותיו, והוא נשען בבינתו ומדמי מילתא למילתא, ומורה מתוך סברותיו, הרי זה בקללת חכמים, וראוי לגעור בו הרבה כמי שאין אימת הוראה עליו, ולעולם צריך שיהא החכם ירא בהוראה. דרך הערה אמרו, לעולם יראה דיין עצמו כאלו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה מתחתיו, ר"ל שיתירא מעונש בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה כלם אחוזי חרב מלומדי מלחמה מפחד בלילות, מפחדה של גיהנם שדומה ללילה, רומז שהיה מדרשו מזויין בתלמידי חכמים גדולים, כדי שלא יכשלו בהוראה. עכ"ל. וכ"ה בענף עץ אבות (סוף עמ' כג), ע"ש. וכן ביארו המפרשים את דברי הגמרא ב"ב (קל:), שאין למדים מתוך לימוד ולא מתוך

את ידו בשום הוראה עד שילך מהרה לבית הכנסת ויראה מה בפיו ומה ירמזון עיני חכמתו. ואחר צאתו מבית הכנסת בנחת רוח יערה יורה יורה. ע"כ. ועפ"י שפיר יש להבין מ"ש הרב יד מלאכי על מרן בכללי הפוסקים (כללי הטור ומרן), הרב מוהריק"א הוא מיראי הוראה וכל מקום שיש מחלוקת באיסורא דאורייתא פוסק להחמיר ויש לתמוה עליו היכא שפוסק לקולא, עיין כנה"ג י"ד סי' מ"ד הגהות הב"י אות ח'. ע"כ. ולכאורה מה יראה שייכת כאן, והלא דין הוא דספד"א לחומרא בהכרח. אולם להאמור י"ל, דאף דכללא אית לן ספד"א לחומרא, מ"מ כשיש מחלוקת בפוסקים והדברים נוטים מאוד לצד המקילים ודברי המחמירים כמעט קלושים ודחויים, בזה פעמים שמעיקר הדין הדת ניתנה להכריע ע"פ אומד ומשקל צדדי המחלוקת לקולא, אולם מרן בדר"כ גם בכה"ג לא נשאו לבו להשען על בינתו ולהכריע למעשה ע"פ שיקול דעתו, וכמו שביאר בהקדמתו ענין זה, וע"ז כ' שם ביד מלאכי שאם בכ"ז מרן עשה כן לפעמים להכריע, יש להתעורר וליתן טעם מדוע כאן היה הדבר בעיניו ברור כ"כ עד שלא חשש לסמוך על שיקול דעתו, או שיש שם צירופים אחרים שמחמתן א"צ לחוש כ"כ, וכל כיו"ב.

אחרת, (ונספרו שומר אמונים הקדמון הקדמה ז' ה'ט"ה ג' ה'רמ"ז ה'צ"אור צ"ה), וכן כתבו רבים מגדולי המקובלים והפוסקים, כגון מהרי"ט אלגאזי בש"צ (דף ז'), ומהר"א חאיון (בהגהותיו שם דף נ"ג), ועוד כיוצא בהם, והזכרנו בחיבורנו הקטן נשמע קולם—קבלה והלכה אלא שאכ"מ, וכי חסר לכל אלו ממידה יקרה זו של יראת ההוראה חלילה. ובכל כל הדוגמאות שתפס שם, כגון שינוי מנהגים, וכן יחס הפשט והקבלה, וכן לענין ההוראה להחמיר, וגדר קבלת הוראות חכם, כל אלו אינם אלא דעות ושיטות בגדרים של רבותינו השנויים במחלוקות, ובהם שקלו וטרו רבות בפוסקים, כפי יסודות ההלכה ומשקלי ההכרעה, ולאשר ראו הרוח רוח אלהין קדישין נוטה שם העמידו דיגלם, כל אחד כפי אשר חננו הי"ת לפי שרשו ע"י ההשגחה. ובאמת "למעשה" ברובם עיקרם שוים לטובה, והשינויים אינם אלא פרטיים וקלים, רק בהגדרות יש חילוקים מהותיים, וגם לא כ"כ רבים, וכאשר עיני המעיין תחזינה מישרים בשבילי הפוסקים. ובכל אופן למותר להזכיר שכולם יראי הוראה המה. ולכן תמצא חכם שמחזיק במנהגים ואעפ"כ אוחו בדגל הפשט, כמו הגר"ש משאש זצוק"ל, ולעומתו חכם שמורה לנהוג כמנהג אר"י ואעפ"כ אוחו בדגל הקבלה, כמו הרב ישכיל עבדי זצוק"ל (ראה בהסכמתו לנתיבי עם וצו"ת שלו ח"ו סי' ו' וח"ח סי' ל').

אלא שדברים כמו אלו שכתב המחבר הנ"ל מוכיחים שלא נתן אל לבו מספיק על עוצם קדושת הכרעת דברי רבותינו בגדרי הלכה, הן ביחס לקבלה והן ביחס למנהגים, כאשר הכריעו הדבר ע"פ הבירור בדרך הפשט מתוך דברי התלמוד והפוסקים. שמלבד מה שההכרעה שבדרך הפשט מלבישה לאיזה ענין סוד הגנוז בה ונשמה בקרבה, עוד בה שהכרעת רבותינו ע"פ

התלמוד והפוסקים היא זו שתוחמת את גבולות הקדושה, והחושב לעבור על הכרעתם שבאה אחר הבירור והמשקל ע"פ כללים וגדרים, צריך להיות ירא לנפשו שיוצא הוא חוץ לגבולות הקודש, ומה יעזור שהולך לבקש שם פנינים סודיים, אם הוא נגד דבר ה' זו הלכה, אם בכלל יעלו בידיו פנינים בכה"ג. ואיה איפה יראת ההוראה. מה תאמר, שא"ז מוסכם ויש שהכריעו אחרת, אמת נכון הדבר, אלא שאין שייכות לתלות הענין ביראת ההוראה, שכאילו היא המטה לעשות אחרת מההכרעה הנראית ע"פ הפוסקים, וזה מבואר הביטול, דאדרבא היראה תוביל אותו לקיים דוקא מה שהוכרע, ולכן לא היה לו אלא להשיב על הטענות לגופו של ענין, במו"מ של הלכה, וכדרכם של כל רבותינו בעניינים אלו. ובדרך זו מצוה נמי איכא ליישב ולבאר דרכו של חכם זה או אחר מקושיות החולקים, והיא מצוה גדולה ליישב דברי חכמים. וכמו שכבר השתדלו לעשות זאת כמה חכמים בדור האחרון ליישב דרכיו של הגאון הרי"ח הטוב בלבנון, ובניהם גם מרן רבנו הגדול זיע"א שהטיב להגדיר אורח פסיקתו של הגרי"ח בלשון "חסדאין מיליה" (ראה בהקדמתו לט"ז ח"א, ולהליכו ע"ה ח"א וס"ג), ומו"ר בריה דרבינא הגאון הראש"ל בספרו עין יצחק (ח"ג עמ' ר-רטו) עמד נמי על הרחבת הביאור בנושא זה, להשתדל ליישב דרכו של הגרי"ח זצוק"ל. ושם (נעמ' רז) כתב ד' דרכים בביאור דרכו, המשלימים זל"ז, עי' עליו. וזה מלבד מה שתמצא בעוד מקומות אנה ואנה שמוסיף נקודות אור בביאור שיטת הגרי"ח ז"ל. אלא שלמעשה נטתה דרכו של מרן מלכא זיע"א בכמה פרטים מאיזה סיבות, מהם מחמת שהכריע באיזה כללים אחרת ע"פ מקורות כאמור, ומהם מסיבות מציאותיות של רוח הדור והתקופה, וכל כיוצא באלו הענינים הנתונים לשיקול דעתם של מנהיגי האומה משיחי ה', כפי

יטמאנה, ויחמיר לאחרים לבטלם מפריה ורביה. ומכל שכן שמוזהר בעל הוראה שלא יכשיל חס ושלוש אחרים, רק בא לאשמועינן כח דהיתרא. וכן הוא הדין בכל הוראות. ואפילו לעצמו, שמדת חסידות הוא שיחמיר לעצמו, הני מילי כשיש מקום לחומרא, אבל אם אין מקום להחמיר, רק שירצה להחמיר מחמת חסרון ידיעה, ואילו היה לומד ומעיין בבירור היה רואה שאין מקום לחומרא, ועל כל זאת הוא מחמיר, וזהו חסיד שוטה. ועל זה שמעתי, ביאור המאמר בברכות פרק קמא (ס 6), אמר רבי חייא משמיה דעולא, גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב (עפ"י תהלים קיג, 6) 'אשרי ירא ה', ואילו גבי נהגה מיגיעו כתיב (שם קכג, 3) 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, עד כאן. וכבר הקושיא מפורסמת, דעל כרחך הנהגה מיגיע כפו הוא גם כן ירא שמים, דאם לא כן, איך יהיה הוא עדיף מירא שמים, מאחר שהוא חוטא, אף שנהגה מיגיע כפו. אלא על כרחך צריך לומר שהוא גם כן ירא שמים, אם כן מאי רבותא דהוא גדול. אלא ירא שמים קורא בכאן מי שהוא מחמיר ומטריף, אבל גדול ממנו מי שמייגע בתורה ולומד עד שנתברר לו שמותר באכילה, וזהו הנהגה מיגיע כפו, כי ידיו רב לו בתורה. אזו אשריו בעולם הזה שהוא נהנה מאכילה, וטוב לו לעולם הבא שעסק בתורה, וקל להבין. לאחר שההוראה ברורה, אז לא יחמיץ אותה, וישיב להשואל. כשם שאסור לענות הדין בדיני ממונות, כן בכל הוראות וכו'.

עכ"ל הבהיר, "צוף דבש אמרי נועם מתוק לנפש ומרפא לעצם".

אשר נחה עליהם הרוח, רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'.

ונסיים בדברי הגאון החסיד בעל שני לוחות הברית, שביאר ענין זה של "יראת ההוראה" באר היטב (נמס' שנועות פרק נר מנזה, אומיות פט-נ) וז"ל: תכלית הלימוד, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות כו'. אתם בני יצ"ו, אם בא לידכם איזה הוראה, ותזכו להיות מורי הוראה, תהיו יראי הוראה, שלא תכשילו חס ושלוש לרבים. וקודם שתורו הוראה, יהיה הדין ברור כשמש בלבכם, ובכל נדנוד ספק ספיקא תראו קודם בספר איך הדין ברור. ואם יש איזה פקפוק, אל תתביישו לדבר מזה עם לומדים. מי לנו גדול מרב הונא, כשהיה מורה טריפות, הוה מכניף כו' כי היכי דלמטי ליה שיבא מכשורא (היינו שמתחלק האשמה אל כמה ויהא קל לישא, סנהדרין ז 3). ויהיה יראת אלקים בלבכם. מכל מקום, אל תאמרו, אם כן נחמיר על רוב. כי אין זה נקרא מורה הוראה, להחמיר לאחרים שלא כדין². ולו לעצמו יחמיר כטוב בעיניו. ובמסכת ברכות פרק קמא (ד 6) אמר בדוד המלך ע"ה, שהיו ידיו מלוכלכות בשפיר כו' כדי לטהר אשה לבעלה. לא אמר כדי לטהר או לטמא, רק היה יגע כל כך באם הוא טהור בבירור על פי הדין, שחס ושלוש לא

² ומכל דברי השל"ה כאן, בהכרח דמ"ש המחבר הנ"ל מדברי השל"ה במקו"א שבמשך הדורות מתרבים החומרות ובה מתחזקת השמירה כנגד רוח הטומאה שמתחזקת, אינו להחמיר במה שמותר ע"פ הדין, שזה נסתר מדברי השל"ה הללו, אלא הדברים אמורים כלפי מנהגים של חומרות תקנות סייגים וכיוצא בהם, שמתיסדים ע"פ חכמים בדורם שכך הבינו שנוון לעשות, או שכן עלה להם לדינא, ברוח ה' אשר נחה עליהם, ואסתיעא מלתא מן שמיא שפשטה הנהגתם בזה. וכגון מה שאנו רואים כמה דברים בדורנו שנתחזקו ע"י מרן מלכא זיע"א, כדוגמת בשר חלק, רוב יין, תפלין דר"ת להמון, צאת שבת וכיפור כר"ת, ועוד דוגמאות רבות של ברכות מפוקפקות וכיו"ב. וברוך שחלק מחכמתו ומכבודו ליראיו.

סימן קנז

הרב אברהם ביטון

בני ברק

ביאור כמה מדרשי פליאה על דרך הפלפול

ביומא (ע"ד ע"ג) אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין. ואמרו חז"ל בברכות (מ"ג ע"ג) פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם, וחוזר אליו בליל שבת בשעת הקידוש. וא"כ בני ישראל התלוננו שהם זוכרים את הדגים שאכלו בשבת שאז ראו את הדגים, ואילו כעת במן אינם רואים את הדגים. וכיצד ראו בני ישראל את הדגים בליל שבת והלא יש חושך, ומוכח שהדליקו נרות בערב שבת.

ומעתה זהו ביאור המדרש, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, שבני ישראל מתלוננים זכרנו שהיינו רואים את הדגים שאכלנו במצרים בחינם, דהיינו בשבת. מכאן שמדליקים נרות בשבת. ולאפוקי מהקראים שאומרים שאסור להשאיר נרות דלוקים בשבת.

ב. איתא במדרש. מה בצע כי נהרוג את אחינו, ונברך ברכת המוציא. (הוצא נספר צינת נצונים אות כ"ח).

ונראה לבאר דהנה קי"ל להלכה, אונן אוכל ואינו מברך, והאחים הקדושים ע"ה אכלו לחם כמבואר. ויש לעיין אם היה עליהם לברך המוציא, שהרי הם אוננים. וצ"ל דאף דאונן אינו מברך, מ"מ הכא לא חשיבי אוננים דיוסף לשיטתם היה רודף, וע"כ כל הקודם להרגו זכה, ומש"ה חשבו האחים הקדושים ע"ה דאין עליהם דין אוננים. ואולם אם יוסף רודף חלים עליו כל הדינים של רודף, וממילא אם אפשר להציל בדרך אחרת מצילין, ואסור להרגו.

וזהו שאמר יהודה לאחיו, מה בצע כי נהרוג את אחינו, ונברך ברכת המוציא. אף שאנו אוננים מפני שהוא רודף. והלא אפשר להציל בדרך אחרת שנמכרנו לישמעאלים ולא יוכל עוד לרדוף אותנו.

א. איתא במדרש. זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, מכאן שמדליקים נרות בשבת. (הוצא נספר אור הפלאות אות נ"א).

ומלבד שתמוה מה הקשר בין תלונת בני ישראל על הדגים שאכלו במצרים, לבין נרות שבת. עוד יש להקשות. א'. והלא במן היו כל הטעמים, וא"כ יכלו לטעום טעם דג במן, ולמה התלוננו על זה שאין להם דגים. ב'. עוד קשה מה ההדגשה חינם, והלא גם המן הוא בחינם. ג'. עוד קשה וכי במצרים היה הדג בחינם, והלא בני ישראל עבדו בפרך, ולמה אמרו שהיה בחינם.

וקודם שנבאר המדרש יש להקדים לזה הקדמה קצרה. הקראים מאמינים רק בתורה שבכתב, ואינם מאמינים בתורה שבעל פה, ובדרשות חז"ל. והם טוענים כי אסור להשאיר בשבת נר דולק, שהרי כתוב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. ואולם אנחנו המאמינים בחכמי ישראל ובדרשות חז"ל, יודעים שאין זה אסור אלא אדרבא מצוה להדליק נר מערב שבת לשבת. ואין איסור רק להבעיר אש בשבת עצמה, והדברים עתיקים.

ואיתא במדרש רבה (שמות א' כ"ח), דמשה רבינו ע"ה ביקש מפרעה לתת לעם ישראל מנוחה יום אחד ביום השביעי, ופרעה נתן להם מנוחה ביום שבת. ואם כן הרי ביום שבת אכלו בני ישראל דגים בחינם, וזהו שאמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, שכוונתם ליום השבת שאכלו דגים בחינם.

והנה המפרשים ביארו את תלונת בני ישראל, שבמן אף שיש בו טעם דג, מ"מ אין רואין בו צורת דג, ובמצרים היו בני ישראל רואים את צורת הדג, וכידוע שהראיה משפיעה על האכילה, וכשאדם רואה את האוכל הוא שבע יותר. וכמו שאמרו

יתדות | מכתבים ותגובות

סימן קנה

ניתן לשלוח חידושים והערות למדור זה, גם בכתב יד, (ברור נקי וקריא), עד 400 מילים לערך השולחים מכתבים ב"פקס", נא להקפיד לכתוב בכתב ברור, ולהשאיר מרווח ראוי בשוליים ובין השורות.

ביצה שיש בה דם מאי שנא מבהמה שנמצאת טרפה | תגובה

לכבוד מערכת הגליון הנכבד "יתד המאיר" שלום רב.

א. בגליון הקודם (ניסן) במכתב ז' דן הרב מיכאל כהניאן שליט"א בדברי מרן זיע"א בספר חזו"ע ח"ג (עמ' קסו) אודות ביצה שיש בה דם שאינה מוקצה מפני שראויה לגוי. והעיר הה"כ שליט"א מהא דסי' תצז סי"ז בנמצאת הבהמה טריפה שאסורה בטלטול הגם דחזיא לגוי. ע"כ.

ובאמת שכראותי זאת, לפום ריהטא הוקשה בעיני כבר מדין טבל דקיי"ל (רמז"ס פכ"ה הי"ט) שאסור בטלטול הגם שראוי הוא לגוי. שוב ראיתי שדברי רבינו זצוק"ל עשירים במקו"א, והגם שכאן כתב דין זה בסתמא מ"מ בח"ג הנ"ל (נעמ' כג) הביא כן מדברי האחרונים דכ"כ המקור חיים (נהגותיו למג"א סי' שם ס"ק נו) שנבלות וטריפות הראויות לגוי אינן מוקצה וכדבר הראוי למאכל בהמה. וכן נראה גם בש"ע הרב (סי' שם ס"ק טו) וכ"ד הפמ"ג (סי' שם מש"ז ס"ק כה), וכ"פ בשש"כ (מהדו"ט פ"כ הלכה לג), והוב"ד בחזו"ע שם. וכ"כ בס' נתיב המוקצה (פכ"ו הלכה הכ"ח) משם ס' שלמי יהודה (פ"ח הט"ז) ושכן דעת הגרי"ש אלישיב זצוק"ל.

ואמנם יש להתבונן בלשון הפמ"ג שם שכ' שזה דוקא בעומד לתתו לגוי וכבהמה, ויל"ע אם בעי ממש דעתו לזה או רק לאפוקי דבר שאין רגילות כלל לתתו לגוי ודומיא דבשר חי דבהמה שדעתו לבשלו בערב ולאוכלו.

ולגוף הקושיא מטבל, ראיתי שכבר עמד בזה בפמ"ג שם וכתב דאסורים בהנאה זו של כילוי. אמנם הקושיא שהקשה מהא דסי' תצז, זו לכאור' קו' אלימתא היא, ובאמת שמכח זה הוכיח בס' הלכות שבת בשבת ח"ב (פ"כ סמ"ה וזה"ע) דאף דבר העומד לגוי הוי מוקצה. אלא שבאמת קושיא זו קשה לכו"ע, דהא עכ"פ חזיא לכלבים ואמאי הויא מוקצה. וצ"ל בהכרח דמייירי שאין שם כלבים. ועד"ז מוכרחים אנו לומר בדוחק לדעת הפוסקים המתירים, דמתחילה כתב מרן הדין דהוי מוקצה היכא דאין שם גויים או דאין דעתו ליתנה להם (לדברי הפמ"ג הנ"ל), ושוב כתב מדיני מכירה דשרי למוכרה לגוי ואה"נ דבכה"ג גם מוקצה לא הוי.

שוב העירוני, דלכאורה אין צריך כלל לכל זה, משום דביו"ט דעת מרן (סי' תקי"ט ס"ו) דהלכה כרבי יהודה דאית ליה מוקצה וכיון שמעיו"ט לא היתה דעתו לתתה לגוי אלא לאוכלה בעצמו חשיבא מוקצה. ומה"ט נמי ל"מ הא דעומדת לכלבים משום שמאתמול לא היתה מסוכנת. שו"ר שבהלכות שבת בשבת הנ"ל עמד בזה רק נקט דממאכל ישראל למאכל גוי לא מיקרי נולד, ויל"ע. ובאמת שכבר הה"כ הנ"ל הזכיר זאת, רק שכתב דכיון דאגלאי מילתא למפרע ל"ח נולד. אמנם זה אינו מוסכם דיעויין במשנ"ב (שם ס"ק נא) די"א דזה חשיב נולד (גזי כללים עכ"פ). גם די לנו לאסור זאת מדין מוקצה ביו"ט אם נחשב כן גבי גויים וכנ"ל. (העירני לזה ראש הכולל הרה"ג יצחק נקשי דורון שליט"א). והנני בברכה, יה"ר שחפץ ה' בידכם יצלח להגדיל תורה ולהאדירה, אכ"ר.

יחזקאל מועלם, כולל "בנין אב", ירושלים.

תגובות על כמה ענינים בגליון הקודם | תגובה

לכבוד הירחון הנפלא "יתד המאיר" שלום וברכה!

א. חזינו בגליון ניסן התשע"ד (סימן קל"ג עמ' 13), את השגתו של הרה"ג הרב ברוך שרגא נר"ו על דבריו של הרה"ג הרב שמואל זכאי בדין זריזין וכו'. והעלה הרב ברוך שרגא שליט"א שיציאה מחוץ לעיר לברכת האילנות ולא בר"ח ניסן עדיפא, ולמד זאת מדין ברכת הלבנה וכו'. ע"ש. ואחר המחילה הרבה יש להעיר, כי דעת מרן מלכא זיע"א בחזו"ע חנוכה (עמ' שסו - שסט) שמעלת 'זריזים' קודמת ל'ברוב עס', וה"ה על מבושם בברכת הלבנה, ואע"פ שמרן בשה"ט (סימן מנו) פסק שימתין מלבד ברכת הלבנה עד מוצש"ק, העלה מלכנו זיע"א (שס דף שסט לאש הדף), שה"מ כאשר היום השביעי חל במוצש"ק ולמצוה מן המובחר. ע"ש. וכל שכן גבי ברכת האילנות שהעלה בחזו"ע פסח (עמ' נד) שכל דין יציאה מחוץ לעיר בשל כל סיבה שלא תהיה - נדחית, ומעלת זריזין עדיפא. וכך יש להורות לספרדים ובני עדות המזרח ומי יבוא אחר המלך. ולכן ראוי לפרסם לציבור הספרדים את דעת מרן מלכא זיע"א שהיא העיקר בהוראה למעשה.

ב. בסימן קלד חזינו לחקירתו הנפלאה של הרה"ג רזיאל כהן נר"ו, והאמת יורה דרכו שדעת המלך זיע"א שסיגוריות בפסח אינן חמץ, אבל כל השנה הינם חמץ ומוקצה מחמת מיאוס ומשום דברים האסורים משום סכנה רח"ל, ורבים חללים הפילה. לכן כל מה שיכול לעזור ולתרום להוצאת הנגע מקרב מחננו יבורך.

ג. ועוד חזינו במדור המכתבים (סימן קמ מכתב ז), בספקו של הרב הכותב הרב מיכאל כהניאן, בדין המובא בחזו"ע יו"ט (עמ' עו) לענין הוצאה של התרופות ביו"ט וכו', ע"ש. והדברים פשוטים שהואיל והתרופות הם אינם דברים השווים לכל נפש, הוצאתם חמורה טפי מהוצאת שאר דברים השווים לכל נפש. וכידוע כל מלאכות יו"ט צריכות להיות שוות לכל נפש, כפי שכתוב בקרא "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ולכן הוצאת תרופות שהם ראויות רק לחולים ואינה שווה לכל נפש, העלה מלכנו זיע"א להחמיר ולצרפם עם מטפחת השוה לכל נפש. ועיין עוד במה שכתבתי בעניותי בספרי הדל ארזי הלבנון (יו"ט דף קמט), ומשם בארה. ודו"ק.

החותם בברכת התורה

על"ה ארז גבו ס"ט, רחובות

בענין טיבול הכרפס במי לימון | תגובה

בס"ד ניסן התשע"ד

לכבוד מערכת ירחון "יתד המאיר" הי"ו!

יישר כחכם על פרסום המאמר בגליון חודש ניסן (סימן קל"א). ובדבר הערותיכם בשולי הגליון, הנה חלקם תלויים בשיקול הדעת, ויש דרך ישר לפני איש¹. והבוחר יבחר.

¹ א.ה. הנה זהו המקום והזמן להודיע, כי גם בגוונא שמבקשים לשאול ולעייין בדברי מרן רבנו הגדול פוסק הדור זיע"א, ובשאר גדולי הפוסקים, מ"מ ברור הדבר כי אין מקום לכתיבת ופרסום הערות שהינם תלויים בשיקול הדעת, כי בזה לפני גדולים מי יעמוד, להתווכח ולפרוך את שיקול דעתם של גדולי הדור. ואתה דע לך! המערכת.

אך מה שהערתם בדין דבר שטיבולו במשקה, שבאמת דעת הרמב"ם (פ"ז מהלכות טומאת אוכלים ה"ד) דבעינן רוב מים, והראב"ד חולק. ובחזו"ע (עמ' לו) נתהפכו הדעות. עכ"ד. הנה זה לשון הרמב"ם שם: כל הציר בחזקת מוכשר וציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהם הרי הכל משקה וכו'. נפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב. וכן מי פירות שנתערבו בשאר המשקין הולכין אחר הרוב. "נתערבו במים כל שהן הרי הכל משקה" ומתטמא טומאת משקין ומכשיר. עכ"ל. והמתבונן בלשון הרמב"ם יראה שרק לגבי תערובת משקין במי פירות או בציר, הצריך רוב משקה. אבל בתערובת מים אפילו בכל שהוא סגי. והראב"ד שם הוא דפליג וס"ל דבעינן רוב בכל גוונא. ע"ש. וכן הביאו האחרונים דבריהם. וע"ע להרב מצפה שמואל (על מוספתא דמכשירין פ"א ה"ה) ולמהר"י ישראל זצ"ל בתשובה שהובאה בס' פתח הדביר (סי' קנ"ט נקונטרס אחרון).

אכן מה שדחיתם הראיה מדברי מרן בהלכות חלה (סי' שנט סעיף י'), דהתם מיירי בנותן משקים ע"ג האוכלים ישירות, אפריו"ן שכ"כ הפת"ש שם (שליינמין נמאמרי שם) ליישב דברי מרן מתמיהת הרב שער המלך דבשאר משקין מיהא בעינן רוב. ע"ש היטב. אולם פשט לשון מרן לא משמע כן. ויותר מבוארים דבריו בב"י שם שכתב: ונכון לערב "עם הביצים" מים או יין או שמן זית וכו'. ע"ש. ומשמע דמערב המשקין קודם נתינתם לעיסה. ודמי ממש לנ"ד. ואף שי"ל דכיון דבלא"ה דברי מרן תמוהים כפי שהעיר הרב שער המלך, שבקיה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה, מ"מ יותר נראה ללמוד מדבריו דבמים מיהא סגי בכל שהוא וכדעת הרמב"ם. ובפרט שכן דרכו של מרן לילך בעקבות הרמב"ם כידוע.

ויש לציין עוד שמדברי המשנ"ב (סי' קנ"ט סק"ה) נראה שסובר דבעינן רוב מים. ע"ש. וכן דעת המט"י. ע"ש. וכ"נ מדברי הבא"ח (פרשת תזריע אות ט"ז). ע"ש. [והרואה יראה שהבא"ח נמשך אחר דברי הרב מטה יוסף שהעירו עליו השעה"מ ומהר"י ישראל הנ"ל ועוד. וצ"ע]. אולם הכה"ח (שם אות מ) הביא שדעת הא"ר והרב ערך השלחן דבכל שהוא מים סגי וכדעת הרמב"ם. ע"ש. וכ"ד הרב שער המלך (פ"ו מהלכות זרכות ה"ד) והגרעק"א (יו"ד סו"ס שנט) וכ"נ מדברי הפתה"ד הנ"ל. וע"ע למרן ראש הישיבה הגאון הנאמ"ן שליט"א בהגהותיו לבא"ח שם, שהעיר עליו מדברי הרמב"ם. ושאו"לי מבושל שאני. ע"ש. ואף שנראה לכאורה שהיא מחלוקת אחרונים שקולה, ויש לנו לילך אחר המקילים במילתא דרבנן, מ"מ המעיין יראה שהפוסקים המקילים שהזכרנו לא העירו מדברי הרמב"ם, וכיון שדברי הרמב"ם ברורים דבערובת מים אפילו בכל שהוא מכשיר, נראה דהכי נקטינן. [ומ"ש לדון מצד הנוטל לפירות ה"ז מגסי הרוח, לענ"ד נראה פשוט שכל שנוטל לחוש לדעה מסויימת המצרכת נטילה, לא הוי מגסי הרוח. וכמו כל חומרא. ובגמרא שם מיירי שמחמיר מצד הדין להצריך נטילה לפירות. וז"פ].

תחזקנה ידיכם להרבות תורה וכבוד שמים בעולם. אכ"ר.

ביקרא דאורייתא

ע"ה אביה שמריה חדוק ס"ט

ביהמ"ד "יחווה דעת", ירושלים

בענין המנהג להמנע ממלאכה בימי העומר | מכתב

כתב מרן הש"ע סימן תצ"ג ס"ד נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ואילך עכ"ל. ועיין במשנ"ב שה"ה אנשים. [א"ה. ראה בחזו"ע יו"ט עמ' ערב, שכתב לחלק בין אנשים לנשים. המערכת]. ובטור מביא שתי טעמים בזה האחד שהוא משום שבלילה קברו

את תלמידי ר"ע והיו העם בטלים ממלאכה. ועוד טעם כתב משום דכתיב שבע שבתות לשון שבות, וגם שהוקש שבע שבתות לשמיטה שאסור במלאכה. ונפק"מ בזה שלטעם שהוא משום קבורת תלמידי ר"ע אסור רק בימים שנוהגים בהם אבלות. ולדעת מרן שמנהג האבלות הוא רק עד יום ל"ד בעומר גם הענין להמנע ממלאכה הוא עד ל"ד, ומזה שמרן פסק שהמנהג להמנע ממלאכה הוא עד עצרת, חזינן שפסק מרן כהטעם השני בטור משום שבות.

ובטור כתב שהמנהג להמנע ממלאכה הוא עד עלות השחר, ובט"ז פסק שלטעם שהענין משום שבות אחרי שספר מותר והובא במשנ"ב. ובשעה"צ כתב שגם לטעם שהוא משום קבורת תלמידי ר"ע, אין להחמיר רק עד כדי קבורה. וצ"ב א"כ מה כתב הטור עד עלוה"ש.

והנה יל"ע לטעם שהמנהג משום הספירה למה נהגו כן על נשים הרי הן פטורות מהספירה, וצ"ל שאע"פ שפטורות ממצות הספירה, ממה שדרשו שבע שבתות לשון שבות והיקש לשמיטה זה שייך גם לנשים, ורק מהמצוה לספור פטורות. אמנם יל"ע לכאן לפמ"ש"כ הט"ז שאם ספר כבר יכול לעשות מלאכה, יל"ע בנשים שפטורות מספירה א"כ לכאן הרי הן כאילו ספרו ולמה מנועות מלעשות מלאכה, וצ"ל שרק כשספר וקיים המצוה בפועל מותר במלאכה אבל בנשים שאינן סופרות אה"נ יאסרו עד עלוה"ש, וי"ל לפי"ז שהנה הטור כתב להמנע ממלאכה עד עלוה"ש והרי להט"ז כבר אחרי שספר מותר ולמה כתב הטור עד עלוה"ש, וי"ל משום דהטור קאי הנשים שאינן סופרות, וכ"כ בש"ע הגר"ז שנישים שאינן סופרות י"ל שאסורות עד עלוה"ש. אמנם נראה דאה"נ אשה שתספור אע"פ שפטורה כיון שמקבלת שכר של אינו מצווה ועושה, נחשב למעשה ספירה ושפיר תוכל לעשות מלאכה.

ויל"ע במקום הפסד ממון אם יש להחמיר מנהג זה וצ"ע, ועיין מה שהבאתי בזה להלן תשובת מרן הגר"ח שליט"א, אמנם נראה שאין כל כך נפקותא דיכול מיד לספור ויוכל אחרי כן לעשות מלאכה.

ויל"ע אם יש למחות במי שעובר ועושה מלאכה, ועיין תשובת מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א להלן, אמנם יעויין בחק יעקב שכתב ולא ראיתי נזהרים בזה וע"ע בכה"ח שהביא שאין למחות במי שאינו נוהג מנהג זה.

ואכתוב כאן כמה שאלות בענין זה ששלחתי למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א:
שאלה א': באיזה מלאכות מדובר. [ועיין כה"ח שכתב מלאכה גמורה וממושכת].

תשובה: כראש חודש.

שאלה ב': האם יש למחות במי שעובר ועושה מלאכה.

תשובה: כדאי להעיר.

שאלה ג': האם יש להקל במקום הפסד ממון.

תשובה: צ"ע.

בברכת התורה, יוסף טולידאנו, כולל פוניבז', בני ברק

לעבדו בכל לבבכם – זו תפילה | תגובה

בס"ד, ניסן תשע"ד

לכבוד הירחון החשוב "יתד המאיר" השלום והברכה.

בירחון חודש ניסן (עמ' 11) הוב"ד הגר"ח מבריסק זצ"ל שכ' שאפי' לרמב"ן שס"ל דמצות תפילה היא מדרבנן, היינו חיובה אבל קיומה ועניינה הוא מה"ת. עכת"ד. והקשה ע"ז הר"א סעדיאן נר"ו

דא"כ אמאי הוצרך הרמב"ן (נעשה ה') לומר שרק בדרך אסמכתא דרשו חז"ל בברייתא בתענית (ומקורה נספרי) דעבודה שבלב זו תפילה, והרי י"ל דהפס' קאי על קיום התפילה ולא על חיובה, שהרי בפס' לא נזכר חיוב? עכת"ד.

והנה מה שנקט השואל דהפס' לאו בדרך ציווי נאמר, תנא דמסייע ליה הוא הכס"מ בריש הלכות תפילה שהקשה על הרמב"ם אמאי לא הביא פס' זה למקור למצות תפילה? ותי' בתירוץ א' דלעבדו בכל לבבכם לא בציווי נאמר אלא סיפור דברים הוא שאם תשמעו לאהבה את ה' ותתפללו אליו בכל לבבכם אזי נתתי מטר ארצכם וכו'. ע"ש. אמנם בתי' ב' נקט הכס"מ דהך קרא בדרך ציווי נאמר ואפ"ה לא הביאו הרמב"ם כמקור כיון שציווי זה אינו מיוחד לתפילה בלחוד אלא גם לתלמוד כמבואר בחז"ל. עכת"ד. ועי' בחינוך במצוה תל"ג שהביא פס' זה כאחד מד' המקורות לחיוב תפילה מה"ת. וכן הוא גם ברמב"ם בסה"מ לפי הנוסחא שאומצה בהוצאת פרנקל. גם בהלכות תפילה יש חילופי גירסאות ברמב"ם ולפי הגירסה שננקטה ברמב"ם פרנקל לעיקר משמע דהרמב"ם מפרש הך קרא כציווי (ע"ש זילקוט שני נוסחאות). וכן מבואר גם ברמב"ן בסה"מ שמפרש פס' זה בדרך ציווי שהרי כ' שם דפשטיה דקרא הוא שהיא מצות עשה לקיים מצוות ה' בכוונה רצויה ושלמה כדרך שנצטוינו לאהוב את ה' בכל ליבנו, ולא כ' דסיפור דברים הוא שאם נעבוד בכוונה שלמה אזי נתתי מטר ארצכם וכו'. הא קמן שאף בלא שום לוחץ ומאלץ פירשו הראשונים פס' זה בדרך ציווי. וע"כ הוא משום דקושטא דמילתא משמע להו דקרא בדרך ציווי נאמר, דמאי דכתיב "אשר אנכי מצווה אתכם היום" ס"ל דקאי גם על "ולעבדו בכל לבבכם". וכן מבואר גם בספרי (עקב סוף פסקא מ"א שהוצא צרמזין נסה"מ) דמקשה שם ראב"י מה ת"ל בכל לבבכם ובכל נפשכם והלא כבר נאמר ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך? אלא כאן ליחיד וכאן לציבור כאן לתלמוד וכאן למעשה. עכת"ד. ולכאורה מאי ק"ל לראב"י והלא קרא בדרך סיפור דברים קאמר? אלא ע"כ דפשיטא לספרי דקרא ציווי הוא.

והשתא גם לשיטת הגאון מבריסק מבואר מה שהוכרח הרמב"ן לומר דאסמכתא היא, והיינו משום דמשמע ליה דקרא בדרך ציווי נאמר, ולכן לא רצה לדחוק דקרא בדרך סיפור דברים אתא ולהשמיענו דתפילה מצוה קיומית מיהא אית בה. אבל לפרשו בדרך אסמכתא אין זה דוחק שהרי הרבה מאוד דרשות נאמרות בספרא ובספרי בדרך אסמכתא וכמו שכ' הרמב"ן בסה"מ ל"ת שנג' (עמ' ש"ח. נה"ל פרנקל). ולכן תי' גם בתירוץ השני שהיא מצוה לצעוק לה' בעת צרה, ולא תירץ דסיפור דברים הוא שאם יצעקו בעת צרה בכל ליבם אזי נתתי מטר ארצם. ודו"ק.

החותם לכבוד התורה ועמליה, **אילן טלקר**, רכסים

חכמים הזהירו בהשגותיכם והזהירו בגחלתן | מכתב

לכבוד הירחון הנהדר בקדש "יתד המאיר", שלום רב.

רציתי להאיר בדבר ה' במש"כ גאון הגאונים זיע"א בחזון עובדיה חנוכה (עמ' שז) בנוסח התפילה במוסף דר"ח שיש מוסיפים "ולכפרת פשע" בשנת העיבור מתשרי עד ניסן וכן **המנהג** עכת"ד.

ויש ששואלים מה טעם הלא מסברא היה נראה שיאמרו ויוסיפו כן בשנת העיבור מתשרי עד תשרי ולכל הפחות מניסן דאשתקד עד ניסן של שנה זו. אך לא ידעו ולא יבינו שהרי מרן זצוקללה"ה הרגיש וידע שישאלו כן, ולכך הוסיף בדבריו (שם) ציונים לדברי האחרונים וביניהם מציין מרן לשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח (סי' קפד) ולדברי חתן המהר"ם שיק בשו"ת שאילת יעקב (מ"א סי' יט) לך נא ראה שיישבו הדברים כמין חומר ביד היוצר.

ומכאן מודעה רבה לאורייתא לבל יהין איש להשיג על דברי ראשונים כמלאכים בלא לעיין בדבריהם הדק היטב - היטב הדק, ונפתוח ספרים. ודי בזה. שוב בא לידי קונטרס תשובת ציון לא חכם בעיניו נער כהלכה, שהשיג על מש"כ רשכבה"ג יבי"א ח"ט על הספר האור לציון. ועפרא לפומיה שדיבר בלשון גבוהה כאשר ידבר איש אל רעהו. ואוי לה לאותה בושה.

ואין להאריך כנגד כל אריכותו וקנטוריו שם, רק יש לציין כי מתוך דברי עצמו - תבוא תשובתו (ולדיקס, מלאכתם נעשית ע"י אחרים), שכתב בשולי הגליון (נעמ' ה), בזה"ל: כאן המקום להבהיר דבר חשוב, הנה כמעט בכל נושא בהלכה אפשר למצוא שותי"ם לכאן ושותי"ם לכאן, דכמעט לית מידי דלית ביה פלוגתא, ומי שבקי מאד בשותי"ם יכול תמיד לקבוע הלכה מהרהרי ליבו ולגבב איזה שותי"ם כמותו, אכן כל מבין מבין שיש אחרונים כבדי משקל טובא, שכל ההלכה למעשה נשענת עליהם. ולבני ספרד היה את מרן החיד"א וכף החיים ובן איש חי וכו', ואין הדעת סובלת לילך נגדם בהלכה על סמך איזה שותי"ם, ולא שח"ו אנו מעריכים את גדולי ישראל שזה גדול מזה, אלא שבמציאות קא חזינו דמשמאי קזכו להני להיות עמודי הוראה, ודי בהערה זו". עכ"ל. וכאן יש לנו להוסיף דמי לנו גדול ממרן רבנו הגדול שפשטו הוראותיו בכל העולם כולו, פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים ונהנים לאורו, דזהו ודאי אות וסימן דמשמאי קזכו ליה (ולנו!!) שיהא הוא עמוד ההוראה, ודי בהערה זו.

וזו ההזדמנות להבהיר את ההבדל הגדול, באשר מרן רבנו הגדול זצוק"ל כתב הערות על דברי האורל"צ (צ"צ"א ח"ט סי' קט) לרוב אהבתו והערכתו את הרב (רא"ה חז"ע ארצ"ת עמ' תנ"ג), אך הם כתבו הערותיהם ככל הנראה לרוב קנאתם ושנאתם, ברצותם להפריע ולשבש את העם הגדול ההולכים לאורו הגדול. והאמת שלא הייתי חפץ להיכנס לזה כלל, אלא שדברי הגמ' במציעא (דף פד:) עמדו לנגד עיני, ולא יכולתי שלא להביע מחאה על כך.

בברכת התורה, ובתפילה שנזכה לראות בהרמת קרן התורה

שלמה ישראלי ס"ט, בני ברק

תבלין הנשים להנצל מהיצר הרע | תגובה

בדבר שאלתו של הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ מב"ב, בגליון שעבר, בענין מה שאמרו חז"ל דתורה תבלין ליצה"ר, דלכאור' א"כ מהו התבלין ליצה"ר לנשים שאינן מצוות בלימוד תורה. ע"כ. הנה כן נשאל כבר רבינו החזון איש זצוק"ל, (לע"ע איני מואל מקור הדברים. אך כך זכור לי צהמלט), והשיב דהתבלין להנצל מהיצה"ר אצל הנשים הוא הצניעות.

בברכה מרובה, י. בן גדעון, מגדל העמק

שלא להפציר באדם שיעלה ש"ץ בערבית של ימי העומר | מכתב

באתי לעורר בזה, בימים אלו ימי "ספירת העומר", כי פעמים מצוי הדבר במניינים שונים, שמבקשים ומחפשים ש"ץ לתפילת ערבית, וכאן יש לעורר, כי מן הראוי שלא להפציר יותר מדי, כיון שיתכן שאותו אדם שכח יום אחד מלספור העומר, וע"כ מסרב לעלות, וכשמפצירים בו הרבה, יכול לבוא לידי בושה. ולכן אם רואים שמסרב מלהיות ש"ץ, כדאי לנסות ולבקש מאדם אחר ששם, כדי שלא להביאו למצב לא נעים. ולמזהיר ולנזהר, שלומים תן כמי נהר.

בברכה רבה, אליהו שמואל, צפת"ו

ט ז

בביאור "כד ניים ושכיב רב" וכו'

לכבוד הירחון החשוב "יתד המאיר".

בגמרא במסכת בבא קמא (דף מז:): אמר רב ששת אמינא כד ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא. ולכאורה יש להתבונן איך יתכן שרב ששת ידבר בזלזול כך כלפי רב, והרי אמרו חז"ל (פרקי אבות פרק ד' משנה יב), "יהי כבוד חברך חביב עלך כשלך, ומורא רבך כמורא שמים"!!

וראייתי שהחפץ חיים הביא בסוף ספרו את תשובת חוות יאיר סימן קנב. ששאל שאלה זו ותירץ שמאמר זה אינו לגנאי אלא התכוון רב ששת לשבח את רב שלפי דרגתו הגדולה של רב אי אפשר לומר עליו שטעה בטעות כזו אם לא שאמרו כד ניים ושכיב.

בברכת התורה, משה דהאן, ירושלים.

י ז

כהן שלא קרא קריאת שמע בזמנו אם יברך ברכת כהנים | שאלה

בזהר פרשת בלק (דף קפ"ו ע"א) איתא, שכל מי שלא קורא קריאת שמע בשחרית בזמנו, הוא בנידוי כל אותו היום. ע"ש.

והסתפקתי, כהן שאיחר ולא קרא קריאת שמע בשחרית בזמנו, האם יברך באותו יום "ברכת כהנים", או אין צורך, כי הרי הוא בנידוי?

בברכת כהנים באהבה כעתירת, גמליאל הכהן רבינוביץ'

מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

יא ז

הערות והארות בגליונות קודמים | תגובה

לכבוד מערכת "יתד המאיר", שלום רב לאוהבי תורתך.

את ירחון "יתד המאיר" קיבלתי במועדו, בשמחה ובטוב לבב, מלא וגדוש בדברי תורה ויראה, תורה מפוארת בכלי מפואר, איישר חיליכם לאורייתא. ומחמת שראיתי להאיר כמה גרגרים, מקוצר המושג ומעומק המושג, העלתי הדברים עלי גליון, ואקוה שיהיו בדברי הקטנים תועלת.

א. בסימן טו כתב הגאון המקובל מוהר"ר שריה דבליצקי שליט"א דברי התעוררות למנהג ישראל להאריך ב"והוא רחום" ו"ברכו" במוצאי שבת. ע"ש. והנה מכל דבריו משמע שיש להאריך "בברכו" הראשון שבתחילת התפילה. אמנם בספרנו "סגולות רבותינו" (מערכת א' ז' סעיף טז) הבאנו את דעת הגאון רבי מצליח מאזוז זצ"ל הי"ד שעיקר הסגולה הוא להאריך בברכו האחרון שאומרים לפני עלינו לשבח. ומנהגו היה לנגן ולהאריך כל-כך עד שהציבור שלא ידעו מסגולה זו היו מגיעים לסוף עלינו לשבח. ואף על פי שמדברי הרמ"א (סימן קלג סעיף א') ועוד ראשונים מוכח שכוונתם לברכו הראשון, זה דוקא בזמנם שלא היו רגילים לומר ברכו בסוף התפילה, אלא אם כן היו אנשים שאיחרו לתפילה, אבל בזמנינו שנוהגים תמיד לומר ברכו בסוף התפילה ושכן נכון על פי הקבלה, כמו שכתב הכף החיים שם, יותר נכון להאריך שם. (קלור שולמן ערוך איש מזלית פרק לה סעיף ט). וכן כתב בנו הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א, שלדידן הספרדים עדיף להאריך בברכו האחרון, שאז נכנסים הרשעים לגיהנם ומאריכים לטובתם כידוע. והובאו דבריו בהערות

איש מצליח (סימן קלג סעיף א). וכן בסידור 'איש מצליח' כתבו ענין זה בברכו שבסיום התפילה, לפני עלינו לשבת, וסיימו, ויש נוהגים להאריך גם בברכו הראשון, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

ב. עוד כתב הגאון המקובל מוהר"ר שריה דבליצקי שליט"א שם בסוף דבריו, בענין מה שאמרו בגמרא שבת (ק"ט עמוד ז') חמין מוצאי שבת מלוגמא, שהמהרש"א כתב שהוא דוקא בדבר חדש שנתחמם לאחר השבת. ע"ש. והיינו לדידן מים אחרים מהברז ולא מים מהמיחם שנשארו משבת. ע"כ. והנה כתב המהרש"א (נחידושי אגדות שם ד"ה פת חמה וכו') "טעם הדבר, דיש לכבד השבת בסעודות לוויה בדבר חדש שנתחמם אחר השבת ליהנות ממנו שהיה אסור בו ביום חמין ופת חמה, וקרוב לזה טעם ברכת מאורי האש במוצאי שבת וביום הכיפורים על הנר שהוא דבר שנתחדש ליהנות בו עתה שהיה אסור ביום שבת העבר, ומשום דרוב אכילות ומשקין בשבת קרים, רע לחולים, קאמר דהחמין בסעודת לוויה במוצאי שבת הם רפואה כמו מלוגמא". עכ"ל. משמע דסבירא ליה שיש לחמם במוצאי שבת דוקא. [ויש להעיר קצת על הדימוי שהביא מברכת האש במוצאי שבת. דהנה טעם ברכת האש במוצאי שבת הוא על פי הגמרא פסחים (דף נ"ד עמוד א') דתניא רבי יוסי אומר, שני דברים עלו במחשבה לבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת. ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור וכו'. וכן כתב הטור (אורח חיים סימן קל"ח) וכן הביא מרן בבית יוסף בשם הרא"ש והרשב"א. וכן הובא במשנה ברורה (שם ס"ק א'). אולם ברכת האש במוצאי יום הכיפורים מטעם אחר נגעו בה, כמו שכתב הרב המגיד (פרק נ"ט מהלכות שבת הלכה כו') שמברך לבווא יתברך שהבדיל לנו בין זה היום לשאר ימים, שכל היום היינו אסורין להשתמש בו, ועכשיו אנו מותרים. והובא בבית יוסף שם. אם כן הטעם שהביא המהרש"א הוא טעם לברכת האש במוצאי יום הכיפורים, ולא מטעם האמור במוצאי שבת. ושמא סבירא ליה דשני הטעמים נחשבים כטעם אחד, שהרי גם כלפי שבת שייך הטעם שכל היום היינו אסורים להשתמש באש ועכשיו אנו מותרים. ועיין מה שכתב בפרישה. וצריך עיון.

על כל פנים בספרנו בספרנו "סגולות רבותינו" (שער השו"ת, עניני רפואות אורח כ"ז) הבאנו מה ששאלנו ממור"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה"ל: איתא בגמרא שבת (דף ק"ט עמוד ז') חמין מוצאי שבת מלוגמא. האם מהני לזה לשנות מים חמים שהיו במיחם משך כל השבת, או צריך לחמם מים אחרים צוננים במוצאי שבת במיוחד עבור זה. והשיבני תשובה בכ"י: מהני. והוספתי לשאול בענין פת חמה בזה"ל: האם בכלל מה שאמרו בענין אכילת פת חמה במוצאי שבת (גמרא שבת דף ק"ט עמוד ז'), הוא לחם שנאפה לפני שבת, ומחממים אותו במוצאי שבת בתנור או על הגז, או שצריך דוקא פת חמה שנאפית במוצאי שבת. והשיבני תשובה בכ"י: משמע שנאפית במוצאי שבת. ע"כ.

ויש לעיין בתשובת הגר"ח, אמאי במים השיבנו דמהני, ובלחם שינה מידותיו, והשיב שמשמע שנאפית במוצאי שבת. וצ"ע. ועיין מה שכתבו בזה הגר"ח גרוסמן בשו"ת ודרשת וחקרת (חלק א' אורח חיים סימן מז'), והגר"י זלברשטיין בספרו חשוקי חמד (על מסכת שבת עמוד תקנ"א), ובספר חזון עובדיה (שבת חלק ז עמוד תמו). ע"ש.

ובענין הגדר באכילת חמין במוצאי שבת, האם מספיק כשהוא קצת יותר מפושרין, שהרי יד סולדת אי אפשר לאכול. נשאל בזה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר שאלת רב (חלק ז פרק כו אורח חיים), והשיב, יתכן.

והיה עוד חפצי להאריך ולהשתעשע בהני מילי דאורייתא מעלייתא, אולם מה שהלב חושק הפנאי עושק. ובל"נ בע"ה אראה למצוא עת רצון ועט רצון, להגדיל תורה ולהאדירה. יה"ר שיעלו ד"ת אלו לרצון לע"נ הטהורה של מו"ר ועט"ר מרן הראשון לציון רשכבה"ג, אור העולם, רבינו עובדיה יוסף זצוקללה"ה. מי יתן תמורתו. תנצב"ה.

בברכת התורה בהוקרה ובהערכה רבה

ישי מזלומיאן, מח"ס "הנותן כשלג, גבורי כח, מנחה לחיים", ועוד, חולון.

❧ יב ❧

בריה בטפל | תגובה

במה שנסתפק הרב אליהו לוי שליט"א (שנ"ט המשע"ד עמ' 46) אם יש דין בריה בטפל, וכגון האוכל בייגלה שיש עליו גרגירי שומשום. עכ"ד. וכיו"ב ראיתי לחכם אחד שליט"א שהזהיר בזה. ולענ"ד נראה פשוט שכל שהברייה טפלה ואינה קובעת ברכה ראשונה לעצמה, כ"ש שלא תקבע ברכה אחרונה לעצמה. ומה שהביא מהא דק"ל דאם אכל מהעיקר פחות מכשיעור ומהטפל כשיעור, מברך ברכה אחרונה על הטפל (שו"ת יצי"א ח"ז סי' ל"ב, שו"ת אול"ץ ח"צ עמ' קכ"ח, זרמ"ה' ח"ג עמ' רל"א). התם שאני דמשום שיעורא ולא שיעורא הוא (עי' סוכה דף י"ז לע"ז), וכיון שסו"ס נהנו גרונו ומעיו בכזית מאותו מאכל יברך עליו ברכה אחרונה (מאמר ואין זרמ"ה' ח"ג עמ' רל"א), משא"כ בבריה דהיא משום חשיבות, מה שייך חשיבות כשהיא טפלה למאכל ואינה קובעת ברכה לעצמה. כנלע"ד. והבוחר יבחר. וקצת יש לדקדק כן מלשון הירושלמי פ"ו דברכות ה"א, שהוא המקור לדין בריה, דז"ל שם: שכן אפילו אכל פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון שהוא טעון ברכה "לפניו" ולאחריו. ע"ש. ודו"ק. [ובתוספת ביאור: בטפל ועיקר, הטפל לא חשוב כמי שאינו, אלא שבבואנו לקבוע ברכה אחת בתחילה על התערובת אזלינן בתר העיקר, וכאשר סיים האכילה, ולא אכל שיעור מהעיקר, הרי שהטפל מצא מקום לגבות חובו. משא"כ בבריה, אם היא חשובה יותר מהעיקר, א"כ נברך עליה את הברכה הראשונה, ואם העיקר גבר עליה לענין זה לכ"ע, כ"ש שיגבר עליה לענין ברכה אחרונה. והבן.

ובאגב, אבוא בתשואות חן על הירחון הנפלא והמורחב "מגיד הרקיע", שהוצאתם לזכרו של עטרת תפארת ישראל, מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, והדברים נפלאים כאשר יוצאים הם מפי כתבם של תלמידי חכמים, כל אחד מזוית ראייה שונה, וכך מצטיירת במלוא עוצמתה דמותו רבת הגוונים של מרן זצ"ל. ומעוררת שאיפות בקרבנו - בני התורה, בבחינת מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. תחזקנה ידיכם ויפוצו מעיינותכם חוצה.

בברכה רבה, ע"ה אביה שמריה חדוק ס"ט.

ביהמ"ד "יחווה דעת", ירושלים.

❧ יג ❧

קריאת כמה שמות | תגובה

מה שכתב הבחור הנעים רבי יצחק מאזוז נר"ו (אל"ף המשע"ד עמ' 48) בדבר הטעם למנהג ג'רבא לקרוא כמה שמות בברית מילה. ע"ש. זכורני שמוהרמ"ך זצ"ל בברית כהונה כתב שטעמם כדי לבחור מתוכם שם אחד במשך הזמן. עכ"ד. ולפ"ז נראה שאין טעם כעיקר לקרות כמה שמות, אא"כ חפץ להשתמש בהם בפועל, שאז י"ל דשמא קגרים וכדברי הה"כ נר"ו [ואחר חיפוש רב מצאתיו למוה"ר ברית כהונה בחלק אבן העזר מערכת השי"ן אות י"ד, וז"ל: שנים ושלושה שמות

שרגילים לקרות לילד על המילה וכו' ואח"כ בוחרים האב והאם ושאר קרובים שם אחד מהם ונקרא כן בפי כל וכו'. הנה מזה זמן דעתי הקצרה שאין לכתוב (נגט) רק השם העיקרי בלא תיבת דמתקרי, כי מתחילה לא נזכרו אותם השמות רק כדי שיבחרו אח"כ מהם השם הנאות להם. או מפני עין הרע או איזה דמיון או חלום וכיוצא, קוראים אותו בכל אותן השמות. ומ"מ העיקר הוא השם אשר בחרו בו לקרותו וכו']. עכ"ל. זיע"א.

הנ"ל.

יד

האם מסכת מכות היא מסכת בפני עצמה או חלק ממסכת סנהדרין | מכתב

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כתב, אבל מסכת מכות היא נקשרת עם מסכת סנהדרין ובכללה היא מנויה, ואמרו שבשביל שאמר אלו הן הנחנקין הדביק אליו ואלו הן הלוקין, ואין זה טעם אמת, אבל היא מסכת בפני עצמה ונסמכה לסנהדרין מפני שאין רשות בני אדם לענוש (לענות) ולהלקות אלא השופטים בעצמם, כמו שאמר הכתוב (דברים כה ז) והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו, עכ"ל. והביא דבריו התוס' יו"ט בפתיחה למסכת מכות, ועיין בשו"ת יהודה יעלה אסאד (א"ח ס"א ח).

והגאון המקובל רבינו משה זכותא זיע"א בספר קול הרמ"ז (פתיחה למסכת מכות) הביא את דברי הרמב"ם והקשה עליו דאמאי שביק טעמא דגמ' דתנא קאי אסיומא דמתניתין כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובוועלה וכו'. וכתב דהטעם הוא לפי שאין רשות לבני אדם לענוש ולהלקות אלא השופטים. ותירץ דהרמב"ם דייק דבגמ' לא אמר תנא מסנהדרין סליק כמו שכתב בכמה מקומות כגון בשבועות דאמר תנא ממכות סליק, והכא אמר תנא התם קאי כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה, ואין הכוונה לתת טעם לסמיכות, אלא להבנת לשון המשנה, ולכן חידש משלו טעם אחר לסמיכות מסכת מכות למסכת סנהדרין.

והגאון המקובל רבינו אברהם אזולאי זיע"א (נעל ספר חסד לאברהם) בספרו אהבה בתענוגים (ריש מסכת מכות) כתב, בספר אחד כתב יד קדמון מצאתי כתוב פרק י"ב כיצד העדים נעשים זוממין, וקאי אמנין פרקי מסכת סנהדרין, וכתב פרק י"ג במקום פרק ב', וכן ע"ז הדרך בכל הפרקים. ובסוף זו המסכתא כתוב, נגמרא מסכת סנהדרין י"ד פרקים, משמע דמכות שייכא עם סנהדרין, וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהקדמה לפירוש המשניות שיש שאמרו כן, ושם דחה לדבריהם, וכתב שהיא מסכת בפני עצמה, עכ"ד. וכן משמע ממסכת שבועות דקאמר (ז' ע"ג) מכדי תנא ממכות סליק, דהיא מסכת בפני"ע, ואפשר לומר דאע"ג דהיא שייכא לסנהדרין, דקא מפרש כיצד העדים נעשים זוממין הנז' בסוף הנחנקין (משנה ו'), אפשר שהם שני בבות כמו הבבות דנזיקין. עכת"ד.

וראיתי שיש שהביאו ראיה דמס' מכות היא חלק ממסכת סנהדרין מדאמרינן בירושלמי (מכות פ"א הל' ו') תנינן הכא מה דלא תנינן בכל מסכת סנהדרין, הוא והן נהרגין והשניה פטורה, ומזה הוכיחו דמסכת מכות היא חלק ממסכת סנהדרין. ויש להקשות על דבריהם דאדרבא משמע דמסכת סנהדרין היא מסכת אחרת שדנה ג"כ בענינים הללו ולא מצינו שם חידוש כזה שהוא והן נהרגין והשניה פטורה, שאם שניהם מסכת אחת מאי קאמר, וכי לא משכחת לה במסכת אחת חידוש שמובא רק פעם אחת, אלא ודאי דמסכת מכות אינה חלק ממסכת סנהדרין ולהכי קמתמה דבכל סנהדרין (י"א פרקס) שעוסקת ג"כ בדינים הללו לא מצינו חידוש דין כזה ובמס' מכות מצינו. ועוד יש להוסיף דבירושלמי ודאי אין לומר כן, דהנה הרמב"ם בפירוש המשניות ביאר דלשיטת האומרים דמס' מכות היא חלק ממסכת סנהדרין, כיון שאמר ואלו הן הנחנקין הדביק אליו ואלו

הן הלוקין, וזה טעם שבאה אחר מסכת סנהדרין, ובירושלמי מובא קודם מסכת מכות ואח"כ מסכת סנהדרין, וא"כ ליתא לטעם זה, והיאך אפשר דמהגרסאות בירושלמי משמע כהשיטות דסנהדרין ומכות חדא מסכתא נינהו. ואולי אין זה מוכרח, ואפשר דהיא מסכת אחת, וזה אותו נושא שאין רשאים בנ"א לענוש ולהלקות אלא השופטים בעצמם וכמ"ש הרמב"ם שם, ובכ"ז היא מסכת אחת. ויש לעיין בזה עוד.

בברכת ישר כח על הגליונות הנפלאים, אברהם ביטון, בני ברק

❧ טז ❧

בענין חכמת הגימטריא | תגובה

בנוגע לדברי הרב יוסף הררי רפול שליט"א (יתד המאיר שבט תשע"ד עמ' 49) בהערה 10 הביא דברי הרמ"ק בספר הפרדס (שער ל פרק ח). עיין באורך להבא"ח בס' תורה לשמה סימן תנ"ו וכן בסימן תצח.

ומש"כ שם עוד החידוש בדברי חז"ל (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד בשם זקינו הגר"א הררי כפול זצ"ל ושכ"ה בס' ידיו אמונה בשם מהר"ש מאוסטרופלי זיע"א. חידוש זה מובא גם כן בס' צוף דבש לרבי יצחק פרחי זלה"ה פ"ג עיין שם.

בברכת התורה

אברהם דבדה, מח"ס "ביכורי אביב", בני ברק

❧ טז ❧

בענין מחלוקת הפוסקים והמקובלים | תגובה

הרב שמעון ללוש שליט"א מאלעד כותב בענין זה באריכות בפ"י, והצעתי שיעלה בסוף מסקנות העולות מדבריו עם מקורות בקיצור.

רציתי לציין בענין זה דברי המשנ"ב בהלכות תפילין (סימן כה ס"ק מב) והם מעט המחזיק את המרובה ויש בדבריו שם ששה כללים חשובים בענין זה. ועיין ג"כ שערי תשובה (שם אות יד). ובס' שערי תפלה להגאון רבי יעקב רקח מטריפולי זלה"ה בענין דילוג להמאחר לביהכ"נ בתפילת שחרית. שש"ע (סימן נב) הביא סדר הדילוג ומנה השערי תפלה תשעים ואחד פוסקים שכתבו לדלג, ומסיים השע"ת ומי שאינו הולך לביהכ"נ אחר וגם אינו מדלג ומתפלל יחיד ועושה עצמו מתלמידי הרב האר"י קרוב לומר שתפלתו נדחית וכו' עיי"ש. הנ"ל

❧ יז ❧

אומר יביע על "מגיד הרקיע" | תגובה

אל כבוד מעלת ויקרת הרבנים העורכים את הירחון התורני המאיר לארץ ולדרים עליה "יתד המאיר", והפרט מפורש על הגליון המאלף "מגיד הרקיע" אשר יצא במהדורה מיוחדת לזכרו ולכבודו של רבנו הגדול מופת הדור ופלאו עטרו"ת רבה דעמיה מדברנא דאומתיה אבי התעודה כ"ק מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל אתעועכ"י אשר לשמו ולזכרו תאוות נפש יישר כחכם וחילכם לאורייתא.

יה"ר שתזכו עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה ברבות הטובה אלף ורבבה ונהורא מעליא אכ"ר. ביקרא דאורייתא הרב יצחק מ. דיין

רבה של קרית נ. בן גוריון, עיה"ק חולון ת"ו ארץ הקודש

הערות בסידור התפילה | יב

סימן קנט

הרב יהודה חטאב

מח"ס "מבין שמועה", ועוד,
ירושלים

המזמורים שאומרים אחרי "ספירת העומר"

למנצח בנגינות וכו'. מקור אמירת מזמור זה אחרי ספירת העומר הוא בשעה"כ ח"ב, ענין ספירת העומר סוף דרוש יא, וז"ל: גם ראיתי למורי ז"ל מקפיד וזהיר מאד לומר אחרי ספירת העומר מזמור אלהים יחננו וכו' כולו מעומד, ולכוין בכל יום ויום מן המ"ט ימים בתיבה אחת ממ"ט תיבות שיש בזה המזמור. גם יכוין באות אחת ממ"ט אותיות שיש בפסוק ישמחו וירננו וכו', וזה מספר אותיות המ"ט של הפסוק ישמחו וכו', כדי שלא תטעה בהם, תיבת לאמים חסר ו', תשפוט מלא ו', תיבת מישור מלא ו', עכ"ל. וכן כתב בפרי עץ חיים שער ספירת העומר סוף פ"ו. והובא מנהג זה גם בפוסקים (עיין מג"א סימן תפט סק"ה, ועוד) ובסידורים.

והנה בשו"ת לב חיים (לגר"מ פלאג'י) ח"ג סוף סימן כד כתב שכתבו המקובלים שבימי העומר אומרים מזמור אלהים יחננו וכו', שהם מ"ט מילים, כנגד ימי העומר, והובא בספר שערי ציון, ברם מה שכתב עוד (השערי ציון) שבפסוק ישמחו וירננו וכו' הם מ"ט אותיות, הרי הם מ"ז ולא מ"ט, עכ"ל. וע"ז כתבתי בהערה שם (נש"מ לז מייס מהדורת ש"י ישראל) בזו הלשון: במחכ"ת אשתמיט ממנו דברי הרב שעה"כ ענין ספירת העומר, שבפסוק ישמחו וירננו וכו' יש מ"ט תיבות עי"ז שתיבת תשפט ותיבת מישור חשבינן להו ככתובים עם וא"ו, (אף שנפסוק הם כמונים עלי וא"ו), ע"ש. וכן הוא בכל הסידורים דהיום, ע"כ לשוני שם.

והנה מה שכתבתי שמקור אמירת מזמור זה אחרי ספירת העומר הוא משעה"כ ופרי עץ חיים, הכונה רק למנהג לומר מזמור זה אחרי ספירת העומר, אבל עצם המנהג לומר מזמור זה בימי העומר הוא קדום עוד מלפני האריז"ל, דהנה ר"ד אבודרהם בתפילת שחרית אחרי שכתב שנהגו לומר כל יום שיר של יום, כתב שיש נוהגים לומר [א"ה: משמע שם שכונתו שהיו נוהגים לומר מזמור זה בשחרית אחרי שיר של יום] בכל יום מימות העומר מזמור אלהים יחננו וכו', מפני שיש בו מט תיבות חוץ מן הפסוק הראשון שהוא פתיחת המזמור, והם כנגד מ"ט ימי העומר, ועוד יש בו שבעה פסוקים חוץ מן הפסוק הראשון, והם כנגד ז' שבועות. ובמקצת מקומות אומרים אותו בכל יום, מפני שנקרא מזמור המנורה, והקורא אותו בכל יום נחשב כמדליק המנורה הטהורה בבית המקדש וכו'. [א"ה: בענין זה עיין מה שכתבתי לעיל בתפילת שחרית לפני ברוך שאמר].

גם בספר מושב זקנים על התורה (לנעלי המוס') כתב (ויקרא כג, טו) שראה בקהלות רבים שאומרים מזמור אלהים יחננו וכו' כל לילה "לפני" ברכת העומר ואח"כ מברכין, ובודאי זה סוד גדול בזה המזמור, כי יש במזמור זה מט תיבות, והוא רמז למט ימים של ספירת העומר, ועוד שבזה המזמור הוא מזכיר ארץ נתנה יכולה, משום שתחלת הקציר היה בחג השבועות, ע"ש. וגם בספר פירוש רבנו אפרים על התורה (מנעלי המוס') במדבר ח, ד (מוצא נספר אלפא ביתא מנייתא דשמואל זעירא דף 273) כתב שבכל לילה מלילות העומר אומרים מזמור זה כי יש בו מ"ט תיבות ופסוק ישמחו יש בו מ"ט אותיות, ע"ש.

גם בספר עקידת יצחק לרבי יצחק עראמה [נפטר בשנת רנ"ג] (פרשת אמור פרק רצ"ט) כתב (דף קו ע"ג) שהמנהג בכל ישראל לקרא מזמור זה בכל לילות זה הזמן סמוך לספירה, [א"ה: לא פירש לפני הספירה או אחרי הספירה], כיון שימי ספירת העומר מסכימים עם כללי ופרטי המזמור הזה, בהיות מספר הפסוקים כמספר השבועות, ומספר התיבות כמספר הימים, ועש"ב מה שכתב על פרק זה.

ויש מקור נוסף לאמירת פרק זה בימי העומר, בשם הרמב"ן באגרת [אבל איננה לפנינו, ועיין בזה להלן], כשאומרים ברכת כהנים, והאומר כן יצליח במעשיו, ויסתכל בצורת המנורה ולא יהא ניזוק כל היום, עיין שלמי חגיגה סוף דיני ספירת העומר (זמנהדרת אהנת שלום הוא דף קס"ד), ושבת מוסר פל"א אות י"א, ועוד.

ובשבת מוסר שם כתב זה בשם ספר מנורת המאור בשם אגרת הרמב"ן, שיאמר היחיד בימי העומר פרק זה כששליח ציבור אומר ברכת כהנים, ע"ש. ובשבת מוסר מהדורת הרב ולדמן זצ"ל בסוף הספר כתב שלא מצא זה במנורת המאור ולא באגרת הרמב"ן, ע"ש. ובשו"ת לב חיים (ס"ה סימן כד) הקשה ע"ז דהא אמרינן בסוטה מ' ע"א שאסור לומר שום ענין בשעת ברכת כהנים, וע"ש מה שכתב בזה, אמנם עיין בספר מזהב ומפז דף שלז והלאה, שכתב שמצא בספר ברכי נפשי שעמד בזה שכתב דלכאורה היה אפ"ל דמש"כ שם לומר פרק זה כשאומרים ברכת כהנים, אין הכונה לברכת כהנים שבעמידה, אלא לברכת כהנים שבברכות השחר, אלא שלכאורה זה אינו, שהרי בשבת מוסר (הנ"ל) הביא משם מנורת המאור משם אגרת הרמב"ן שיש לאמרו "כששליח ציבור אומר ברכת כהנים", אלא ששוב בא לידו ספר "מנורת זהב טהור", והם דברים מקובלים שהועתקו מכת"י מהרש"ל, נדפס בשנת ש"מ, ושם כתוב שיש לומר אותו "אחר ברכת כהנים בבקר", ולפ"ז אין הכונה לברכת כהנים שבעמידה, אלא לברכת כהנים שבברכות השחר, והשבת מוסר העתיק דבריו מספר חקי חיים שהבין שהכונה לברכת כהנים שבעמידה, אבל כאמור במקור הדברים מבואר שהכונה לברכת כהנים שבברכות השחר, וגם הרווחנו לדעת דמש"כ בשבת מוסר שזה מספר מנורת המאור, הוא ט"ס, שהרי ליתא במנורת המאור לר' יצחק אבוהב, אלא צ"ל מנורת הזהב, שהוא מועתק מכת"י מהרש"ל.

ובהמשך דברי הרב מזהב ומפז שם הביא שענין זה (לומר למנחת זמנינו אחרי צרכי) מובא גם בספר אגודת אזור (למקוצל נשם ר' יצחק האוזני, מלפני כמה מאות שנים) סוף דף רכ, ושם כתב לאומרו בימי הספירה אחר ברכת כהנים בכל יום, אבל לא פירש אם הכונה לברכת כהנים שבעמידה או שבברכות השחר, ועכ"פ הרי כתב שם שיש לאמרו "אחרי" ברכת כהנים, וא"כ אף אם כונתו לברכת כהנים שבעמידה, ל"ק ממה שאסור לדבר בשעת ברכת כהנים, שהרי כתב לאומרו "אחרי" ברכת כהנים. [א"ה: עיינתי בספר אגדת אזור שם, ושם האריך בענין מזמור זה והקשר שלו לספירת העומר, מדף ריד עד דף רכב, ובדף רכא יש שם מזמור למנצח בנגינות בצורת המנורה, מימין לשמאל, וקנים עגולים, ע"ש].

ובהמשך דברי הרב מזהב ומפז שם כתב שבעל הברכי נפשי הנ"ל הוסיף עוד בסוף ספר הזכירה הוספה לדבריו הנ"ל, וכתב שם שעתה נדפס ספר יראת אל לרבינו אליעזר מגרמיזא בעל הרוקח, בענין המזמור למנצח בנגינות, ושם כתב שהאומר מזמור זה בימי הספירה בבקר אחר ברכת כהנים לא יקרה לו נזק כל השנה ויצליח במעשיו, ע"כ. וא"כ מה שכתבו השבת מוסר ושלמי חגיגה הדברים הנ"ל משם אגרת הרמב"ן, נראה שהכונה לספר יראת אל הנ"ל, ואולי נקראה ע"ש הרמב"ן כיון שי"א שבעל הרוקח הוא רבו של הרמב"ן בקבלה. שוב הגיע לידי ספר דרך ישרה לר' ראובן בן ר' אברהם ז"ל, נדפס לראשונה שאלוניקי תקמה, ושם ג"כ כתב סגולה זאת משם רז"ל, וכתב שם לאומרו "אחר ברכת כהנים בבקר", ומשמע ג"כ שהכונה לברכת כהנים של ברכות השחר, ע"ש. ועיין עוד בחזון עובדיה חלק יום טוב הלכות ספירת העומר הערה כג, ובספר ספירת העומר (לר"ז לני כהן) בהערות לפרק ז מה שכתב בזה.

עמודי גולה | צהר לדמותם של רבותינו גדולי הדורות

סימן קס

הרב אליהו תורג'מן

כולל "כנסת ישראל", אשדוד

[מוקדש לע"נ רוח אפינו משיח ה' מרן רשכבה"ג זיע"א, אשר קומם מוסדי דור ודור. לולא משה בחירו עמד בפרץ נשתכחה תורה מישראל בכלל ותורת חכמי ספרד בפרט].

הגאון רבי משה זקן מאזוז זיע"א¹

ראב"ד ג'רבא • ב' אייר העת"ר

לא הרי התקופות הראשונות בתונס וג'רבא לתקופות המאוחרות יותר. בעוד שבתחילה רוב תלמידי החכמים עיקר עיסוקם היה בעיון הגפ"ת והמפרשים, ומעטים מתוכם היתה מגמתם גם לאסוקי שמעתתא ע"מ להורות הוראה, הרי שמאוחר יותר נתהפכו היוצרות, ורוב החכמים בנוסף על שקידתם בעיון הש"ס הקדישו זמנם להעמיק חקר בעיון ההלכה לדון ולהורות לשעה ולדורות. מהפכה זו נזקפת לזכותו של עמוד ההוראה רבי משה כלפון הכהן זצ"ל, אשר ראה כי חסרו מורי הוראה במקומות רבים והעם צמא לדבר הלכה, על כן בכל עת הרבה לעורר על זה, ובזכותו נעשו דורות של ת"ח לדיינים ומורי צדק.² ההחלטה של מהרמ"ך להקדיש עצמו לזה גמלה בליבו עם פטירתו של רבינו משה זקן מאזוז זיע"א, וזאת מפני שרבינו היה משרידי גדולי הפוסקים שבדורו ובפטירתו נוצר חלל עצום בתחום ההוראה בתונס וגלילותיה בכלל ובג'רבא בפרט.

ומשה היה רועה

ראשית עריסתו של רבינו היתה ברובע הקטן שבג'רבא (הנקרא גם הדיג'ת), שם נולד בשנת תרי"א לאביו ר' כמוס שהיה אדם פשוט ומכבד התורה ולומדיה, ומאהבתו לתורה התנה עם הגאון רבי חיים הכהן (מח"ס לז שומע ועוד) שילמד את בנו תורה ובעבור זה יחלוק עמו בשווה בכל מה שירויח ממסחרו, ואכן מתוך כך צמח רבינו ואיתעביד לאילנא רברבא. גם יצק מים מידיהם של ראב"ד ג'רבא רבי סאסי הכהן יהונתן (נעל ספר זכרת ה') ורבי אברהם הכהן (השני, אצ"ד הדיג'ת). מה מאוד גדלה הערכתם של רבותיו אליו, וביוזעם שעדיו לגדולות סמכו ידיהם עליו בתחומים רבים. כבן שבע עשרה שנה כבר חיבר שיטה שלימה עמ"ס ביצה, ובהיותו בגיל כ"ד הכירו חכמי ג'רבא בגדלותו ומינוהו בעל כרחו לדיין ברובע הדיג'ת, ומאז יצא שמו לתהלה ביתר שאת בקרב חכמי תונס וג'רבא כנראה מדבריהם בהסכמתם לס' סבר פנים שחיבר בשנת השלשים לחייו. לאחר פטירת רבי סאסי הכהן בשנת תרס"ה, נתמנה רבינו לכהן כראב"ד רובע הדיג'ת, ובשנת עת"ר לאחר פטירת רבי יעקב הכהן גדישא (מח"ס מעיל יעקב) נתמנה לרב הראשי וראב"ד שתי הקהילות יחד, ומתוקף תפקידו נתנה בידו הממשלה רשיון לעצור ולשלוט בעמו כפי ראות עיניו.

¹ מעובד עפ"י: מלכי תרשיש, מבוא לספר זכר צדיק הנדמ"ח (ומתוך מאמרו של הגאון הנאמן שליט"א באור תורה שנת תשי"מ), הקדמות לספר שערי משה, ועוד.

² בעקבות כך אף פיתח שיטה ייחודית ללימוד דרך ההוראה והפסיקה. על פעלו הרב בתחום זה ויתר מעשי תקפו וגבורתו, ניתן לראות בהרחבה בספר 'עמוד ההוראה' מאת ידידי הנעלה הרב עובדיה חן נר"ו.

אהבתו העצומה לתורה והתמדתו בה יומם ולילה, הביאוהו לכך שבכל פעם שרצו למנותו למשרה זו או אחרת היה צריך לכפות עליו הדבר ע"י חכמי העיר, משום שחשש מאוד פן יטרד מלימודו בעבור זה, וישנם עובדות רבות המתארות את שקידתו הגדולה בכל זמן ומצב. ואכמ"ל. רק זאת נציין מה שכתב על כך הגאון המפורסם רבי רחמים חי חויתא הכהן בהספדו על רבינו בספרו כתר כהונה בזה"ל: "וכמעט שאין לנו בכל המחזות התונסאי חשקן גדול בתורה כמוהו". בהנהגת הקהילות לא הסתפק רבינו רק במילוי תפקידו בדיינות ובהוראה, אלא גם היה מעורה בפרטי פרטים של כל בני הקהילות, מסר נפשו להשכין שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, להוכיחם על כל מכשול, ולהלהיב את העם לתורה ולמצוות. כמים הפנים לפנים, וכשם שאהב את צאן מרעיתו כך הם אהבוהו והעריכו את גדולתו. אין לך הוכחה יותר גדולה לזה, ממה שהניחו את תמונתו בפרוודור בית הטבילה של הנשים, מה שמעיד על כך שכל אשה שאפה לזכות לבן כמוהו, וכעין מ"ש בברכות (כ ע"א) על רבי יוחנן. גם מהרמ"ך כותב בהספדו (צקונטרס אצל משה), שהעד על זה שהיה אהוב על כולם הוא שמעולם נעשה מספד מר וגדול כ"כ בהספדו של רבינו. שמע פקחותו וחכמתו של רבינו הגיע אף לאזני הישמעאלים שרחשו לו כבוד גדול, עד כדי שגם מושל העיר מהערכתו אליו ציוה שיסללו שביל מאבנים מביתו של רבינו עד לבית מדרשו, (היות ושאר הדרכים שצער היו מעפר נלמד).

הגאון מהרמ"ך בספרו 'דרש משה' הזכיר ממעלותיו הנכבדות של רבינו, ונביא להלן מעט מהם. בכל ענייניו והליכותיו תמיד היה מחשב איך לעשות רצון ה' וכל דבר היה מקדים ואומר אם יגזור ה'. בכל עת לא היה חושב על עצמו כלל אלא היה מתנהג בענווה תמיד ומחשיב עצמו כאין ממש, וגם במאכלו ומלבושו היה כאחד הפשוטים ממש אע"פ שהיה ראש הרבנים. מיראתו ה' הגדולה שהיתה בלבו, היה ירא וחרד מאוד ובורח מתשעים ותשע צדדים של היתר פן יכנס בצד אחד של איסור. היה סבלן עצום ובעל ארך אפיים והלך לפי רוחו של כל אחד ואחד, ובזכות מדה זו העמיס על שכמו משרה הנצרכת לשלשה בתי דינים וסופר. בסוף ימיו הרבה לעסוק גם בתורת הסוד, אם כי תמיד קבע עתים לזה עם יחידי סגולה מתלמידיו, מ"מ עד אז לא ראוהו עוסק אלא בנגלה בלבד. יום קודם פטירתו מסר בידיו של תלמידו מהרמ"ך קונטרס 'ביד משה' עם סכום כסף ע"מ להדפיסו, ולמחרת ביום עש"ק ב' באייר תרע"ה השיב נשמתו ליוצרה. בשנת תשס"ד, לאחר מאמצים מרובים, הועלו עצמותיו לארץ הקודש וזכה להטמן בעיה"ק טבריה. רבינו השאיר אחריו זרע ברוך ה' את בנו יחידו רבי אברהם שהשתדל בהדפסת כתביו הנותרים, ומצאצאיו יצאו ת"ח ומרביצי תורה עד ימינו.

אז ישיב משה

פסקיו והוראותיו היוו משקל גדול על כל עניני ההלכה בתונס וג'רבא, היות ורוב גדולי הדור שאחריו היו מתלמידיו וע"פ דרכו הושתתו פסיקותיהם, ובדרך צחות היו אומרים עליו 'שכבר הורה זקן', וא"כ אין להרהר אחר פסקיו. מתלמידיו היו ראב"ד ג'רבא רבי כלפון משה הכהן, רבי מרדכי אמייס הכהן ראש רבני תונס וג'רבא, הגאון המקובל רבי מכלוף עידאן אב"ד הדיג'ת, הגאון הנודע רבי חיים חורי, רבי יוסף ברבי (מח"ס ילדי יוסף ומגדולי המלמדים ג'רצא) ועוד. מתוך החיבורים הרבים שיצאו מתחת ידו של רבינו, נתח נכבד מהם הינם שו"ת, פסקי דינים ומערכות בהלכה. בחייו זכה להדפיס את ספרו הגדול **שערי משה** המחולק לשבעה קונטרסים והוא כולל תשובות ופסקים בהלכה, וכן את הספר **שערי תורה** הכולל חי' על הש"ס, חי' תנ"ך, דרושים ומערכות. עוד חיבר את הספרים: **סבר פנים** והוא נחלק לג' פנים, פני זקן – על הש"ס, פני משה – כללים, פני המלך – על הרמב"ם. **צדיק ונשגב** – שיטה עמ"ס ביצה. **ויכתוב משה** – שיטה עמ"ס סנהדרין. **צדקת משה** – תשובות ופסקים, והם יותרת מן הכב'ד הלא הוא ספרו **שערי משה**. **ויקהל משה** – דרושים לד' שבתות השנה. **זכר צדיק** – דרושים ותוכחות לשבת תשובה. **ויאמר משה** – ענינים שונים. **ויסמוך משה** – כנ"ל. **הוראת זקן** – ליקוטי דינים מחלק או"ח ויו"ד. **פתגם המלך** – על תרי"ג מצוות. כמו כן נדפסו ממנו תשובות, מאמרים והגהות בספרים שונים.

הדרכה בכתיבה | פרק מ

סימן קסא

הרב עובדיה חן

מח"ס "הכתב והמכתב"

אשדוד

הכתיבה במשנתו של מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (ו)*

היקף

זכרוננו האגדי של מרן, שהיה מסוגל לסקור את כל הנכתב על נושא נתון - למן התנ"ך, התלמוד, הגאונים, הראשונים עד אחרוני אחרונים - מעניק לתשובותיו אופי אנציקלופדי, שכן נושא הנדון על ידו, זוכה למיצוי כל החומר הקיים בנושא.

אך כאן המקום להבהיר כי החידוש והעצמה הטמונה בבקאותיו יוצאת הדופן, אינם בגלל שמדובר באן בזכרון רגיל התלוי בבקאות. לכך היו ויהיו הרבה דוגמאות בין המחברים, ואין הדבר מורה על גדלות יתירה.

ואמנם במבט שטחי, אדם הפותח את ספריו לרגע, נגלים לעיניו אשד מקורות - וכן כתב, וכן כתב... וחושב המעיין השטחי כי מדובר בגיבוב ראיות. אך כאשר ילמד את התשובה בעיון, יראה את החידוש בראיות שהוא מביא. שלא כמו שאר המחברים, שמביאים בדרך כלל ראיות מפוסקים הנמצאים באותה סוגיא ובאותו ענין בו הם מדברים, מרן הייביע אומרי מביא פעמים רבות ראיות מראשונים ואחרונים שנמצאים בסוגיות אחרות לגמרי ובענינים שונים לחלוטין, ולומד מהם בצורה נפלאה לנידון שלו.

הוא אומר, שכדי להביא את הוכן כתב, היה עליו ללמוד היטב את אותו ראשון בזמן שלמדו בעבר, ולשננו היטב, עד שכאשר יבוא לפניו ענין דומה יעלהו מתהום הנשיה, ויביא ממנו סיוע לדבריו. כל הש"ס והפוסקים היו מסתובבים בראשו בו זמנית, ובכל נושא שעסק בו, היה מצליב את דבריו עם ראשונים מסוגיות אחרות לגמרי.

לזה ניתן להגיע רק על ידי שינון והכנת הלימוד הדק היטב.

לפעמים מאחורי הפניה פשוטה יועיין בספר פלוני, עומד עמל של לימוד תשובה ארוכה.

השילוב הנדיר של סיני ועוקר הרים בספריו, אין לו אח ורע. אמר פעם הגר"מ לוי זצ"ל לתלמידיו: "הרבה מנסים לחקות את צורת חיבוריו של הגר"ע יוסף ומרבים לכתוב: "וכ"כ בספר פלוני", כלשונו של מרן. אך אינם מבחינים שבדברי מרן ב"יביע אומר" ובשאר ספריו משולבים בקיאות ועיון גם יחד. זאת לא ניתן לחקות סתם כך בכתיבה. כל דבריו בנויים על יסודות מוצקים, הוכחות חדשות

* פרקים מתוך הספר "החזון והמהפכה" על מרן זצוק"ל, שעתיד לראות אור בקרוב בעז"ה. הערות והארות יתקבלו בשמחה, למשפחת חן, רח' הרב רוזנבסקי 14/13 אשדוד.

ואמיתיות מהראשונים, בונה הוא את פסק ההלכה על פי כללי ההוראה, ורק לאחר מכן – מוסיף מקורות רבים המשמשים כקורות לחיזוק הפסק, וכן ציונים אשר אינם אלא כעיטור לפסק חד וברור גם בלעדי זה, וזוהי דרך רבותינו הפוסקים המובהקים, כזה ראה וקדשו!³

עת לקצר ועת להאריך

דבר נוסף המייחד את כתיבתו של מרן משאר המחברים: רוב המחברים בכותבם שאלה ותשובה הלכתית, אינם טורחים להביא את הדברים שכבר ידועים להם ולרוב הלומדים שיודעים את הנושא, אלא מתמקדים בענין שהם מסתפקים בו. לא-כן דרכו של מרן להביא הכל מתחילה, כך שכל הנושא ערוך בשלמותו לפני הלומד כשלחן ערוך, והוא יכול ללמוד את הנושא כולו מתוך התשובה בלי לפתוח ספר נוסף.⁴ יחידים הם המחברים בכל הדורות כולם שעשו כן, ורק בדורנו רבים למדו ממרן דרך זו.

עם זאת, ספריו אינם שווים מבחינת אריכות וקיצור. פעמים שהוא בא בארוכה ופעמים שהוא בא בקצרה, הכל לפי העת, הענין והמקום. סיפר פעם שבתשובות שכתב כאשר היה בגלות מצרים, היה מאריך יותר, כי לא היה לו שם עם מי לשוחח בלימוד, והוא ידבר בלימודי עם הספר, העט והמחברת...

באופן כללי, בשו"ת "יחזק דעת" נקט בסגנון קליל יותר משאר ספריו, והשמיט השקלא וטריא והפלפולים העמוקים. ואפילו ציטוטים בארמית תרגם ללשון הקדש, "לתועלת הקוראים, שיחיה הענין מובן לכל, בבחינת דברה תורה בלשון בני אדם" (מתוך הקדמתו). עם זאת, לא שינה מסגנון הלשון הרבנית שבשאר ספריו (דהיינו כמינה צניז ארמי). ופעם אמר באחד משיעוריו שבכתיבת שו"תים כדאי לנסח בלשון הגמרא והמפרשים שלשונם צחה מאוד.

ואגב, היה מתרחק ממלים לועזיות, למרות שלפעמים בשל כך היה צריך לכתוב משפט שלם. והביא מרן ראש הישיבה הגר"מ מאזוז שליט"א דוגמא לזה (צירחון אור מורה ניסן המשד"ס סימן ע"א), שבשו"ת "יביע אומר" (מ"ו יו"ד סימן י"ג סוף אות י"א) כתב "כי כל בעל חי חנן אותו הקב"ה בינה להציל עצמו מהפחתים וקוצים וברקנים", וברח מהמלה הלועזית "אינסטינקט". ואגב חדא תרתי, שהוא מתנת חנם מהקב"ה לבעלי חיים ולא חוש "טבעי" כדעת הכופרים.

מראה מקום הוא לו

בעריכת ספריו, לא היה פסיק שלא עבר את אישורו. בכל ציטוט שהביא בספריו, דרש לפתוח את המקור ולראות בפנים הספר, כדי לוודא שהדברים אכן מדויקים. לא זו בלבד, גם כשהיה מצטט מדבריו שלו שנדפסו בספריו האחרים, היה מורה להביא לפניו את הספר, כדי לוודא נכונות הדברים.

מביא כתביו לדפוס רבי אליהו שטרית שליט"א, מעיד שתמיד היה מקפיד לדייק במראה מקום, וטורח לכתוב גם את המקור לפי סימן וסעיף וגם את הדף והעמוד מהדורא ראשונה ושניה, והכל בנועם שיח בלי להלאות את הקורא. ותמיד היה מתרעם על מחברים המצטטים פוסק מסוים, בלי לכתוב את המראה מקום, ומקשים על הלומד.

3 השווה למה שכתב מרן הגר"מ מאזוז שליט"א במבוא לספרו הבהיר "לא תשיך": "...ויבלח"א מרן הגר"ע יוסף שליט"א בחיבוריו, שכל הלומד בהם טועם אחד מששים מטעם גן-עדן, מהבהירות והניתוח והעומק והפשטות והחן והיופי".

4 וכבר הרגיש בזה מרן הגר"מ מאזוז שליט"א בסוף הקדמתו לספרו החדש "אסף המזכיר". ע"ש.

הודעה חשובה:

נותרה כמות
מצומצמת
של

"הגדה
של פסח"

במחיצתו
של מרן

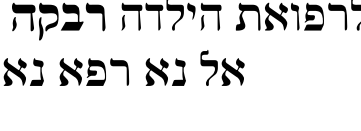
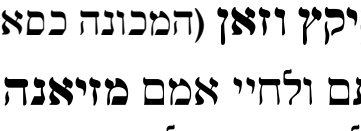
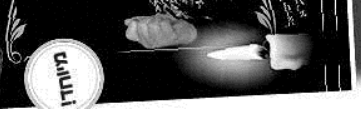
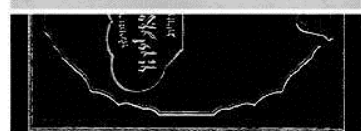
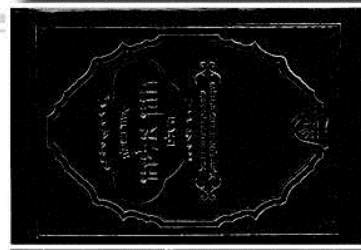
המעוניינים
לרכוש

כמות

במחיר מוזל
במיוחד:

052-7119128

(בשעות הערב)

הפיזור של מרן זצוק"ל

הסידור החדש והמפואר ערוך בדקדוק רב באותיות גדולות ומאירות עינים, על פי פסקיו ונוסחאותיו של מו"ר עט"ר, פאר הדר והדר, אשר כל בית ישראל הולכים לאורו, מוך שר הנוהר רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, מתוך ספריו והוראותיו שהובאו ושולבו בסידור מילה במילה בלשון קדשו ממש.

הסידור נערך ע"י צוות תלמידי חכמים הבקאים בתורתם ובפסיקותיו של מרן רבינו הגדול זיע"א, נוסח התפילה הוגה בדקדקנות ע"י הרה"ג ר' יהודה בוסא שליט"א - חזנו של מרן זיע"א.

ניתן להשיג בחנויות הספרים.

להזמנות מריכוזות בטל': 04-6923381 או: 050-4133651

מספרי המכון: סידור 'חזון אליהו' השלם | סידור לשחיתות מיוחד לתק התפילין | תהלים מדויק | 'ואת עליית' - לבת ישראל | זמירון - אשירה לה' | 'מגיד הרקיע' - קובץ מאמרים לזכרו של מרן | הגדה של פסח - "במחיצתו" של מרן

הירחון יוצא לאור

בסיוע משפחת וזאן הי"ו מצרפת

לע"נ אביהם המנוח אוהב התורה ולומדיה רודף צדקה וחסד
מקיץ וזאן (המכונה כסאני) בר רחל זי"ל - נ"ע חי בתשרי

להצלחתם ולחיי אמם מזיאנה מב"ת, בני ביתם וכל המשפחה הי"ו
ולרפואת הילדה רבקה חיה וזאן בת אסנת חנה תחי
אל נא רפא נא להם בתושחוי"י, אמן.